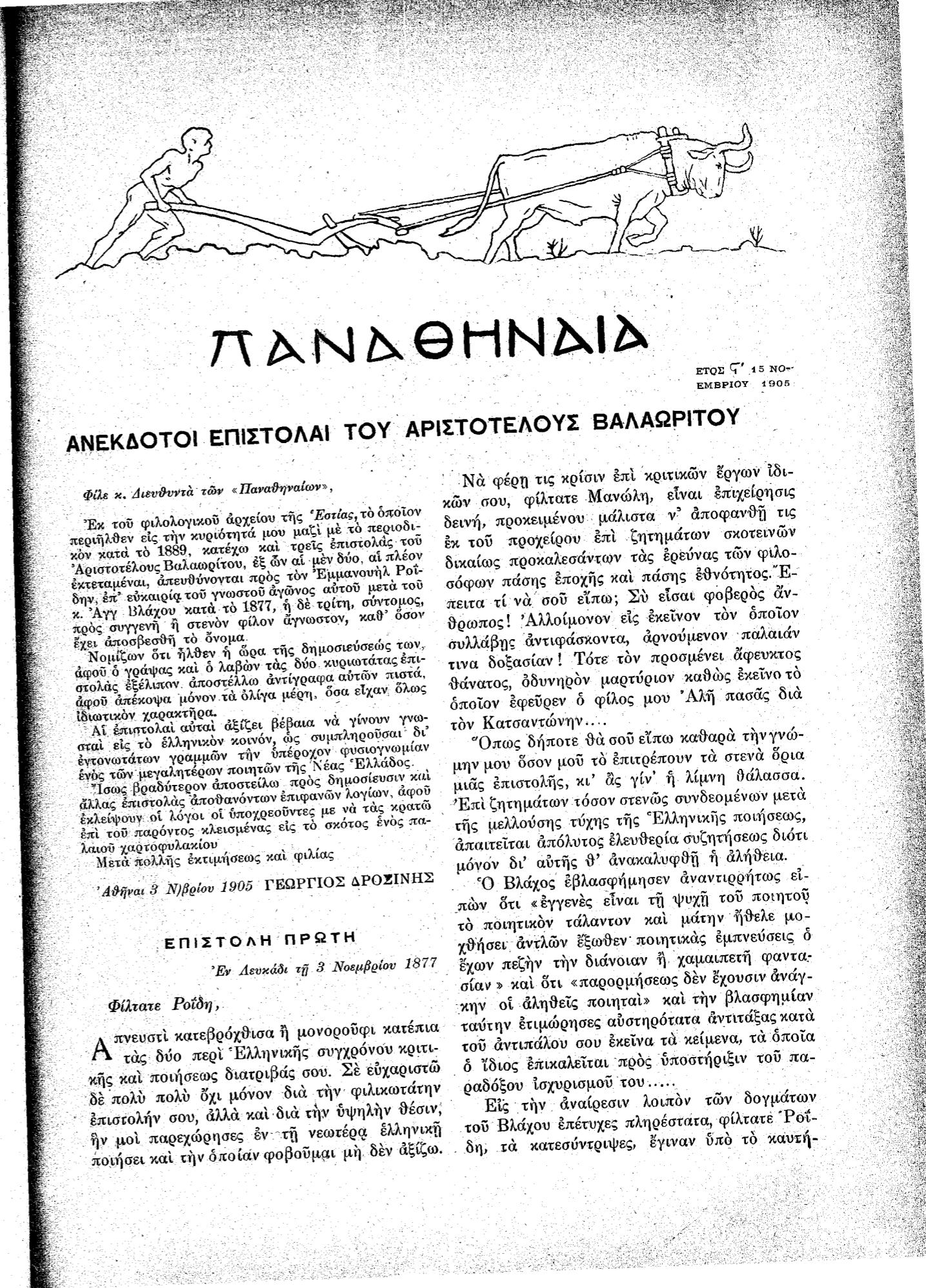

— Ταῦτα ἔγραψεν εἶδος, παριητὴ φίλος ἔχει. Σεβόμενη ἔγραψεν εἶδος, κωνκάρες ὅπες ποδιά σου. Ποναπέτης δίνει λογιστής στην σου στάση. Μεγάλο μύριον ἔχει, πολλὰ χρήματα διέχει.

οιόν σου γῆ καὶ σποδός! Ἡθελα μόνον ἐπι-
θυμήσει ἐν μέσῳ τῆς πολυτελοῦς πανδαισίας,
ἢν προσφέρεις εἰς τοὺς ἀναγώστας σου, νὰ μὴν
ὑπῆρχον αἱ καπνισταὶ γλῶσσαι καὶ τὸ pâté
de foie gras.

Είναι λοιπὸν βέβαιον, εἶναι ἀναντίρρητον
ὅτι ὁ ποιητὴς ὅχι μόνον πρέπει νὰ εἶναι πλα-
σμένος ἐκ φύσεως τοιοῦτος, ἀλλ' ὅτι πρέπει νὰ
ἔῃ καὶ ἐν μέσῳ ἀτμοσφαίρας δυναμένης νὰ
ἀφυπνίσῃ καὶ νὰ ἀναπτύξῃ τὸν σπόρον, ὃν
φέρει ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ δυτικά μένων ἀκαλλιέρ-
γητος ἢ θὰ ἀπέβαινεν ἐντελῶς στεῖρος ἢ θὰ
ἀπέδιδε καρποὺς προωθισμένους εἰς ἄφευκτον
καὶ ταχεῖαν σῆψιν.

Αλλὰ πόσον εἶναι ταπεινὴ τοῦ Ἰωάννου Παύλου Ρίχτερ ἡ παρομοίωσις τῶν δυστυχῶν ποιητῶν πρὸς τοὺς ἀπασίσιους καὶ εἰδεχθεῖς πολύποδας τούς, κατ' αὐτὸν, λαμβάνοντας τὸ χρῶμα ἐκ τοῦ φαγητοῦ διὰ τοῦ δποίου τοέρωνται!!!

• Εγώ, φύλτατε Μανωλή, τρέφω ἀσπονδὸν
μῆσος κατὰ τοῦ πολύποδος καὶ τὸν κυνηγῶ μα-
νιωδῶς, ἀφότου μάλιστα ἀνέγνωσα τὴν φοβε-
ρὸν μονομαχίαν τοῦ θηρίου τούτου μετὰ τοῦ
ἥρωος τῶν ἐργατῶν τῆς θαλάσσης τοῦ Οὐγώ.
Θὰ ἥρονύμην δὲ ἀμέσως ὅλην τὴν πόδις τὴν
ποιήσιν πίστιν μου, ἢν πρὸς στιγμὴν παρεδε-
χόμην ὅτι ὑπάρχει κοινόν τι, μεταξὺ ἐμοῦ καὶ
τοῦ ἀσχημοτέρου κατοίκου τῶν θαλασσῶν

Ἡ παρομοίωσις τοῦ Ρίχτερ δὲν ἔπειτε νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὴν διατριβήν σου, ὅχι μόνον διότι ὁ πολύπονος δὲν μεταβάλλει τὸ χρῶμα ἐκ τοῦ φαγητοῦ διὰ τοῦ ὅποιουν τρέφεται, ὅλλα καὶ διότι ἂν ἦτο ἀκριβῆς θὰ κατεδίκαζε τὸν τρισ-άθλιον ποιητὴν νὰ ἐνεργῇ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὃς ἄλλος σπόγγος ἀπορροφῶν παθητικῶς πᾶν εἰ-δος ἀκαθαρσίας καὶ μιάσματος.

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἔξωτερικοῦ κόσμου ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ποιητοῦ εἶναι βεβαίᾳ, ἀλλὰ ὑπὸ δον δόγον δτὶ πᾶσα ἐντύπωσις θὰ καθαρίζεται ποὺ τῆς θείας φλογὸς πρὶν ἢ γίνη στοιχεῖον τοιήσεως ἵκανὸν γὰρ χρησιμεύσῃ εἰς ἐκτίμησιν οὐ τε ἀδιοδοῦ καὶ τῆς ἐποχῆς ἐν ἢ ἐγεννήθη ὑπό τοις καὶ ἔκπασεν.

¹Ἐβλασφήμησε λοιπὸν ὁ Βλάχος καὶ δικαίως δὲν ἐμαστύγωσες μὲ τὴν συνήθη ἐν τοιαύταις εριστάσεσι σκληρότερα σαν.

Αλλὰ καὶ σὺ ἡμάρτησες κατ' ἐμὲ διακηρύ-
ας ἀποτόμως καὶ ἀπολύτως, διτὶ ἀδύνατον εἰ-
αι νὰ γεννηθῇ καὶ νὰ ὑπάρξῃ ποιητής ἐκτὸς
ιας οἵας δῆποτε ποιητικῆς ἀτμοσφαίρας καὶ
τι τοιαυτὴν σῆμερον δὲν ἔχουμεν ἐν Ἑλλάδι,
φοῦ τὰ μὲν πάτοια ἥδη ἀπονεόμενα

διανοητικοῦ βίου τῶν ἐθγάν τῆς Δύσεως δὲν μετέχομεν εἰσέτι, οὐδὲ τὴν ἔμπνέουσαν τοὺς ἐσπειρίους ποιητὰς κόσμον τοῦ αἰδηνὸς νοεῖν.

Εύτυχός διτι ἐν τῇ ἀπελπιστικῇ ταύτῃ διαγνώσει σου ὑπάρχει ἐκείνο τὸ σῆμερον, τὸ δποίων κάπως μᾶς παρηγορεῖ διὰ τὸ μέλλον· ἄλλως, Κύριος οἶδε, πόσας ἐκ τῶν ἐπερχομένων γενεῶν θὰ ἔθυσίαζον ἀδίκως τὰ δίνηματά σου.

”Οχι, φίλτατε Ροΐδη. Σὺ αὐτὸς ἡγαγκάσθης νὰ τροποποιήσῃς, νὰ μετριάσῃς τὴν πικρίαν τῶν λόγων σου ἐν τῇ δευτέρᾳ διατριβῇ σου καὶ νὰ πλέξῃς ἔγκωμια καὶ στεφάνους εἰς τὸν Βηλαρᾶν, εἰς τὸν Χριστόπουλον, εἰς τὸν Σολωμόν, εἰς ἐμὲ καὶ τὸν Παοάστρον

“Η ἑποχὴ ἐν τῇ δὲ Σολωμὸς ἔξη, κατ’ οὐδὲν
διέφερε τῆς παρούσης, εἶναι δὲ πρόσφατος,
θιμεσινὸς δὲ θάνατός του, καὶ δῆμος δὲ Σολωμὸς
τί ποιητὴς καὶ ἵτο ποιητὴς πολὺ ἀνώτερος
τῶν ποιητικῶν του ἔργων, διότι ἄν εξαιρέσθη
δὸν “Υμον, τὸν δόποιον δὲ Σολωμὸς δὲν ἦθελε
” ἀκούσῃ, κατὰ τὸ μακρὸν διάστημα τοῦ βίου
του, καίτοι ἐντελῶς ἀμερίμνου, τί ἄλλο παρή-
ταγε τέλειον, ἀρτιον, πλῆρος:

Τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Λάμπρου ἔμεινεν ἀπόπτασμα καὶ ἐν γένει ὅσα ἀνευρέθησαν μετὰ τὸν δάνατόν του ἀσύνδετα ποιητικὰ δοκίμια δὲν υἱήσαν βεβαίως τὴν δόξαν του.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι πολλάκις δὲ ποιη-
ῆς ἔρχεται εἰς τὸν κόσμον, ὅπως ἀπαγγεῖλῃ ἐν
όνον ἄξιμα καὶ εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἀπέλθῃ ἀ-
ίνινων τὴν ἀρμονίαν τῶν φυσικῶν του ὡς αὐ-
τῶν ζωογόνων, νὰ πνέῃ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων,
λλ᾽ εἶναι ἐπίσης βέβαιον ὅτι διὰ νὰ καθέξῃ
τὸ σον εὐρὺν χῶρον ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλλη-
κῆ ποιήσει, δοσον κατέλαβεν δὲ Σολωμός, πρέ-
ει, ἀφοῦ ἀπέδινεν ἑβδομηκοντούτης, νὰ μὴ πε-
ριοδίζεται ἡ παραγωγική του δύναμις εἰς ἕνα
όνον ὕμνον καὶ διλύγας ἄλλας ἀσυναρτήτους
οἰωνάς.

Ἐχει λοιπὸν ἡ νεωτέρα Ἑλλὰς, κατὰ τὴν αρτυρίαν σοῦ τοῦ Ἰδίου, ποιητὰς ὅσους ἔχουν μερον ἢ καὶ περισσότερους, ἀλλα μεγάλα ἐκραταὶ ἔθνη. Πόσους ἔχει ἡ Ἰταλία, ἡ Ῥπανία, τὸ Βέλγιον, ἡ Πορτογαλλία, ἡ Ρωσία;... Οὗτε εἶναι δίκαιον πρὸς ἐκτίμησιν τῶν ἔργων ἐνὸς τῶν ἡμετέρων ποιητῶν νὰ ἐκ-
γῇ τις τὸ χειρότερον καὶ νὰ τὸ κατακόπτῃ κα-
ὶ πράττεις σὺ κοεουγῶν τὸν Ζαλοχώσταν

Εἰς τοιαύτην βάσιν δὲν ἀντέχουσιν οὐδὲ μεγάλοι τοῦ κόσμου ποιηταί. Εἴς δοσῶν ἔγραν οἱ ἀρχαῖοι, έξ δοσῶν παρήγαγον οἱ νεώτεροι, κρινόμενα εὐσυνειδήτως καὶ ἄγει

τροκαταλήψεως, θὰ ἡδύναντο ἀφόβως νὰ ὑπο-
στῶσι τὰς φοβερὰς ἀνατομικὰς ἐγχειρὶσεις σου;

Ἐγώ βεβαίως θὰ προετίμων νὰ πίω καλλι-
ζερα δὲν ἡξενύρω ποιον ἀηδέστατον φάρμακον,
παρὰ νὰ καταδικασθῶ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ
ἄλλ ὁ Λογιωτατισμός. Αὐτὸς ἐπνιέε τα ἔμβρυα
ἐν τῇ κοιλᾳ τῶν μητέρων καὶ ἀπερρόφησε πᾶ-
σαν ἴκμαδα καὶ πᾶσαν ζωτικότητα.

ταῦτα νὰ καταδικάσω τοὺς θεοὺς τῶν τραγῳδιῶν
Καθαρτηρίου τοῦ Δάντου, ἢ τῶν τραγῳδιῶν τοῦ
Βύρωνος, ἢ καὶ τινῶν τραγῳδιῶν τοῦ
Σαιξιπήρου, ἢ καὶ ἄλλων φημιζομένων ποιη-
τῶν ἀνουσίων ἔργων. Ο Λαμαρτίνος, δ Ὁνγώ, δ
Μυσσέ, δ Μόντης, δ Λεοπάρδης, δ Παρίνης,
δ Ἀλφιέρης, δ Μαντζώνης, δ Ὁράτιος δλα-
δσα ἔγραψαν εἶναι ἀρά γε καθαρὸν μάλαμα; .

Πρότει νὰ είναι πολὺ δύσκολον ποιητής νὰ εὐχαριστήσῃ δλον τὸν κόσμον ή νὰ έχῃ ἀκριβῆ δέδεαν τῆς ἀξίας τῶν ἔργων του. Ἀλλως δὲν ἔξηγεται πῶς ποιηταὶ μεγάλοι καθὼς ὁ Τάσσος καὶ ὁ Πετράρχης ἔγραψαν τὸν Ἀμύνταν καὶ τὴν Ἀφρικήν, ἐξ ὅν μόνον ἥλπιζον νὰ δοξασθῶσιν. Ἐκ τούτου εἰκάζω δτι, καθὼς δὲν εἰξείρει τις διατί προτιμᾶς τὴν ἑαυθῆν τῆς μελαγχονίης ή τὰς εὐτραφεῖς τῶν ἴσχυντων γυναικῶν, οὔτω καὶ ἐν τῇ ποίησι ὑπάρχουν κρίσεις ποιητῶν ἀλλόκοτοι περὶ τῶν ἰδίων ἔργων καθὼς καὶ τῶν ἀναγινωσκόντων αὐτοὺς σκέψεις καὶ συμπάθειαι δλως ἀντίθετοι. — Ἡ χροδή, ἡτις δὲν ἀντηχεῖ εἰς τὴν ἴδιαν σου καρδίαν, ταράττει ἐκ βάθρων τὴν ἴδιαν μου. ὁ τι δὲ φαίνεται εἰς σὲ ψυχρόν, ὑπερβολικόν, ἀδιάφορον, συγκινεῖ ἐμὲ πολλάκις μέχοι δακρύων. — Πολλὰ ἐκ τῶν τελευταίων ποιητικῶν ἔργων τοῦ Ονγά, La légende des siècles — L' année terrible, ἐπικρίνονται δριμύτατα καὶ δμως ὁ γίγαντας ἔκεινος, δστις κάτι γνωρίζει περὶ ποίησεως, ἔξακολουθεῖ νὰ παράγῃ ἀδιαφορῶν ἀν τὰ προϊόντα τῆς ὑπερανθρώπου φαντασίας του ἥδυνον δλους ή μόνον ὄλγυνς μεταξὺ τῶν δποίων, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ἀριθμοῦμαι κ' ἔγω, δστις χωρὶς νὰ τὸ θέλω ἔλαβα παρ' αὐτοῦ τὴν μανίαν τῶν ἀντιμέσεων καὶ τὴν ἐπιδυμίαν ν' ἀφίνω πολλάκις ἀχαλίνωτον τὴν φαντασίαν νὰ τρέχῃ ἀπὸ διατῆρος ἕπτου θέλει καὶ βιούλεται.

Απαίτειται λοιπὸν ἀτμοσφαιρὰ ποιητικὴ πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ σπόρου τοῦ ποιητικοῦ, ἀλλὰ δὲν παραδέχομαι ὅτι τοιαύτη δὲν ὑπάρχει ἐν Ἑλλάδι ἀφοῦ «τὰ μὲν πάτραι ἥμη ἥρηθμεν, τοῦ δὲ διανοητικοῦ βίου τῶν ἐθνῶν τῆς Δύσεως εἰσέτι δὲν μετέχομεν οὐδὲ τὴν ἐμπτεύουσαν τοὺς ἐσπερίους ποιητὰς νόσον τοῦ αἰώνος νοσοῦμεν». — "Οχι. "Αν ὑπάρχῃ τι, τὸ δποῖον ἐσκότωσε τὴν πρὸς τὴν ποίησιν ἔμφυτον δρμὴν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς κατὰ τὴν σημερινὴν ἐποκήν, δὲν εἶναι ἡ ἔλλειψις ἀδιμοδίας ἀτμο-

Ιδης ευθὺς βλαστάνοντα ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἑδάφους εὐωδέστατα καὶ ποικίλα τὰ ἀνθη τῆς νεωτέρας ήμῶν ποιήσεως.

Ἄν ἔξαιρέσης δὲ τὴν πρωτεύουσαν καὶ τὰ μεγάλα ἐμπορικὰ κέντρα τῆς Ἐλευθέρας Ἑλλάδος, οὐσιωδῶς δὲν μετεβλήθη πολὺ ὁ βίος τοῦ ἔθνους.— Δὲν ὑπάρχουν βεβαίως πλέον οὔτε δύνανται νὰ ὑπάρξουν Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέφται, ἀλλὰ ζῆ ἀκόμη ἡ γενεὰ ἡτις ἀμέσως τοὺς διεδέχθη καὶ φέρει ἐν ἑαυτῇ νωπάς, ζωηροτάτις τὰς ἐντυπώσεις τοῦ παρελθόντος. Η Ἐνδρυτανία, δὲ Βάλτος, τὸ Εηρόμερον, ἡ Ἀκαρνανία, ἡ Αἰτωλία, ἡ Δωρὶς, ἡ Λοκρίς καὶ ἐκ τῶν δουλωμένων ἐπαρχῶν ἡ Ἡπειρος, ἡ Θεσσαλία δὲν μετέβαλον πολὺ οὔτε τὰ ἥθη οὔτε τὰ ἔθιμα τὰ παλαιά. Προτιμοῦν δὲ πάντοτε τὸ καρυοφύλλι καὶ τὸ μιλλιόνι δλων τῶν ὅπλων τοῦ Μυλωνᾶ καὶ δὲν παύουν δνειρεύμεναι τὴν ἐπάνοδον τῶν ἀρχαίων ἐνδόξων χρόνων κατὰ τοὺς ὅποιους ἐθεωρεῖτο φοβερὸν δυστύχημα ν' ἀποθάνῃ τις ήσυχως ἐπὶ τῆς κλίνης του.

Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἥσθιαν ἀντὸς ἐγὼ δτε νέος ὡν πολλὰς κατέτριψα ἡμέρας τῆς ζωῆς μου ἀναστρεφόμενος μετὰ τῶν δρεσιβίων κατοίκων τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ ἔξετάζων τὰς διαθέσεις τῆς ψυχῆς των καὶ τὰς δρμὰς τῆς καρδίας των. Ἐχω λοιπὸν πλήρη πεποίθησιν δτι ἡ φύσις ἡ Ἑλληνική, τὰ σωζόμενα ταμπούρια τῶν ἐπιφανεστέρων κλεφτῶν μας, ἡ ἐλπὶς προσεχοῦς καὶ πλήρους τοῦ γένους ἀποκαταστάσεως, ὁ ἀσβεστος πόθος μιᾶς δριστικῆς μετὰ τοῦ προγονικοῦ ἔχθρου μας συγκρουσέως καὶ, πρὸ παντὸς ἄλλου, ὁ ἐπελθὼν θάνατος τοῦ Λογιωτατισμοῦ, προπαρασκευάζουν δλονὲν ποιητὰς καὶ ἀν ὑποτεθῆ δτι σήμερον δὲν ὑπάρχουν τοιοῦτοι.

Ἐρχομαι τώρα εἰς ἐν προσωπικὸν ζῆτιμα, τὸ δποῖον σὺ προεκάλεσες, μνημονεύμας τοῦ ὄντομάτος μου ἐν τῇ δευτέρᾳ διατριβῇ σου· ἐπίτρεψον δὲ καὶ ἐπὶ τούτου ὡς ἐπὶ τῶν προηγούμενων νὰ σοῦ ἐκφράσω μετὰ παρρησίας τὴν γνώμην μου.

Καὶ πρῶτον μάθε δτι οἱ νέοι Ἑλληνες (συμφωνῶ κ' ἐγὼ μετὰ σοῦ) δὲν συμμετέχουν τῆς φοβερᾶς ἐκείνης κοινωνικῆς νόσου, ἐξ ἣς νοσοῦν οἱ τῆς Δύσεως ποιηταί, οὔτε ἡτο ἀναγκαῖον νὰ προστρέψῃς εἰς τὸν Βύρωνα, εἰς τὸν Λαμαρτῖνον καὶ εἰς τὸν κακοῦργον Lacépénain διὰ νὰ ὑποστηρίξῃς τὴν γνώμην σου. Αὕτη ὑπάρχει καὶ καταβιβράσκει ἀνηλεῶς τὰ σπλάγχνα τῆς Εὑρωπαϊκῆς κοινωνίας, ἀλλὰ θείᾳ συνάρρει δὲν ὑπερέβῃ ἀκόμη τὰ δρια τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου καὶ ἐλπίζω νὰ μὴ ὑπερβῇ ποτέ,

διότι φραγμὸς κατ' αὐτῆς ἀνυπέρβλητος θὰ εἶναι πάντοτε ὁ ἥλιος ὁ ἑλληνικός, τῶν θαλασσῶν καὶ τοῦ Οὐρανοῦ μας ἡ διαύγεια, τὸ διαρκεῖς ἔσαι καὶ ἐν γένει ἡ ὀλίγη διάθεσις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς τὴν ἀπομόνωσιν, ἡτις εἶναι ἡ πηγὴ πάσις μελαγχολίας καὶ παντὸς νεφελῶδους ὑεμβασμοῦ.

Δὲν ἥσθιαν ἥσθιαν λοιπὸν οὔτ' ἐγὼ παρὰ κάποτε στιγμαίως, ἵσως ἔνεκεν τῆς ἐν τῇ Ἐσπερίᾳ Ἐνδρῶπη μαρκᾶς διαμονῆς μου, τὰ συμπτώματα τοιούτου ἀνιάτου νοσήματος. Αἰσθάνομαι ὅμως ὅτι νόσος βαρυτάτις, ἀλλόκοτος, ἐπίσης ἀθεράπευτος εἶναι αὐτῇ καθ' ἑαυτὴν ἡ ποιητικὴ διάθεσις, ἦν ἐκ γενετῆς φέρει τις ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ἐγὼ τούλαχιστον διμολογῶ δτι πᾶσα στιγμὴ ἐμπνεύσεως εἶναι στιγμὴ παραφρόσηνς καὶ δτι δῆλος ὁ ὁργανισμὸς πάσχει δεινῶς ἐκ τῆς πυρακτώσεως τῆς φαντασίας. Οἱ καρδιακοὶ παλμοί, οἵτινες πρὸς καιροῦ μὲ βασανίζουν καὶ οἱ ὅποιοι βεβαίως θὰ μὲ φέρουν γρήγορα εἰς τὸν τάφον, εἶναι τὸ μόνον κέρδος τὸ δποῖον ἀπῆλαυσα ἐκ τῆς πρὸς τὴν ποίησιν διαθέσεως μου. Τότε θὰ συμπληρώσῃς βεβαίως τοὺς στίχους, τοὺς ὅποιους μετέφερες ἐκ τῆς Κυραῖς Φροσύνης εἰς τὴν δευτέραν διατριβὴν σου καὶ οἱ δποῖοι δίδουν τελείαν τὴν εἰκόνα τοῦ τελευταίου ἀστασμοῦ.

*Κι' ἀπὸ τώρα τὸ γνοεύω. Χροισταροὶ μου ἐλεημοσύνην
Οταν ἔλθῃ ἐκεῖν' ἡ μέρα, σὲ παράμεσθ μάν ἀκρη
Νὰ μὲ χώσετε κ' ἐμένα μ' ἔνα σχώφιο μ' ἔνα δάκρυ.*

Γνωρίζεις δὲ δτι ἐσχάτως ὁ κύριος Bouchut περιγράφων μετὰ θαυμαστῆς ἀκριβείας τὸ νέον τοῦ αἰῶνος νόσημα τὸν νευρωδισμὸν (neurosisme) Ισχυρίζεται δτι οἱ ποιηταί εἶναι τὰ πρῶτα θύματα τοιαύτης ἀσθενείας.

Γράφων τις ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ παροξυσμοῦ, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ, ἀφήγειται βεβαίως ἐντυπώσεις ἡ πρὸ καιροῦ φαλευούσας ἐν τῇ καρδιᾷ του ἡ προσφάτους, σχετιζομένας δμως πάντοτε μετὰ τοῦ περιστοιχοῦντος τὸν ποιητὴν κόσμου. Τότε τὰ περὶ ὑποκειμενικότητος καὶ ἀντικειμενικότητος ἔωλα καὶ τετριμμένα δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν, ἔσο περὶ τούτου βεβαιος, καὶ κακὸς κάκιστος ποιητῆς θὰ ἔξηλέγχετο ἐκείνος, δτις ἐκ προδέσεως κατετάσσετο εἰς ἐκ τῶν δύο ποιητικῶν κυμάτων στρεβλώνων τὰ διατάγματα τῆς φαντασίας του. Γαῦτα καὶ τὰ παραπλήσια ἀς τὰ λέγοντας οἱ φιλόσοφοι, οἱ τεχνοχοῖται, οἱ θέλοντες νὰ ἀναγύωστι τὸ πᾶν εἰς κανόνας χωρὶς νὰ νοοῦν δτι καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐντελῶς ἀκατανόητος.

Ἄρνεται λοιπὸν δ ποιητὴς ἐκ τοῦ περικυκλώντος αὐτὸν κόσμου τὰς ἐμπνεύσεις του καὶ τὰς μεταδίδει περιβεβλημένας τὴν ὀραιότητα, ἡτις εἶναι ἡ πηγὴ πάσις μελαγχολίας καὶ παντὸς νεφελῶδους ὑεμβασμοῦ.

Τοιοῦτος κόσμος ὑπάρχει παρὸν ἡμῖν ἡ προπτῆρος εἰς ἐποχὴν ἀμέσως προηγουμένην τῆς ἡμετέρας, δρθέτερον δὲ συγκεχυμένην μετ' αὐτῆς. Τοιαύτην θεωρῶ τὴν ἀρματωλικήν. Ἐξων ἀκόμη, ἐνῷ ἔγραφα τὰ Μνημόσυνα, πολλοὶ τῶν παλαιῶν ἀρματωλῶν, καὶ ἀν δὲ Ίερὸς Ἀγῶν μὲν ἡθελε τοὺς καταβροχθίσει, θὰ ἐσώζοντο μέχρι σήμερον οἱ τελευταίοι εἴναι διόδοις κληρονόμοι τῶν ὀρεστιβίων ἀληθητῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Δὲν ἐταρίχευσα λοιπὸν τὰ λείφανα. τῶν κλεφτῶν διὰ δρματικῶν ἀρωμάτων, δπως σώσω αὐτὰ ἐκ τῆς σήψεως, τὰ εῦρον ζῶντα ἡ λαχαριστά, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἡτο πλέον δυνατὸν ἡ νεωτέρα Ἑλληνικὴ ποίησις νὰ περιορισθῇ εἰς σύντομα ἀσμάτια, ἐν οἷς ἀπλῶς ἔξιστοροῦνται ἀτομικὰ ἀνδραγαθήματα, ἔκρινα ἀναγκαῖον οὐχὶ διὰ τῆς νεκρᾶς κόνεως τῶν τεθνεώτων, ἀλλὰ διὰ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ αἰματος γενεᾶς ζώσης ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ὅλου Ἐθνους νὰ συντάξω τὰ Μνημόσυνα, τὴν Φροσύνην, τὸν Διάκονο, τὸν Ἀστραπόγιαννον καὶ δσα ἀλλὰ ἀνάγονται εἰς τὴν ἡρωϊκὴν ιστορίαν τῆς τουρκομάχου Ἑλλάδος.

"Αν ἐπέτυχα ἡ ὄχι, δὲν ἀπόκειται εἰς ἐμὲ νὰ τὸ εἴπω. Δύναμαι δμως ἀδιστάκτως νὰ ὑποστηρίξω δτι συνέτεινα κ' ἐγὼ πολὺ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λογιωτατισμοῦ καὶ εἰς τὴν μόρφωσιν τῆς δημοτικῆς γλώσσης, πλουτίσας αὐτὴν δι' ὑλικοῦ ίκανοῦ νὰ πληρώσῃ τὰς ἀνάγκας τῆς σημερινῆς τοῦ "Ἐθνους ἐργασίας.

"Η τοιαύτη πρὸς πλουτίσμὸν τῆς δημοτικῆς γλώσσης μανία μου ὑπτηγόρευσε καὶ τὰς πολλὰς σημειώσεις, δι' ὑν μετατρέπειν τὸν ποιητὴν διὰ τὰς δημοτικὰς γλώσσας καὶ τοῦ ποιητικοῦ μου ἔργα καὶ διὰ τὰς δημοτικὰς μὲν σύ, ἀμέσως δὲ μ' ἐπέκρινεν διὰ τὸν Βλάχος. 'Αλλὰ πῶς είχα νὰ κάμω; Ποιὸς ἐφώναζεν ἐδῶθεν τὶ σημαίνει αὐτὴν ἡ λῶθρα· ἀλλος τὶ δηλοῖ τὸ ωκεάνω, τὶ τὸ φρυμάζω; Τὶ εἶναι ἡ κυκλαμία, τὶ δ ζάθος, τὶ δ ζάρκος, τὶ δ σπλήνος καὶ τὶ τὸ περιπλοκάδι; Πόθεν κατάγεται τὸ ζεύς, τὸ σαλαγάω καὶ πάει λέγοντας;

"Οι πρὸς ἐμοῦ γράψαντες τὴν δημοτικὴν (ἀπειτῶ παρὸν σοῦ ταύτην τὴν δικαιοσύνην) δὲν είχον διαθέσιμον παρὸν πτωχοτάτην ἀποθήκην γλωσσικοῦ ὑλικοῦ. 'Αν δὲ λάβης τὸν κόπον ν' ἀναγνώσῃς τὸν Διάκονο δ τὸν Ἀστραπόγιαννον, θὰ ἴδης δτι ἡ γλώσσα τοῦ λαοῦ ἐθνιματούργησεν ἐπαρκέσασα εἰς δλας τὰς ἀνάγκας τῆς ηρωϊκῆς ποίησεως. Φαντάσου τί

θὰ εἶναι μετὰ παρέλευσιν μιᾶς ἑκατονταετηρίδος δταν, μὴ ὑπάρχοντος τοῦ Λογιωτατισμοῦ, δλοι δ ἀσχολοῦνται εἰς τὴν τελειπούσην καὶ τὸν πλουτισμὸν τῆς.

Διὰ νὰ σοῦ ἀποδεῖξω δὲ δτι οἱ ποιηταὶ κακῶς κρίνουσι περὶ τῶν ίδιων ἔργων, λέγω μετὰ παρρησίας δτι δὲν συμμερίζομαι διόλου τὸν θαυμασμόν, δν σοῦ ἐνέτευσεν ἡ Κυρα Φροσύνη. Δὲν δίδω δύο σελίδας τοῦ Διάκονου μου, μίαν τοῦ Ἀστραπογιάννου μου, δλίγας στροφὰς τοῦ Βάγια, τοῦ Σαμουήλ, τῆς Φυγῆς τοῦ Ἀλῆ - πασᾶ ἀντὶ δλων τῶν ἀσμάτων τῆς Φροσύνης. Τὰς κρίσεις ταύτας, ἐννοεῖται οἶκοθεν, κρατῶ διὰ λογαριασμόν μου, ἀλλὰ φρονῶ δτι ἀνέπρωται νὰ ζῆσῃ τὸ ἔργον τὸ ὄποιον προτιμᾶς.

"Η ιστορικὴ ἀλήθεια εἶναι δι' ἐμὲ δρός πίστεως ἀπαράβατος, προκειμένου περὶ ἡρωϊκῆς Ἑλληνικῆς ποίησεως, ίσια ίσια διότι θὰ ἡτο γελοιον γράφων τις περὶ ἡρωϊκῶν ζώντων ἐν τῷ τοῦ Ελληνισμοῦ νὰ πλάτητη φεύδη. 'Αληθής λοιπὸν εἶναι καὶ ἡ ιστορία τῆς Φροσύνης, ἀληθής χαρακτήρο τοῦ Ἀλήπασα χωρὶς νὰ με μέλη ἀν μετὰ ζημιάς ἡ ὄχι τῆς ποιητικῆς πιθανότητος καὶ τὸν Αστραπόγιαννον καὶ δσα ἀλλὰ ἀνάγονται εἰς τὴν ηρωϊκήν ιστορίαν τῆς ηρωϊκῆς ποίησεως.

Διὰ μιᾶς γραμμῆς, διὰ μιᾶς φράσεως οἱ ἀρχαῖοι παρίστων ἐμψυχον γυναικα δυναμένην νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον εἰς τὴν σμίλην τοῦ τεχνίτου. Αὕτὸ τούτο ἐπεχείρησα νὰ πράξω κ' ἐγὼ εἰκονίσας τὴν Φροσύνην διὰ τῶν ἔργων της ποιητικῆς.

"Τὰ μάτια της ποῦ ἐλάμπανε πνιγμένα μέσ' τὸ δάκρυ ἀνταμωθήκαν πρώτη μὲ τῆς αὐτῆς τὰ μάτια Καὶ μὰ τὴν ἀλλὴ ἐκάτεισε σὰν νάταν ἀδελφάδαις. Τ' ἀστέμα ποῦ ταὶς ἔβλεπαν ἀγάλια ἀγάλια σθνδνται χωρὶς νὰ ξέρουνε κι' αὐτὰ ποιὰ λάμψις τὰ θαυμάτων.

"Ο Γέρων Λοιδορίκης, δὲ πολλὰ ἔτη τοῦ Αλῆ - Πασᾶν ὡς σφραγιδοφύλακας,

μ' ἐβρεβαίων δτι τὸ κάλλος τῆς Φροσύνης είχε τι τὸ ὑπερανθρωπίνον οὐτε δηδύνατο νὰ εἴτη τις ἀκριβῶς εἰς τὶ συνίστατο. Απέπνεεν ἐκ τοῦ πλάσματος ἐκείνου μία τις αῖρα δρμονίας, ἐν ἀρωματικούς τελειότητος, ὃστε ἀδύνατον ἡ Φροσύνη.

"Πῶς δὲ σὺ ενδύσκεις αὐτὴν ἀμορφον, ἀκατα-

σκεύαστον, ἀερώδη — δὲν τὸ καταλαμβάνω. Επί-

στενα μάλιστα δτι καταχρῶμαι τῆς ὑπομονῆς

τῶν ἀναγνωστῶν μου δάπανῶν πολλοὺς στίχους πρὸς ἀκριβῆ ἀπεικόνισιν τῶν ἡρώων μου διὰ νὰ γνωρίζῃ καθεὶς ποῖος ἡτοῦ διάκος, ποῖος δὲ Βρυνόντης, ποῖος δὲ Δράκος καὶ οὕτω καθ' ἔξης. Άλλὰ φαίνεται ὅτι ἀπέτυχα ἀφοῦ σὺ παραδέχεσαι τὸ ἐναντίον.

Ταῦτα, φίλατε 'Ροΐδη, ἀτάκτως μὲν καὶ ἐν συνόψει μετὰ παροησίας δὲ ἔκρινα εὔλογον νὰ σοῦ γράψω ἀπαντῶν εἰς τὴν φιλικὴν ἐπιστολήν σου. 'Επομένως κατ' ἐμέ:

α.) Παραδέχομαι πληρέστατα τὸν λόγον, ἐφ' ὃν ἐρείπεται ἡ πρώτη διατριβή σου, τοῦτο στιν διὰ δὲν ἀρκεῖ νὰ είναι τις ἐκ φύσεως ποιητής, ἀλλ' διὰ πρέπει καὶ νὰ ζῇ ἐν μέσῳ ἐντυπώσεων ἵκανῶν νὰ ζωογονήσωσι τὸν σπόρον σὺ παρὰ Θεοῦ ἔλαβε.

β'.) "Οτι κόσμος ἔξωτεροικὸς δυνάμενος νὰ μορφώσῃ τὸν ποιητὴν ὑπάρχει σήμερον ἐν Ἑλλάδι καὶ πρέπει τις νὰ τὸν ἀναζητήσῃ εἴτε ἐν τῇ πρωτοτύφῳ καλλονῇ τῆς Ἑλληνικῆς φύσεως, εἴτε ἐν ταῖς προσδοκίαις τοῦ Ἔθνους, εἴτε ἐν ταῖς προσφάτοις ἀναμήσεσι τῆς κλεφτικῆς ἐποχῆς εἴτε ἐν τοῖς ἄθλοις τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος.

γ'.) "Οτι δὲν ὁ ἴδανικὸς οὗτος κόσμος δὲν

παρήγαγε μέχρι τοῦτο μεγάλους ποιητάς, ὁ λόγος ἔγκειται εἰς τὴν νάρκην ἣν ἐπέφερεν ὁ ἀφρόητος ζυγὸς τοῦ Λογιωτατισμοῦ, ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἀφορητότερος καὶ τοῦ τουρκικοῦ, διότι ὑπὸ μὲν τὴν δουλείαν τῶν Ὀθωμανικῶν ἡ ποίησις ἡ Ἑλληνικὴ ἀπέδωκεν ἀνθη ἀμάραντα, ὑπὸ δὲ τὴν τυραννίαν τοῦ λογιωτατισμοῦ σχεδὸν τίποτε καὶ τὸ τίποτε τοῦτο ὀφείλεται πάλιν εἰς τὴν δημοτικὴν ποίησιν, εἶναι δηλαδὴ ἔργον ἀνταρσίας.

δ') "Οτι ἀφοῦ ἐκλείψωσιν ἐντελῶς τὰ τελευταῖα λείφανα τοῦ Λογιωτατισμοῦ, εὐθὺς ὅταν αὐτοτήσῃ ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους ἡ ποίησις ἀνθοστόλιστος, ἀκμαία, πάλλουσα τὸν κάλαμον ὡς ἄλλη Ἀθηνᾶ τὸ δόρυ ἀναπηδήσασα ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός.

Et nunc satis, φίλατε Μανώλη. Μ' ἐβγαλες ἀπὸ τὴν σφαιρὰν μου μὲ τὸ ζητήματα τὰ δοτοῖα μοῦ ἔθεσες. Δὲν συνεβούλευθην συγγραφεῖς διὰ νὰ σοῦ ἀπαντήσω· αὐτοσχεδίως ἔγραψα δοσα ἔγραψα καὶ διὰ τοῦτο συμπάθησε τὰ πολλὰ μελανώματα καὶ τὸ κακὸ γράψιμο τῆς παρουσίας ἐπιστολῆς μου.

Ο σός πάντοτε
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΑ — ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΜΥΡΤΙΑ ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΘΕΡΜΟΝ — ΦΩΤΟΓΡ. Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

ΟΚΤΑΣΤΙΧΑ

I

Χαρά 'στο γέρο πλάτανο μὲ τὸ σπορογυητομάτι
Πλάχει χαρὲς τὸ ήλιόγερμα, χαρὲς καὶ τὴν αὐγὴ . . .
— Φιωχὴ καρδοῦλα, τὶ ἐπαθες, φιωχὴ καρδοῦλα, νάνι
Μὲ τὸ πανώρησο σου ὄνειρο ποῦ πέθανε 'στὴ γῆ.

'Απ' τὸ γιγάντιο πλάτανο μὲ τὴ βαθειὰ κονφάλα
Τριανταρυνλένια μάγοντα μὰ νύχτα εἶχαν φανῆ,
Μὰ τὴν αὐγὴ τὰ κλώνια τον γέροντα σὲ μιὰ κορεμάλα, . . .
Τώρα σπορόπω τριαντάφυλλα καὶ ξέφτια ἀπὸ σχοινί.

II

'Εκεῖ ποῦ μήτε γιὰ βοσκὲς δὲν βγαίνοντα τὰ τραγιά
Ἐστάθηκα κ' ἐκνίτταξα μὲ τὴν καρδιὰ θλιμμένη
Τ' ἀμπέλια τὰ διλοράσινα, τὰ ὀλδασπρα σεργιά,
Τὴν στράτα, ποῦ τὴν εἶχανε θαρρεῖς καρακωμένη,

Καὶ πέρα... πέρα... τὴν ἕκλησιά, τὴν βρόντο, τὸν γκρεμό,
Κι' ἀκόμα, τότες κ' ἡ φιωχὴ καρδιά μου εἶχε ρογιάσει,
Ἐνα μικρὸ φιωχόσπιτο 'στοῦ δρόμου τὸν καμὸ^δ
Ποῦ μὰ φορὰ τάγιοκλημα 'μπροστά σου εἶχε ὀργιάσει.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΕΦΕΡΙΑΔΗΣ

ΕΡΡΙΚΟΥ ΧΑΙΝΕ

ΑΠΟ ΤΑ ΤΡΑΠΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΣΥΡΙΣΜΟΥ

Πάνω στὰ νέρφη κάθεται σὰ μέγα πορτοκάλι
Τὸ φεγγαρόν τὸ λαμπρό μὲ τὰ χρυσά του κάλλη.
Κ' ἐγὼ μονάχος κάθονται στὴν ἀμμουδιὰ ἐκεῖ χάμω
Ποὺ σπάζοντα τάσσοντα κύματα καὶ ξεψυχοῦν στὴν ἀμμο
Ποὺ ξεψυχοῦν καὶ στρέφοντε καὶ πάλι στὰ νερά τους.
Κι' ἀκούω λογάκια μυστικὰ μὲς τὸ μονορούσιον τους.
·Ω νύχτα, πόσο εἶσαι μακρηὰ ἀπ' τὸ ξημέρωμά μου.
Καὶ νὰ σωπάσῃ δὲ μπορεῖ στὰ στήδια μου ἡ καρδιά μου.
·Εβγάτε, ώραες Νεράϊδες, ἀπ' τὸ βασίλειό σας,
Χορέψτε, τραγουδῆστε μον τὸ μαγικὸ σκοπό σας.
Στὰ γόνατά σας πάρτε με, φιλάτε με στὸ στόμα
Καὶ νὰ σᾶς δώκω τὸ κορμὶ καὶ τὴν ψυχὴ μου ἀκόμα
Καὶ μυρολόγια νεκρικὰ καὶ λόγια νὰ μοῦ πῆτε
Καὶ τὴ ζωὴ ἀπ' τὰ στήδια μου φιλῶντας νὰ μοῦ πῆτε.

ΠΑΥΛΟΣ ΓΝΕΥΤΟΣ

ΑΠΟ ΤΑ «ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΜΟΡΕΩΣ»

Α'. — Η ΠΕΛΟΠΟΝΗΣΟΣ ΕΝ ΤΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Υπάρχουν ἐν τῷ κόσμῳ μερικαὶ χῶραι, τὰς δοπίας εὐνόησεν ὅλως ἔξαιρετικῶς καὶ ἡ φύσις καὶ ἡ ιστορία. Ἡ Σικελία παράγει ἐντύπωσιν ἀλησμόνητον εἰς τὸν περιηγητὴν μὲ τὴν ὥραιαν τῆς φύσιν, μὲ τὰς πλουσίας τῆς ιστορικὰς ἀναμνήσεις: Φοίνικες, Ἐλληνες, Ρωμαῖοι καὶ Καρχηδόνιοι ἐν τῇ ἀρχαιότητι· Βανδῆλοι, Γότθοι, Βυζαντινοί, Σαρακηνοί, Νορμανδοὶ κατὰ τὸν μεσαιώνα, — δολοὶ οἱ πολυποίκιλοι αὐτοὶ λαοὶ ἐπάτησαν τὸν πόδα τῶν εἰς τὴν μεγάλην νῆσον. Όραιότατα ἐκφράζει ὁ Anatole France, ὁ γλυκὺς Γάλλος συγγραφεὺς, τὸ ἄρωμα τῶν ιστορικῶν ἀναμνήσεων, αἱ δοπίαι θέλγουν τὸν ἐπισκέπτην τῆς Σικελίας. «Ἡ γῆ αὕτη εἶναι γῆ δόξης. Ἡ ὥραιότης αὕτης εἶναι τόσον μεγάλη καὶ τόσον σεβαστή, ὅστε αἰώνες βαρβαρότητος δὲν ἡδυνήθησαν νὰ τὴν ἔξαλειψουν μέχρι τόσου βαθμοῦ δόπου νὰ μὴ μένουν ἀξιοθάμαστα. ἴχνη. Ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς παλαιᾶς Δήμητρος περιῆπται ἀκόμη ἐπὶ τῶν φαλακρῶν αὐτῶν βουνῶν καὶ ἡ ἑλληνικὴ μοῦσα, ἡ δοπία ἔκαμε νάντηκήσῃ μὲ τοὺς θείους ἥχους τῆς τὴν Ἀρέθουσαν... ψάλλει ἀκόμη εἰς τὰ ὡτα μουν. μέσα εἰς τὴν στειρευμένην πηγήν. Τὸ ἔδαφος, τὸ δοπίον φέρει τὰ ἐρείπια τοῦ Σελινοῦντος, θὰ διαφυλάξῃ κατὰ τὸν παγκόσμιον θάνατον τὰ σημεῖα τῆς ὥραιότητος...¹»

Τοιαύτη χώρα, τὴν δοπίαν ἔξαιρετικῶς εὐνόησε καὶ ἡ φύσις καὶ ἡ ιστορία, εἶναι καὶ ἡ Πελοπόννησος. Ἀρκεῖ νὰ δίψῃ τις ἐν βλέμμα εἰς τὸν γεωγραφικὸν χάρτην, καὶ θὰ ἔδῃ τὸ κομψὸν σχῆμα τῆς χερσονήσου, τὸ δοπίον νομίζεις δτὶ ἐπίτηδες διέγραψε ζωγράφος, μὲ τὰς πολυσχιδεῖς ἀκτάς τῆς καὶ τοὺς βαθεῖς κόλπους καὶ τὰ μεγάλα τῆς ἀκρωτήρια εἰς δὲ τὸ ἐσωτερικὸν κατατέμνεται ἡ χερσόνησος εἰς πολλὰς χώρας, αἱ δοπίαι νομίζει κάνεις δτὶ ἐπίτηδες καὶ αὐταὶ ἔχωρισθησαν ἀπ' ἀλλήλων δὲρέων καὶ ποταμῶν. Καὶ εἶναι ποικίλη καὶ χαρίεσσα ἡ φύσις τὴν εὐανθῆ κοιλάδα διαδέχεται κατάφυτον βουνόν, καὶ εἰς τὸν πόδας τούτου ὁρέει ποταμὸς ἥρεμος, ὑπὸ λευκῶν καὶ ἵτεων περικυλούμενος ἡ χείμαρρος ἀκράτητος εἰς τὰς πλημμύρας του. Τὸ κλῖμα εἶναι καὶ δριμὺ ὡς περὶ τὴν Τρίπολιν, καὶ ἥπιον ὡς ἐν

τῇ μεσηγιακῇ πεδιάδι πλουσία δὲ ἡ φυτεία καὶ οἱ κῆποι εὐανθεῖς, τὰς δρεινὰς χώρας διαδέχονται πεδινά, καὶ ταύτας ἄγονοι καὶ ἔηραι διπος ἡ Μάνη.

Ἡ ποικιλία καὶ κατάτμησις αὕτη τῆς χώρας ἔχει ἐν μέρει τὸν ιστορικὸν τῆς βίον, τὸν πλούσιον καὶ πολυκύμαντον. Μικροὶ καὶ ἀνεξάρτητοι πολιτεῖαι ἴδρυμησαν ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων, ὅμοιαι πρὸς τὰ φεουδαλικὰ κρατίδια τῆς Γαλλίας καὶ Γερμανίας κατὰ τὸν μεσαιώνα, διοικούμεναι ὑπὸ βασιλέων, ἀληθινῶν φεουδαρχῶν, οἱ δοπίοι ἀλλοτε μὲν ἐμάχοντο πρὸς ἀλλήλους, ἀλλοτε δὲ κοινῶς συνεξεστάτευν πρὸς ὑπεράσπισιν ἐνὸς ἐκ τῶν ἡγεμόνων τῆς φεουδαλικῆς ταύτης δμοσπονδίας.

Ἡ ώραία Ἐλένη συνετάραξε τὴν προϊστορικὴν τιμαιοιωτικὴν ταύτην Πελοπόννησον ἀλλ' ὁ μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς τῆς χερσονήσου δεικνύει, δτὶ καὶ ἀπὸ παλαιοτέρων χρόνων, οἱ δοπίοι χάρονται εἰς τὸ σκότος τῶν αἰώνων, λαοὶ μὲ πολιτισμὸν ἔξαρετον κατώκησαν εἰς αὐτὴν καὶ ἔκτισαν ἀκροπόλεις καὶ τείχη, καὶ ἐτεχνούργησαν ποικίλα κομψοτεχνήματα. Ἀλλ' ἴδιως μετὰ τὰ Τρωϊκά, δτε οἱ βασιλεῖς τῶν Δαναῶν ἐπανῆλθον εἰς τὰς ἐστίας τῶν, εὔροντα πάντα ἐν ἐπαναστάσει καὶ ἀρχίζει ὁ ιστορικὸς βίος τῆς χερσονήσου ἔξαιρετικῶς γόνιμος εἰς συμβάντα καὶ πολυτάραχος.

Οἱ Πελασγοὶ, οἱ ἀρχαῖοι κατοικοὶ τῆς χώρας, ὑπεδουλώθησαν ὑπὸ τῶν πρώτων Ἐλλήνων ἐπιδρομέων. Ἡ κάθοδος τῶν ἀξέστων Δωριέων φέρει νέους ἐποίκους ἀλλὰ καὶ οἱ νέοι κύριοι ἐρίζουν πρὸς ἀλλήλους, οἱ δὲ δυστυχεῖς Μεσσηνιοὶ ἐγκαταλειφθέντες ἀπὸ τὸν Ἰθωμάταν Δία κλαίουσιν ἀνὰ τὰ ἔνα τὴν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας δουλωθεῖσαν ὀραίαν πατρίδα. Ἐπειτα τὸνομα τῆς Σπάρτης δεσπόζει τῆς ιστορίας τῆς ἀρχαῖας Πελοποννήσου, καὶ τὸ βαρὺ βῆμα τῶν Σπαρτιατῶν ὀπλιτῶν περιφέρει ἀνὰ τὴν χερσόνησον τὴν δόξαν καὶ ἰσχὺν τῆς πολεμικῆς πόλεως. Εἰς μίαν δὲ ἐνδοξὸν γωνίαν τῆς χερσονήσου, εἰς τὴν Ολυμπίαν, συρρέουσιν ἐκ πασῶν τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ ἀμληταὶ καὶ λογοτέχναι, διψῶντες τὸν ἐκ κοτίνου στέφανον τῆς Ἀλτεως. Οἱ Ρωμαῖοι πατοῦσι βαρὺν τὸν πόδα τῶν ἐπὶ τῆς χερσονήσου καὶ κλείουν τὴν ἀρχαίαν περίοδον τῆς ιστορίας, ἡ δοπία σβύνεται ἐν μέσῳ τῶν ἐριθίδων τῆς Αχαΐης συμπολιτείας,

τῆς Αἰτωλικῆς δμοσπονδίας, τῶν Μακεδόνων, τῶν τυράννων τῆς Σπάρτης, τῶν λαϊδῶν τῆς Κορίνθου.

Ἴδιως διμος κατὰ τὸν μέσους αἰῶνας καθίσταται ἡ Πελοπόννησος διάβασις καὶ κατοικία ποικίλων φυλῶν. Τὸν η'. αἰῶνα πολυάριθμοι Σλάβοι ἐποικίζονται εἰς τὴν χερσόνησον, ἴδιως εἰς τὰς δρεινὰς χώρας, δπον κτίζουν καὶ χωρία, ἐνίστε δὲ κατέρχονται καὶ εἰς τὰς πεδινὰς ὡς καλλιεργηταὶ ἡ ἐκμισθωταὶ τῶν κτημάτων τῶν ἐγχωρίων. Ἡ τοσαύτη συρροή τῶν Σλάβων ἐνέπνευσεν εἰς τὸν παραδεξολόγον Φαλμεράγεο τὴν ἀσύτατον γνώμην περὶ ἐκσλαβισμοῦ τῆς Ελλάδος, περὶ τῆς δοπίας σήμερον οὐδὲ λόγος ἐπιτρέπεται νὰ γίνεται. Κατὰ τὴν ιγ'. ἐκ πρωτύτερα Ἰσως, ἀρχίζουν οἱ Σλάβοι νὰ ἔξελληνται, δπως καὶ κάθε ἀλλο ἔνικὸν στοιχεῖον τῆς Πελοποννήσου.

Οι ιγ'. αἰῶνες εἶναι δ περισσότερον πολυκύμαντος καὶ πολυποίκιλος, ἀληθινὸν μωσαϊκὸν λαῶν: Φράγκοι κατακτηταὶ εἰσάγοντες τὸν δυτικὸν μεσαιωνικὸν φεουδαλισμὸν, πρὸς ἐγκατάστασιν τὸν δοπίον ενδρον πρόσφορον τὸ ἔδαφος καὶ ὡς ἐκ τῆς κατατμῆσεως τῆς χώρας καὶ διότι ἐκ τῆς ἀναρχίας τῶν τελευταίων βυζαντινῶν αἰώνων εἰχον ἀναδειχθῆ τοπικοὶ ἀρχοντες, προνοιατόροι, βυζαντινοὶ φεουδάρχαι. Λοιπὸν παρὰ τὸν βαρώνους Φράγκους ὑπῆρχον οἱ Ἐλληνες τοπάρχαι ἡ φύλαρχοι, καὶ ἀκόμη οἱ ἀνεξάρτητοι μανιάτικαι καὶ τσακώνικαι φυλαὶ καὶ τῶν ἀλλων δρεινῶν μερῶν τῆς Πελοποννήσου, αἱ δοπίαι ἔχων βίον πατριῶν, ὡς ἐν τῇ πρωτογενεῖ περιόδῳ τῆς ιστορίας. Κατὰ δὲ τὰ τέλη τῆς φραγκικῆς κατακτήσεως ἐγκαθιδρύθησαν εἰς τὴν χερσόνησον Ναβαρραῖοι καὶ Καταλανοί καὶ Γενουαῖοι, καὶ τέλος ἐπὶ μακρὸν παραμείναντες καὶ πρὸς τὸν ἀναφαινομένους Τούρκους διαμφισβητοῦντες τὴν χώραν. Κατὰ τὸν αὐτὸν δ' αἰῶνας τῆς φραγκικῆς κατακτήσεως ἔχομεν ἐποίκησιν Ἀλβανῶν καὶ Τούρκων, οἱ δοπίοι κλείουν τὴν πολυποίκιλον αὐτὴν σκηνὴν διὰ ν' ἀρχίσουν τὴν αἰματηρὰν ιδικήν των.

Ἄλλα τὸ πνεῦμα τὸ ἀργήν καὶ φιλελεύθερον ἀφύπνιζεν ἡδη τὸν Πελοποννήσους μέσα εἰς αὐτὸν τὸν κυκεώνα μία νέα Ἐλλὰς ἀναγεννᾶται, καὶ τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη κυρίως ἐν τῷ Μορέᾳ, τῇ ἀκροπόλει ταύτη τοῦ Ἐλληνισμοῦ, συνεκέντρωσαν πάσας τὰς ἐθνικὰς δυνάμεις σκηνὴν αἰματοβρετούς ὑπῆρχεν δ Μορέας κατὰ τὴν δουλείαν τοῦ γένους, ἀλλὰ καὶ ἡ σπουδαιοτάτη σκηνὴ, ἐκ τῆς δοπίας ἡρχισε καὶ ἐπὶ τῆς δοπίας ἐπαίχθη τὸ αἰματηρὸν δρᾶμα τῆς ἐλευθερίας.

Ἐπὶ τῶν εὐγράμμων δρέων τῆς κατ' ἔξοχὴν ιστορικὴς χερσονήσου διαγράφονται καὶ φαῦδοι ναοὶ τῶν ἀρχαίων θεῶν καὶ σκυθρωπά καστρα τῶν Φράγκων φεουδαρχῶν τοῦ Μορέως, καὶ διατάσσονται τὸ βλέμμα τοῦ ἐπὶ τῶν ποικίλων χρωματισμῶν τοῦ δύοντος ἡλίου, δοπίοις θωπεύει τὰ κατάφυτα ἡ φαλακρὰ βίσυνα τοῦ Μορέα, δονοῦς τοῦ πλανᾶται δεμβάδης εἰς τὰ βάθη τῶν αἰώνων, καὶ ἀκούει νάντηχον αἱ ψηλομανεῖς χαράδραι καὶ αἱ καπαπάσινοι κοιλαδεῖς ἀπὸ κλαγγῆν δοράτων σπαρτιατικῶν καὶ ξιφῶν τῶν σιδηροφράκτων Φράγκων βαρώνων.

Β' — ΤΟ ΠΡΙΓΚΙΠΑΤΟΝ ΤΗΣ ΑΧΑΙΑΣ

Δυσκόλως δύναται τις νὰ εῦρῃ ἐν τῇ Καθολικῇ ιστορίᾳ ἐλκυστικωτέραν ιστορικὴν περίοδον ἀπὸ τὸν δρόμον τῆς ιστορίας ἡ Ελλάδα κατὰ τὸν ιγ'. καὶ ιδ'. αἰῶνα. Ἡ δαψιλῶς πλουτισθεῖσα ὑπὸ τῆς ιστορίας εἰς ιστορικὰ συμβάντα χερσόνησος κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῆς ἰδρύσεως Φραγκικοῦ πριγκιπάτου ἐν τῇ κλασικῇ Πελοποννήσῳ καθίσταται σκηνὴ θεάτρου τὰ μάλιστα παράδοξος καὶ πολυποίκιλος.

Οἱ Φράγκοι κατακτηταὶ, οἱ πρῶτοι πατήσαντες τὸ ἔδαφος τῆς χερσονήσου, κατὰ τύχην φαίνεται προσίγγισαν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς χερσονήσου. «Εἰδαν τὸν τόπον ἔμνοστον, ἀπλήν, χαριτωμένον», δπως λέγουν τὰ χρονικὰ τῆς ἐποχῆς τὰ δυνομαζόμενα Χρονικὰ τοῦ Μορέως¹, καὶ «ἔξαπλωσαν τὰ φλάμπουρα τοῦ καθενὸς φουσάτον»² πρὸς κατάκτησιν τῆς πολυτίμου χώρας.

Ἡ κατάκτησις ὑπῆρχε κατὰ τὸ πλεῖστον εἰληνική, μόνον δρεινά τινα κάστρα καὶ μάλιστα η Μονεμβασία πεισματωδῶς ἀντεστάθη ἐπὶ τοία ἔτη, ἀλλὰ τέλος οἱ ἡρωῖκοι κάτοικοι, ἀφοῦ «ἔφαγασιν τὸν ποντικὸν καὶ ὅλα τὰ κατσία», ἥναγκασιν τὸν ποντικὸν καὶ διά την σκηνὴν διὰ ν' ἀρχίσουν τὴν αἰματηρὰν ιδικήν των. Ἡ κατάκτησις χώρα, — διότι «μὲ τὸ σπαδὶ ἐκερδίσασιν τὸν τόπον τοῦ Μορέως»³ οἱ Φράγκοι, — ἐπωνομάσθη ἐπισήμως «χώρα τῆς κατακτήσεως», «terre de Conques-le», καὶ διηρέθη εἰς δώδεκα μεγάλας βαρωνίας, τῶν δοπίων οἱ αὐθινέται λέγονται «βαρῶνοι τῆς χώρας» (τῆς κατακτηθείσης), «bers de terre». Ἡσαν δὲ δώδεκα

¹ Βλ. τὴν ἑλληνικὴν παραλλαγὴν, ἐκδ. Schmitt, *The Chronicle of Morea*, στ. 1740.
² Ἐνθά διν. στ. 1431.
³ Ἐνθά διν. στ. 4276 καὶ ἀλλαχοῦ.

οί μεγάλοι οὗτοι φεουδάρχαι, διότι δώδεκα ἡσαν καὶ οἱ εὐγενεῖς ἀκόλουθοι τοῦ Καρόλου τοῦ Μεγάλου, καὶ δώδεκα ἐπίσης ἡσαν οἱ ἀρχοντικοὶ τοῦ Βυζαντίου οἰκοῖ. Καὶ ὅταν ἐπετελέσθη ἡ κατάκτησις, ἤρχισαν οἱ βαρῶνοι νὰ κτίζουν εἰς τὰς κορυφὰς τῶν βουνῶν «κάστρα καὶ δυναμάρια», νάφινον τὰ ἐπώνυμα, «τὰ εἶχαν ἐκ τὴν Φραγκίαν,— κ' ἐπάρνασιν τοῦ τόπου τους τὸνομα ὅπου ἔβαναν».

Οἱ μεγάλοι οὗτοι Φραγκοί βαρῶνοι, οἱ δοῦλοι ἀκολουθοῦντες τὸ ἔθιμον τῆς πατρίδος των, ἀφίναν τὰ οἰκογενιακά των ὄντοτα καὶ προσέλαμβαν τὰ ὄντοτα τοῦ φεούδουν καὶ τῶν κάστρων αὐτῶν, διεμοιράσθησαν πρὸς ἀλλήλους τὴν ὑπεράσπισιν τῶν μεγάλων κλεισθειῶν καὶ δροσειρῶν, αἱ δοῖαι κυκλώνουν τὰς πεδιάδας καὶ κοιλάδας ἐμοίρασαν δηλαδὴ τὴν χώραν συμφώνως πρὸς τὰς φυσικὰς διαιρέσεις τοῦ ἐδάφους, δπως εἶχον διαιροφωθῆ καὶ τὰ διμηρικὰ βασίλεια τῆς προϊστορικῆς περιόδου. Καὶ διῆγον βίον εὐδαίμονα λέγουν τὰ Χρονικά τοῦ Μορέως: «τοῦ κόσμου γάρ τὴν ἥδονήν ἥθελαν κιάγαποῦσαν,— κ' ἔχαιρονταν ἀμφότεροι πρὸς τὸν καιρὸν ὅπου εἶχαν»¹.

Ἔτο δὲ μεταπολεμούν τὸ «πριγκιπάτον τῆς Ἀχαΐας ἢ τοῦ Μορέως», τὸ δοῦλον ἔδυσαν οἱ σιδηρόφρακτοι τῆς γαλλικῆς Καμπανίας καὶ Βουργουνδίας ἵπποται, καὶ τὸ δοῦλον ἐλάμπρυνεν δι μέγας πρίγκιψ Γουλιέλμος δὲ Βελλεαρδοῦνος. Οἱ τίτλοι πρίγκιψ τοῦ Μορέως ἐθεωρεῖτο εἰς τῶν λαμπροτέρων τοῦ κόσμου, ἵσος μὲ τὸν τίτλον μεγάλων βασιλέων, καὶ ἡ αὐλή του ἔξενιζεν εὐγενῆ τῆς Γαλλίας αὐθεντόπουλα, τὰ δοῖα ἥρχοντο εἰς τὸν Μορέαν νὰ «μάθουν τὴν τέχνην τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἐπιποτικῆς ἀβρότητος» διότι ἐθεωρεῖτο ἡ αὐλή τοῦ πρίγκιπος τοῦ Μορέως ὅπου ὠμιλοῦντο τὰ γαλλικὰ τόσον κομψῶς δύνανται καὶ ἐν Παρισίοις, ὡς τὸ καλύτερον σχολεῖον τῆς ἱπποσύνης μεγάλοι βασιλεῖς ἔζητον ἐπιγαμβρίαν καὶ σινεμάχουν πρὸς τὸν πρίγκιπα, τὸν δοῦλον περιεστοίχιζον διαρκῶς ὁρδοήκοντα ἵπποται, χρυσοῦς

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ Ι. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

¹ Ενθα ἀν. στ. 3171. Τὸ Γαλλικὸν Χρονικὸν τοῦ Μορέως λέγει: «si faisoient cescun fortresse selon son pooir, et menoit la meilleur vie que nul pueest mener» (Buchon, *Livre de la Conqueste*, ἐν Παρισίοις. 1845. σελ. 101).

² *Elliott's Χρονικὸν Μορέως* ἐκδ. Schmitt. στ. 2089 κέξ. Προβλ. στ. 1437 κέξ. 2048 κτλ.

³ Ενθα ἀν. στ. 7774 κέξ. *Livre de la Conq* σελ. 255.

ΑΡΧΑΙΕΣ ΖΩΓΡΑΦΙΕΣ

ΔΕΛΦΟΙ

Πίσω ἀπὸ τὸ περιτείχισμα τοῦ ἄλσους προβάλλονται δύο μεγάλοι πύργοι, ἀργοανεβαίνει φιδωτὸς ἀνάμεσα ἀπὸ ἀφιερώματα ποῦ ὑψώνονται μιὰ φορὰ μὲ σχῆμα μικρῶν ναῶν πλάγια στὸν δρόμο, ἀνάμεσα σὲ συμπλέγματα ἀπὸ χρυσᾶ ἀγάλματα καὶ λευκὰ μαρμάρινα μνημεῖα ποῦ στόλιζαν καὶ ἀπὸ τῆς δυὸ πλευρὲς τὸν δρόμο πρὸς τὸν μεγάλο ναὸ τοῦ Απόλλωνος, ποῦ ἐπάνω σ' ἔνα πλατύ δῶμα ἐστεφάνωνται τὸ ἄλσος.

Ακριβῶς κάτω ἀπὸ τὸ περιτείχισμα τοῦ ναοῦ στέκουν δρθὲς ἀκόμα μοναχικὲς λιωνικὲς κολώνες, τὸ λαμπρὸ περίστυλο τοῦ περιφήμου ἀναθήματος τῶν Ἀθηναίων. Οἱ δρόμοι περνῶν πλάγια ἀπὸ τὴν ἀπτικὴ αὐτὴ στοὰ καὶ στρήβει ἀπότομος ἀνηφορᾶς ἐπάνω.

Αριστερά, ψηλὰ στὸ τείχος, στοῦ γκρεμοῦ τὸ κεῖλος δρθώνεται κρεμαστὸς ἀπὸ πάνω μας δὲ ὑψηλὸς βωμὸς ἔνα γύρισμα τοῦ δρόμου ἀκόμη — καὶ βρίσκομαι σὲ μιὰ μεγάλη μαρμαρόστρωτη πλατείᾳ καὶ στὸ κέντρον δὲ ναὸς τοῦ Απόλλωνος. Η πλατείες βαθμίδες, κομμάτια ἀπὸ τοὺς τοίχους καὶ σωροὶ σπονδύλων ἀπὸ στύλους, εἶναι τὰ τελευταῖα ἔγχη τοῦ μέρους ὅπου ἐστεκεν ἀλλοτε δὲ ιερὸς διμφαλὸς καὶ ὅπου ἐπάνω ἀπὸ βαθεῖες σχισμάδες θρονιασμένη στὸν τρίποδα ἐποφήτευεν ἡ Ήλιδία.

Απὸ ἔδω μιὰ φορὰ διευθύνονται τῆς ἀνθρωπότητος ἡ τύχης. Εμπρὸς σ' αὐτὲς τῆς βαθμίδες ἔχονταν μιὰ φορὰ κόσμος ὀλόκληρος καὶ γονάτιζε ἵκετεύοντας βοήθεια. Ήγεμόνες ὑψωναν τὰ χέρια ἐμπρὸς στὸ εἴδωλο τοῦ θεοῦ ποῦ ἀστραφτε ἔχοντας παρθένοι. Σκεύη καπνίζουν ἐπάνω στῆς ἀναδεμένες πλεξίδες τῶν μαλλιῶν, ὡσὰν κορῶνες μοιάζουν, καὶ ἡ πυρὰ φλογοβολεῖ μέσα σ' αὐτὰ καὶ τὸ θυμίαμα ἀνεβαίνει πρὸς τὸν οὐρανό. Οἱ κρατοῦν λαμπάδες, καὶ ὁ καπνὸς ἀπλώνεται κοκκινωπὸς στὸν ἀέρα, ἐπάνω ἀπὸ τὰ πλήθη: «Ιαχε.... Ιαχε.... Ιαχε!»

Τῆς Ἐλευσίνος ἡ πύλες ἀνοίγονται. Στῆς βρύσες ἐμπρὸς στοὺς πυλῶνες τοῦ ἄλσους ἀρχίζουν οἱ καθαροί. Η Ἐλευσίς γεμίζει ἀπὸ τὸ πλήθος. Οἱ προσκυνηταὶ μπαίνουν στὸν χωρὸ τοῦ ιεροῦ καὶ καθονται γύρω. Η λαμπάδες σκόρπιον μιὰ λάμψι μαγικὴ στῆς σκοτεινὲς κολῶνες.

Οἱ ιερόφαντες στέκει στοῦ ναοῦ τὸ μέσον καὶ ὑψώνει τὰ χέρια. Οἱ ὀρχαιότεροι ἀπὸ τοὺς ιερεῖς προβαίνει ἐμπρὸς καὶ σπᾷ τὴν βακτηρία καὶ μαδῇ τὴν κόμη.

Ακούονται ἄγριες κραυγὲς ὡς νὰ φθάνουν ἀπὸ μακρού, κραυγὲς γυναικάς ποῦ ζητεῖ βοήθεια. Κ' ἐνας κρότος σὰν ἀπὸ κτύπημα σὲ μέταλλο ἀπλώθηκε μπροστά μον στὸν εὐρὺ χῶρο τοῦ ναοῦ μὲ τῆς μαῦρες μισογκρεμισμένες κο-

μὲ μιὰ δᾶδα στὸ χέρι. Τὰ μάτια τῆς σπιθοβόλουν τὸν πόνο, ψάχνει, ἀκροάεται, σταμάτησει καὶ κυττάζει συγχυσμένη γύρω. Κ' ἔπειτα μιὰ κραυγὴ, μιὰ κραυγὴ ἄγρια, κ' ἡ λαμπάδα τῆς θεᾶς σβύνει. Σκοτάδι ὀλόγυρα, ἡ λαμπάδες σβύνουν ὅλες. Παντοῦ μαύρη, σκοτεινή νύχτα. Βουβὴ σιγὴ. Μόνον ἔνα σιγαλὸ κλάμα ἀκούεται.

Φλόγες, μεγάλες καὶ ἰσχυρές, πετιοῦνται στὸ μέσον τοῦ ναοῦ καὶ ἀνάμεσα σ' αὐτὲς ἡ Δῆμητρα — δὲ Δημοφῶν ἐπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ ἡ φλόγες κτυπιοῦνται καὶ σπιθοβολοῦν. Φῶς λαμπρὸ πλημμυρεῖ τὸν ναό. Δυνατές κραυγὲς καρδᾶς ἀντηχοῦν καὶ ὕμνοι καὶ ἀρπας τόνοι ἀκούνται.

Οἱ ιεροφάντης προβάλλει μὲ τὴν ἱερὰ στολὴν, στεφανωμένος μὲ στάχνα, καὶ ἡ πομπὴ τῶν

προσκυνητῶν σέρνεται κοντά τον ἀργοσαλεύοντας ἀνάμεσα στοὺς στύλους, καὶ φῦδες καὶ ὕμνοι ὑψώνονται πρὸς τὴν θεὰ Δῆμητρα ποῦ, ἔξαγνίζοντας τὴν ψυχὴν μὲ τῆς φωτιᾶς τὴν δύναμιν, τὴν ἀφειρόνει στὴν ἀθανασία.

Οἱ Δημοφῶν προβαίνει ἀπὸ τῆς φλόγες ἀργυρόφτερος. Καὶ τὸ πλῆθος ψιθυρίζει σιγαλά!

Καὶ ἀρπας τόνοι ἀντηχοῦν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ ὀλάστραφτου ἀπὸ φῶς καὶ χρώματα ναοῦ καὶ ρυδοστέφανοι κρεμοῦνται ἀπὸ τὴν στέγη, κ' εὐδιαστὸ ψιλάχισμα ἀπὸ ἀνθοῦντας κάτω.

«Ἡ ψυχὴ στὴν ὑστερή της ὥρᾳ αἰσθάνεται ὅτι καὶ δὲ κατηχούμενος στὰ μεγάλα μυστήρια» εἶπε μιὰ φορὰ δὲ Πλούταρχος. «Τὸν τρόμο καὶ τὸ ἀνατρίχιασμα ἀκολουθεῖ ἔνα φῶς μαγικὸ ποὺ κτυπᾷ τὰ μάτια. Περνᾷ κανεὶς ἀπὸ ἀγιασμένους τόπους ὅπου χαρὲς ἀντηχοῦντες καὶ χοροί.»

[Μετάφρασις Κ. Χ.]

ΙΟΥΛΙΟΣ ΕΣΣΑΙΝ

ΤΟ Β' ΑΝΑ ΤΑΣ ΝΗΣΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΜΙΚΡΑΝ ΑΣΙΑΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ ΤΩΝ ΣΥΝΕΔΡΩΝ

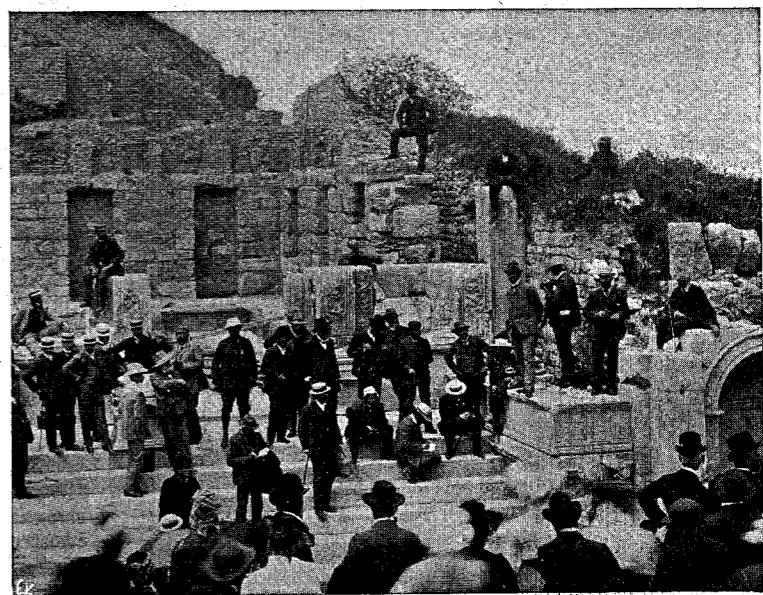
ΠΕΡΓΑΜΟΣ — ΤΡΟΙΑ *

Τὴν ἑπομένην περὶ τὰ χαράγματα εὑρισκόμενα ἔναντι τῆς μικρᾶς παραθαλασσίου πόλεως Δικέλλι τοῦ σημερινοῦ ἐπινείου τῆς Περγάμου ἀντὶ τοῦ πάλαι «Ἐλαίας» τοῦ ἀπώτερον κειμένου καὶ ἔξηφανισμένου ὑπὸ τὰς προσχώσεις τοῦ ποταμοῦ Καΐκου. Ἀπὸ τῆς κωμοπόλεως ταύτης, τῆς 3,000 κατοίκους ἔχούσης, ἀμάξιτη δόδος ἄγει εἰς Πέργαμον διὰ μέσου τῆς εὐρείας κοιλάδος τοῦ Καΐκου, 28 χιλιομέτρων μήκους, κατασκευασθεῖσα ὑπὸ Γερμανῶν τῷ 1869, χάριν τῶν ἀρχαιοτήτων. Τὰ νῦν ἡ δόδος αὗτη εὐρίσκεται εἰς ἀθλίαν κατάστασιν, μὴ ἐπισκευαζόμενη. Εἰς Δικέλλι ἀποβιβασθέντες ὅσοι τῶν συνοδοιπόρων εἴχομεν προδηλώσει συμμετοχὴν εἰς τὸ εἰς Πέργαμον ἐπίπονον δι' «ἀραμπάδων» ταξείδιον (διότι οἱ μὴ δηλώσαντες παρέμειναν εἰς τὸ ἔτερον τῶν πλοίων τὸ εἰς Λέσβον κατευθυνθὲν) εὗρομεν ἔκει δύντως, τῇ φροντίδι τοῦ κ. Dörpfeld, ἀναμένοντα τὰ ἀναγκαῖα μεταγωγικὰ μέσα — τετράτροχα κάρρα, κοινῶς «ἀραμπάδες» καὶ δλιγίστας ἀμάξις — πρὸς μεταφορὰν ἡμῶν εἰς Πέργαμον. Τὸ ταξεί-

* Συνέχεια καὶ τέλος. — «Παναθηναϊκά» 15 Αὔγ. 15 καὶ 30 Σεπτ., 15 καὶ 31 Οκτωβρίου

χον ἔπαρχος Φιλέταιρος (283 - 263 π.Χ.) τὸ μικρὸν κράτοιον σφετερισθεῖς τὸν ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐμπιστευθέντα αὐτῷ θησαυρὸν ἀποτελούμενον ἔξι 9,000 ταλάντων (54 ἑκατ. δρχ.). Οὐδὲν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Εὐμένης Αος καὶ διαδεχθεὶς αὐτὸν Ἀτταλος Αος, δὲ καὶ βασιλεὺς ἀνακηρυχθεὶς, διὰ τῶν χρημάτων αὐτῶν ἔγνωσαν οὕτω δεξιῶς νὰ προασπίσωσι τὸ βασίλειον κατὰ παντοίων ἐπιδρομῶν (ἀστικῶν καὶ γαλατικῶν) ὃστε νὰ παγιωθῇ τοῦτο καὶ νὰ καραστῇ ἰσχυρὸν καὶ ἀκμαῖον ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἔογοις καὶ τοῖς γράμμασι καὶ τέχναις.

Εἶναι γνωστὴ ἡ «Περγαμηνὴ Σχολὴ» ἡ δι' ἀγαλμάτων πλείστα ἱερὰ τεμένη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Ἐλλάδος κυριότατα, ἐπίσης δὲ λίαν γνωστὴ καὶ ἡ 200 χιλ. συγγράμματα περιλαβούσα βιβλιοθήκη τῆς Περγάμου, ἐν ᾧ ἡσκείτο καὶ ἡ βιομηχανία ἔκεινη τοῦ δερματίνου χάρτου, τοῦ καὶ τὰ νῦν τὸ ὄνομα αὐτῆς φέροντος. Ἐπὶ Εὐμένους τοῦ Βου (197 - 159) τὸ βασίλειον τῆς Περγάμου, ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ ἐπικυριαρχίαν τῆς Θώμης, ἔφθασεν εἰς τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἀκμήν, ἐπεκταθὲν μέχρι τῆς Ταυρικῆς Χερσονήσου. Οἱ φιλόκαλος οὗτος καὶ εὐγενῆς βασιλεὺς ἔξωθεν τὴν πρόοδον εἰς τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα οὗτως, ὃστε νὰ καταστῇ ἡ πόλις κέντρον πολιτισμοῦ καὶ σοφίας, διεκόσμησε δὲ αὐτὴν διὰ πλείστων πολυτελῶν οἰκοδομημάτων καὶ δημοσίων κτιζίων ὡν τὰ ἐρείπια καὶ τὰ νῦν εἰσέτι προκαλοῦσι τὸν θαυμασμόν. Τοῦτον διεδέχθη δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀτταλος Βος καὶ τοῦτον πάλιν, δὲ ἀνάξιος τῶν προγόνων τοῦ νῦν ἀντοῦ Ἀτταλος δὲ Γος, δὲ διὰ διαθήκης ὑποκαταστήσας κληρονόμον τοῦ βασιλείου τοῦ... τὸ δωματίκὸν κράτος! Ἐκτοτε ἡ Πέργαμος, ἀποκατασταθεῖσα εἰς Ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν δὲν εἶδε πλέον ἡμέρας δόξης. Τὴν σύμερον ἡ νέα πόλις, κατοικημένη ὑπὸ εἰκόσι περίπου χιλιάδων κατοίκων, ἔκτείνεται κάτωθεν τοῦ δρους καὶ ἔκειθεν τῶν διασταυρουμένων ποταμῶν Κητείου καὶ Σελινοῦντος, ἀφῆσασα ἔδημον τὴν ἀρχαίαν πόλιν, ητοι οὗτως ἀκωλύτως ὑπῆχθη ἀπὸ τοῦ 1878 (διὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος Humaup τὸ πρῶτον, νῦν δὲ διὰ τοῦ κ. Dörpfeld) ὑπὸ

Η Βιβλιοθήκη τῆς Περγάμου.

τὴν σκαπάνην καὶ τὴν ἔρευναν τοῦ ἀρχαιολόγου. Δυστυχῶς καὶ ἔκει, ὡς καὶ ἐν Ἐφέσῳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Οθωμανικῆς Ἐπικρατείας, τὰ εὐρήματα τῶν ἀνασκαφῶν δὲν ἔμειναν κατὰ χώραν, ἀλλὰ μετεφέρθησαν εἰς Βερολίνον, κοσμοῦντα τὸ ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἔκεινη ἵδρυμένη «Περγαμηνὸν Μουσεῖον». Εἶναι δῆμος πάντοτε τὰ ἐρείπια τῆς πόλεως (τὰ μὴ εὐχερῶς μετακομίζομενα), τόσον ἐνδιαφέροντα, τόσον τὴν φαντασίαν γοητεύοντα, ὃστε ἡ ἐπίπονος ἐπὶ τόπου μετάβασις ἀμείβεται ἐκατονταπλασίως. Τὴν πρώτην μ. μ. ὥραν ἥρχισαμεν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἀκαμάτου κ. Dörpfeld, νήστεις καὶ κατάκοποι, τὴν ἄνοδον ἐπὶ τοῦ δρους, διελθόντες τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐρείπια τοῦ πυλῶνος τοῦ τείχους, τὸ διπόδιον ἀνήγειρεν Εὐμένης δὲ Βος. Ἐλικοειδῆς δόδος εὐρέεια καὶ πλακόστρωτος φέρει πρὸς ὑψηλότερον ἵσοπεδον (ταράτσαν) ἐπὶ τοῦ διποίου οὐρανού τοῦ νῦν αντοῦ Ἀτταλος δὲ Γος, δὲ διὰ διαθήκης ὑποκαταστήσας κληρονόμον τοῦ βασιλείου τοῦ... τὸ δωματίκὸν κράτος! Ἐκτοτε ἡ Πέργαμος, ἀποκατασταθεῖσα εἰς Ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν δὲν εἶδε πλέον ἡμέρας δόξης. Τὴν σύμερον ἡ νέα πόλις, κατοικημένη ὑπὸ εἰκόσι περίπου χιλιάδων κατοίκων, ἔκτείνεται κάτωθεν τοῦ δρους καὶ ἔκειθεν τῶν διασταυρουμένων ποταμῶν Κητείου καὶ Σελινοῦντος, ἀφῆσασα ἔδημον τὴν ἀρχαίαν πόλιν, ητοι οὗτως ἀκωλύτως ὑπῆχθη ἀπὸ τοῦ 1878 (διὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος Humaup τὸ πρῶτον, νῦν δὲ διὰ τοῦ κ. Dörpfeld) ὑπὸ

λεως φιθάνουσα εἰς ὅλο ἀπώτερον κείμενον, ισόπεδον ἐπὶ τοῦ δποίου ὑπῆρχεν ἡ διὰ σιδῶν κύκλῳ περιβαλλομένη «Παλαιὰ ἄγορὰ» ἐν μέσῳ τῆς δποίας ἵδρυτο διωρικοῦ ρυθμοῦ ναὸς τοῦ Διονύσου. «Υψηλότερον ταῦτης, ἐπὶ εὐρυτάτου ισοπέδου, ἀπαντᾷ τις τὰ ἐρείπια τοῦ περιφύμου «Βωμοῦ τοῦ Διός» τοῦ ὑπὸ τοῦ Εὑμένους Βου (περὶ τὸ 180 π. Χ.) ἀνεγερθέντος, τοῦ δποίου τὰ θαυμάσια ἀνάγλυφα, τὰ εἰκονίζοντα, ὡς γνωστόν, σκηνὰς Γιγαντομαχίας, ἀνακαλυφθέντα ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Humann, μετεφέρθησαν εἰς Βερολίνον, ἔγειναν δὲ καὶ ἡ ἀφορμὴ τῆς ἀνασκαφῆς τῆς Περγάμου ὑπὸ τῶν Γερμανῶν. Τοῦ θαυμασίου ἐκείνου οἰκοδομήματος δὲν σώζεται ἡ τὸ κρηπίδωμα καὶ μέλη τινὰ τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ αὐτοῦ κόσμου ἥρκεσαν δμως καὶ ταῦτα πρὸς τελείαν ἀναπαράστασιν τοῦ οἰκοδομήματος γενομένην ἐν τῷ Βερολινείῳ Μουσείῳ. «Υπέρκεινται τοῦ κτιρίου τούτου διάφορα οἰκοδομήματα καὶ ισόπεδα μετὰ τὰ δποῖα ενδισκεταὶ τις πρὸ τοῦ φρούριακοῦ πυλῶνος, δὶ’ οὖς εἰσήρχετο εἰς τὸ ἐπίσημον διαμέρισμα τῆς πόλεως, τὸ ὑψηλότερον, τὸ περικλεῖον μεταξὺ ἄλλων πολλῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων καὶ τὰ ἀνάπτορα τῶν Ἀτταλιδῶν, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ δροῦς, μετὰ τῶν παραρτημάτων αὐτῶν καὶ τῶν κηπῶν! Διότι οἱ φιλόκαλοι ἐκεῖνοι βασιλεῖς δὲν ὀντησαν εἰς τὰ ὑψη ἐκεῖνα τῶν βασιλικῶν ἀνακτόρων των νὰ διοχετεύσωσι, δι’ ὑδραυλικῶν ἔργων τεραστίων, ὃν σώζονται ἔτι ἔχη, ἄφθονον ὕδωρ, νὰ ἀναβιβάσωσι δὲ καὶ τὸ ἀνάκτορον χῶμα, δπως καλλιεργήσωσι δένδρα καὶ φυτά, παρὰ τῇ αὐθερίᾳ αὐτῶν κατοικίᾳ. Ἀριστερὰ τοῦ πυλῶνος εὐρὺ ἐκτείνεται ισόπεδον, ἐπὶ τοῦ δποίου σώζονται τὰ θαυμάσια ἐρείπια τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς, ναοῦ δωρικοῦ, φέροντος 6×10 κίονας, ἐνδὲ τῶν ἀρχαιοτάτων οἰκοδομημάτων τῆς Περγάμου. Τὸ ισόπεδον κυκλοῦται ὑπὸ στοῦν, δπισθεν τῆς ἀρχιτεκτης πλευρᾶς τῶν δποίων ἔξετείνετο τὸ ἐκ μιᾶς μεγάλης αἰθούσης καὶ τριῶν παρακειμένων δωματίων, συγκείμενον οἰκοδόμημα τῆς Βιβλιοθήκης, σωζόμενον καὶ τὰ νῦν ὄπως δήποτε καλῶς ἐν ταῖς λεπτομερείαις του. Ἀπώτερον, πρὸς δυσμάς τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ μεταξὺ ἄλλων παρεμπιπτόντων οἰκοδομημάτων, ὃν τὰ ἐρείπια δύσκολον εἶναι νὰ ἀντιληφθῇ τις ταχέως, ἀπαντᾶ τις τὰ μεγαλοπρεπῆ λεύφανα τοῦ ναοῦ τοῦ Τραϊανοῦ, κειμένου ἐν τῷ μέσῳ τεχνητοῦ, κατὰ τὸ πλεῖστον, ισοπέδου, πλάτους 100 περίπου μέτρων καὶ βάθους 70. «Ο ναὸς οὗτος, ἐν ὁλατρεύθη ὡς θεὸς ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα

ἐντοπίων, οἵτινες ἐνθισιῶντες διὰ τὴν παρουσίαν κυρίως ήμῶν τῶν Ἑλλήνων, ἀπῆτον ἀνενδότως νὰ τοῖς ἐκφωνήσῃ λόγον δ. κ. Πρύτανις. Τοῦτο δὲ καὶ ἡνάγκασθη νὰ πράξῃ ἐν τέλει δ. κ. Λάμπρος δπως ἐπιφράζῃ ήμῶν ἡ ἀναχώρησις.

«Τοῦ ἥδη νῦν διεπανήλθομεν εἰς Δικέλλι καὶ ἐπεβιβάσθημεν εἰς τὰ πλοῖα, τὰ δποῖα ἀμέσως ἀπῆραν διὰ Τροίαν. «Τοῦ ἡ μυθικὴ πόλις δ τελευταῖος σταθμὸς τῆς περιοδείας μας, διότι ἐκεῖθεν τὸ ἔτερον τῶν πλοίων θὰ ἀπῆρχετο εἰς Κωνικοὺς πολιν διὰ τοὺς εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν ἐπιστρέφοντας συνέδρους, τὸ ἄλλο δὲ εἰς Ἀθήνας φέροντας σκοπούντας νὰ διατρύψωσιν εἰσέστι ήμέρας τινὰς ἐν Ἑλλάδι. Μὲ δλην δὲ τὴν κόπωσιν ἐκ τοῦ πυλοῦ μέρους καὶ ἐπιπονωτάτου ταξιδίου, η σκέψις διείχθυμεν εἰσέστι νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαιοτάτης, τῆς μᾶλλον ἐνδιαφερούσης τῶν πόλεων τοῦ παλαιοῦ κόσμου, καθίστα ήμᾶς ἀκμαίους ἔτι διὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς ἐπομένης.

Εἶχεν ἀνατείλει ἥδη δηλος διεπανήδόντες ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ενδέθημεν ἔναντι μαγευτικοῦ δρίζοντος: ἐπλέομεν πρὸς τὸ στενὸν τῶν Δαρδανελλίων ἔχοντες δεξιὰ μὲν τὰς μικρασιατικὰς ἀκτάς, καὶ ἀριστερὰ τὴν Θρακικὴν χερσόνησον μετὰ τῶν παρακειμένων αὐτῆς νήσων, Σαμοθράκης, Ιμβρου καὶ Λήμνου, δρωμένων ἀπότομον εἰς τὰ βάθη τοῦ δρίζοντος. Ἀλλὰ δὲν ἐπέπρωτο εἰς τὸν δεξινούστατον ἀρχαιοδίφην νὰ ἔδη καὶ τὰ ἐρείπια τῆς πραγματικῆς διμηρικῆς Τροίας, τὰ πλησιέστατα κείμενα τῆς ἀνασκαφῆς του, διότι μόνον μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ δ. κ. Dörpfeld, προεκτείνων τὴν ἀνασκαφήν, ἀπεκάλυψε τὰ διμηρικά τείχη, τὰ περιβάλλοντα εἰς ἀπωτέρων ἀκτῶν τὰ παλαιότερα τείχη, τὰ ὑπὸ τοῦ Σχλίεμαν ὡς τὰ διμηρικὰ ἐκληφθέντα. Καὶ δὲν είχε βεβαίως πολὺ ἀδικον δ μέγας ἐρευνητής, διότι ὡς είχον τότε τὰ τῆς ἐρεύνης τῶν προϊστορικῶν ἀρχαιοτήτων, πᾶς τις ἀποκαλύπτων τὸ σύμπλεγμα ἔκεινο τῶν φρούριακῶν τειχῶν, θὰ ἥπαται ὡς πρὸς τὴν χρονολογικὴν αὐτῶν ἐκτίμησιν.

«Ηδη διεκρίνετο εἰς τὰ βάθη τῆς κοιλάδος τοῦ Σκαμάνδρου τὸ μνημικὸν ἄλλοτε, νῦν δὲ ιστορικὸν φρούριον, περικλεῖον τὸ ἀνάπτορον τοῦ ἡγεμόνος τῶν χρόνων ἐκείνων καὶ ἄλλας τινὰς συναφεῖς οἰκοδομάς, ἔκειτο δὲ ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως καὶ κατὰ ἔξι περίπου μέτρα βαθύτερον τῆς διμηρικῆς Τροίας, ἦν δ. κ. Dörpfeld ἀπεκάλυψεν. Ἀλλ’ ο Σχλίεμαν ἡρκέσθη τότε εἰς τὸ ἐκπληρικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ἀνασκαφῆς του, ητις εἰς φῶς ἡγαγέ μιαν προϊστορικὴν ἀκρόπολιν κρύπτουσαν εἰς τὰ τείχη τῆς κοιλάδης τοῦ θησαυρὸν χρυσῶν κοσμημάτων καὶ δὲν ἥτο δυνατὸν πλέον νὰ μεταπεισθῇ διε τὸν ήσαν τὰ

τείχη ἔκεινα καὶ ὁ θησαυρὸς ἔκεινος, λείφανα τῆς τρωϊκῆς ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν καταστροφῆς.
· Ἡ ὑπὸ τοῦ Dörpfeld κατόπιν ἐνέργηθεῖσα προέκτασις τῶν ἀνασκαφῶν, ἡ μενδικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς ἔκτελεσθεῖσα, ἐπέχυσεν ἀλληλῆς φῶς εἰς τὰ συγκεχυμένα καὶ ἀκατάληπτα ἐκ πρώτης ὅψεως ἐρείπια ἔκεινα. Εἶναι δὲ ἀλληλῆς θιαύμα ἐπιστημονικὸν ἡ ἀνασκαφὴ αὐτῇ, ἡ διαλευκάνασα τὰ πάντα καὶ ταξινομήσασα τὸ χάος τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐπιχώσεων. Προσέκυψε δὲ ἐκ τῆς σκαπτίνης τοῦ ἀρχαιολόγου καὶ ἡ ἴστορία ἡ ἄγνωστος τέως ἐν πολλοῖς, τοῦ περιφίμου ἔκεινου λόφου, τοῦ κατοικηθέντος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς ὑπὸ ἐννέα ὅλων συνοικισμῶν. Ἐννέα δηλ. διάφορα στρώματα, σαφῶς διακρινόμενα ἀπ' ἀλλήλων ἔνεκα τῆς διαφόρου αὐτῶν ἐπιχώσεως καὶ τῆς διαφόρου τοιχοδομίας, μιρτυροῦσιν ὅτι δικταὶ μαλὸς τὸ πρῶτον ἔκεινος λόφος ὑψώθη ὑπὲρ τὰ δέκα μέτρα τοῦ στερεοῦ αὐτοῦ ἐδάφοις, δι' ἐπιχώσεων προσγενομένων ἐκ τῆς καταστροφῆς τῶν ἐπ' αὐτοῦ συνοικιζομένων κατ' ἐποχὰς λαῶν. Οὕτω βέβαιον εἴνε τοι δικταὶ λόφος κατεκήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ πρωτογενοῦς τινος ὅμαδος περιβαλούσης τὸν ἐκ καλυβῶν συνοικισμὸν τοῦ δικταὶ μαλού περικύπτου κάριτι.

τῶν ἐν αὐτῇ τότε οἰκούντων. Μετὰ τὴν καταστροφὴν καὶ ἔρημωσιν τῆς ὀμηρικῆς ἀκροπόλεως καὶ τὴν ἐπίχωσιν αὐτῆς, νέος συνοικισμὸς ἀναφορίνεται ἐπὶ τῶν ἀφανῶν ἐρειπίων τοῦ λόφου, ἐλληνικὸς οὗτος, τοῦ δποίου ή ἴστοριά δὲν παρέχει ἀνάλογον τὸ ἐνδιαφέρον. Ἐπὶ Ρωμαίων ή ἀκρόπολις – τὸ "Ιλιον" – ἴσποεδωθεῖσα ἀνεκτήσατο νέαν αἴγλην διὰ νέων τειχῶν καὶ νέων περικαλλῶν μνημείων, ὡς δὲ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς (οὗ σώζονται τὰ ἐρείπια) τὸ θέατρον καὶ ἄλλα, καθόσον οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες τὴν πόλιν ταύτην, θεωροῦντες ὡς μητρόπολιν καὶ κοιτίδα τοῦ γένους των, ἐπροσθυμοποιοῦντο νὰ περικοσμῶσι ταύτην, συγχὰν αὐτὴν ἐπισκεπτόμενοι καὶ ἐπὶ μακρὸν πολλάκις ἐν αὐτῇ διατρίβοντες. Εἶνε γνωστὸν δὲ ὅτι καὶ δὲ μέγας Κωνσταντῖνος, παλαιὸν τοῦ Καίσαρος σχέδιον υἱοθετῶν, ἐσκέπτετο τὸ πρῶτον ἐκεῖ νὰ ἰδρύσῃ τὴν μητρόπολιν τῆς αὐτοκρατορίας του! ἄλλὰ μετὰ τὴν προτίμησιν τῆς Κων)πόλεως η πόλις ἥρξατο φθίνουσα καὶ βαθμηδὸν ἥρημάθη καὶ πάλιν, διὰ τελευταίαν φορὰν βεβαίως, διότι ἐπὶ τῶν σεμνῶν ἐρειπίων τοῦ πολυπαθοῦς λόφου δὲν θὰ ἐπιτραπῇ, ἐλπίζομεν, τοῦ λοιποῦ νέα κατάκτησις.

Μετά τὴν βραχεῖαν ταύτην καὶ περιληπτικὴν ἀφήγησιν τῆς ἴστορίας τοῦ λόφου, ἐφ' οὗ τὰ λευκάζοντα νῦν χώματα τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ Σχλίευμαν καὶ Dörpfeld, ὁφείλομεν ἵσως νὰ παραδοχωμεν εἰς τὸν ἀναγνώστην ἡμῶν καὶ βραχεῖαν περιγραφὴν τῶν σωζομένων ἔρειπίων. Ἀλλὰ πρὸς τί; 'Αφ' οὖ καὶ ή ἐπίσκεψις αὐτὴ τοῦ ἀνασκαφέντος χώρου ὑπὸ τῶν μὴ ἡσηκμένων εἰς φανταστικὴν συμπλήρωσιν καὶ ἀναπλήρωσιν τοῦ σωζομένου τμήματος τοίχου τινός, ή γωνίας τινός, ή καὶ ἐνὸς μόνου λίθου κατὰ χώραν κειμένου, δὲν θὺν συνετέλει τὸ παράπαν εἰς κατανόησιν τοῦ συμφύρματος ἐκείνου τῶν ἀλλεπαλλήλων ἔρειπίων καὶ τῶν ἀλλεπαλλήλων στοιχμάτων τῶν διμιούντων γλῶσσαν μόνον εἰς

Ἡ χρονολογία τοῦ συνοικισμοῦ τούτου τάσ-
σεται εἰκότως μεταξὺ τοῦ 2500 - 2000 π.Χ. Ἡ
ἀκρόπολις αὗτη καταστραφεῖσα δι' ἐμπρησμοῦ
καὶ ἐρημωθεῖσα κατεψήθη βραδύτερον ὑπὸ¹
ἀσήμων ὁμάδων, κατὰ τρεῖς διαφόρους περιό-
δους, μέχοι τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς (1500 πε-
ρίπου π.Χ.) καθ' ἥν ἀνηγέρθη τὸ ὑπὸ τοῦ
Dörpfeld ἀποκαλυψθὲν διμηρικὸν τεῖχος, τὸ
εἰς ἀπωτέραν ἀκτῖνα τὸν λόφον περιβάλλον, καὶ
τὰ ἀνάκτορα τοῦ Πριάμου περικλεῖσαν. Ἡ
ἱστορία τῆς χρονικῆς ταύτης περιόδου μᾶς εἶνε
γνωστὴ ὡς καὶ ἡ τύχη τῆς Ἀκροπόλεως καὶ

τοὺς ἔπαινοντας νοητήν; Ἀλληλῶς δὲ ἐπισκεπτό-
μενος νῦν τὴν Τροίαν ἀνευ προμελέτης τινός,
τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Dörpfeld ἐκπονηθέντος θαυ-
μασίου σχεδιαγράμματος, ἀνευ ἐπιμόνου προσ-
παθείας πρὸς ταύτισιν τῶν ἐν τῷ σχεδίῳ πολυ-
χρόνων γραμμῶν πρὸς τὰ χαώδη ἐρείπια, οὐδὲν
ἄλλο θὰ δυνηθῇ νὰ διακρίνῃ ἢ τὴν κυκλοτερηῇ
σειρὰν τῶν δύο προϊστορικῶν τειχῶν — τοῦ προ-
μηκυναϊκοῦ καὶ μηκυναϊκοῦ ἢ διμηρικοῦ — καὶ
τὰ λείφανα τοῦ διωματικοῦ συνοικισμοῦ. Ὁ θέ-
λων νὰ νοήσῃ πλειότερον ἢ πρέπει νὰ παρα-
κολουθήσῃ τὴν περιοδείαν τοῦ κ. Dörpfeld,

κατ' ἔτος ὡς γνωστὸν ἐκεῖσε μεταβαίνοντος πρὸς διδασκαλίαν, ή νὰ παραμείνῃ ἐπὶ ἡμέρας τινὰς ἐκεῖ μελετῶν ἐπὶ τοῦ σχεδίου τὰ ἔρειπια. Ἡμεῖς ἐτύχομεν τῆς πρώτης συνθήκης. Υπὸ τὴν σαφῆ καὶ εὐληπτὸν διμιλίαν τοῦ κ. Dörgfeld ὁδηγούμενοι, εὑρομεν, φυσικῶς, οὐχὶ μεγάλην δυσκολίαν εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ τε συνόλου τῶν ἔρειπιων καὶ τῶν λεπτομερειῶν αὐτῶν, ὅσων τούλαχιστον χρήζει ἡ ἔρευνα. Ο κ. Dörgfeld οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ἔρειπιων τῆς ἀκοπόλεως ἀδήγησεν ἡμᾶς ἐπὶ ὧδας ἐρμηνεύων καὶ σαφηνίζων ἀκαταλήπτους ἐκ πρώτης ὄψεως λεπτομερείας, ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς ἀφίξεως ἡμῶν εἰς τὸν χῶρον τῶν ἀνασκαφῶν, κατὰ τὴν ἐκεῖσε πεζοπορείαν μας, εἰς τὸ μέσον τῆς ἀπὸ τῆς θαλάσσης εἰς τὴν ἀκρόπολιν δοδοῦ, ὃπου ὑπάρχει καὶ τὰ νῦν ὑψωμα γῆς («Θρωσμὸς πεδίοιο.» Ιλιάδ. Κ. 160) παρὰ τὸν τάφον τοῦ Ἰλού, ἐπὶ μακρὸν παραμείνας, ἡρμήνευσεν ἡμῖν πάντα τὰ τοπογραφικὰ ζητήματα, τὰ ἐν σχέσει πρὸς τὰ διμηρικὰ ἔπη, μεταξὺ τῶν δποίων σπουδαιότατον. εἶνε τὸ τῆς κοίτης τοῦ Σκαμάνδρου, δστις προφανῶς, κατὰ τὴν διμηρικὴν ἐποχήν,

είχεν ἄλλην τῆς σημερινῆς διεύθυνσιν, ἀνατο-
λικωτέραν, χωρίζων οὕτω τὸ στρατόπεδον τῶν
Ἀχαιῶν τοῦ στρατοπέδου τῶν Τρφών.

Μετὰ τὴν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως διδασκαλίαν παρετέθη ἡμῖν, παρὰ τὰ σωζόμενα ἔτι ξύλινα παραπτήγματα τῆς συνοικίας Σχάλιεμαν, πρόχειρον πρόγευμα ἀποχαιρετήσθιον, καθόδον ἔκει-θεν οἱ διὰ Κων)πολιν ἀναχωροῦντες ἀπεχωρίσθημεν τῶν λοιπῶν τῶν εἰς Ἑλλάδα ἐπιστρεφόντων, οἵτινες καὶ παρέμειναν ἔκει μέχρι τῆς ἑσπέρας, τοῦ πλοίου αὐτῶν ἀπάραντος βραδύτερον τοῦ διὰ Κων)πολιν ἀναχωρήσαντος. Κατὰ τὸ πρόγευμα αὐτὸν πολλὰ ἐγένοντο προπόσεις κυρίως ὑπὲρ τοῦ κ. Dörpfeld τοῦ τόσους ὑποστάντος κόπους καὶ τόσας καταβαλόντος προσπαθείας πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἀρχαιολογικῶν αὐτῶν ταξειδίων τῶν τόσον διδακτικῶν καὶ ἀπολαυστικῶν ἄμμα. Καθῆκον ἡμῶν ὑπολαμβάνομεν νὰ ἐκφράσωμεν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τῶν στηλῶν τούτων τὰς εὐχαριστίας μας πρὸς τὸν ἄνδρα, εἰς τοῦ ὅπιού τὴν ἀρχαιολογικὴν δράσιν καὶ τὴν ἔξοχον νόησιν τόσαι διφείλονται ἀνακαλύψεις καὶ τόσον ἐπιστημονικὸν φῶς.

ΒΑΛΕΡΙΟΣ ΣΤΑΗΣ

Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΡΑ ΘΕΟΔΩΡΑ*

ΣΤ'

‘Η ίστορία αυτή μᾶς δείχνει ἔως ποῦ ἔφθανε
ἡ Θεοδώρα δταν ἔβλεπε νὰ διακινδυνεύῃ ἡ
φιλοδοξία της. Ὁ δεσποτικὸς καὶ ἀκαμπτος
χαρακτήρ της ἀφίνετο τότε ἐλεύθερος· τότε ἐγί-
νετο καταφανὲς πόσον ὑπελείπετο εἰς τὴν ἔν-
νοιαν τῆς ἡθικῆς. Ἐκδικητικὴ καὶ σκληρά,
ποτὲ δὲν ἐσυγχώρησε ἐκείνους οἱ δποῖοι ἐπέ-
συραν τὴν δυσμένειάν της. Καθ’ ὅλην της τὴν
ζωὴν ἐνθυμεῖτο τὰς ὕβρεις μὲ τὰς δποίας οἱ
Πράσινοι εἶχαν πικράνει τὴν νεότητά της καὶ
τὰς δποίας σκληρῶς κατόπιν ἀπέτισαν. Μὲ τὴν
ἰδίαν μνησίακον πεισμονὴν κατεδίωξε ἀμεί-
λικτος, μέχρι τοῦ θανάτου των, ὅλους τοὺς ἔχ-
θρούς της, καὶ πολὺ συχνά, λέγουν, ὠδησε τὸ
μῖσος της ἔως εἰς αὐτὰ τὰ τέκνα τῶν θυμά-
των της. Διὰ νὰ καταστρέψῃ τοὺς ἀντιπάλους
της, πάντοτε ἔξενδρισκε κάτι νέον· καὶ ἐπειδὴ
ἀδιαφοροῦσε ὡς πρὸς τὰ μέσα τῆς ἐκδικήσεως
καὶ τὴν ἔκλογήν τῶν ὁργάνων της, σπανίως

* Τέλος. — «Παναθήναια» 15 και 31 Οκτωβρίου.

πολὺ καλά· καὶ πολλοὶ ἔξ δυσων ἀναρέονται εἰς τὰ Ἀπόκρυφα ὡς θύματα τῆς σκληρότητος καὶ τοῦ μίσους της, δύσως δὲ Βούτζης, δὲ Βελισάριος καὶ ἄλλοι, διήνυσαν παρὰ τὴν πρόσκαιρον δυσμένειάν της ὁραῖον στάδιον. Καὶ αὐτὸς δὲ Ἰωάννης Καππαδόκης, δύσον καὶ ἄντον μισητὸς εἰς τὴν αὐτοκράτειραν, ἔζησε ἀθλίως, ἀλλ' ὅμως ἔζησε.

Ἡμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν δτι ἐὰν ἡ ἐπιφροὴ τῆς Θεοδώρας ὑπῆρξε μεγάλη, δὲν ἦτο δύμως καὶ πάντοτε εὐνοϊκὴ διὰ τὸν Ἰουστινιανόν. Εἶς ὅλην της τὴν ζωὴν ἥγαπτησε μὲ πάθος τὴν ἔξουσίαν, τὴν πολιτείαν καὶ τὸν πλοῦτον. Ἐθησαύρισε διὰ τὸν ἑαυτόν της ἀπειραπλούτη: ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς πρώτης γνωριμίας της μὲ τὸν Ἰουστινιανόν, λέγοντας δτι ἔξεμεταλλεύθη τὸ πάθος τοῦ ἔραστοῦ της, δὲ δποῖος τῆς ἔδιδε ἀφθονα χρήματα. Καὶ εἶναι βέβαιον δτι δὲν ἔσταμάτησε ἔκει. Κατὰ τὸν γάμον τῶν δι μελλων αὐτοκράτωρ τὴν ἐπροίκισε πλουσιώτατα, καὶ τὰ κτήματά της εἰς τὸν Πόντον, τὴν Παφλαγονίαν καὶ τὴν Καππαδοκίαν, τὰ δποῖα τῆς ἀπέφεραν ἑτησίως 50 χρυσᾶς λίβρας (περίπου 60,000 φράγκων) ἥσαν τόσον ἔκτεταμένα ὥστε ἔχοιεις δλως ἴδιαιτέρα ὑπηρεσία διὰ τὴν διοίκησιν τῶν. Ἐφρόντιζε δύμως διὰ τὸν ἰδιοκράτειραν τῆς καὶ διαφράξεις ἐπροσπάθει τὸ μέτρα ταῦτα ὑπεβλήθησαν ὑπὸ τῆς Θεοδώρας: τὸ βέβαιον εἶναι δτι, κατά τινα ἴστορικόν, ἐκ φύσεως ἐσυμπάθει καὶ ἐβοηθοῦσε τὰς δυστυχισμένας γυναῖκας, καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψίαν αὐτὴν ἀνεδείχθη αὐτηρὸς φύλακες τῇ δημοσίᾳ ἥθικῆς. Ἀμειλίκτως λοιπὸν συνέτριψε τὸ εἰδύλλιον ἐνὸς τῶν ἐνδοξοτέρων στρατηγῶν τῆς αὐτοκρατορίας μὲ μίαν ἀνεψιὰν τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἡ Πρεΐκτα — ἔτσι ὠνομάζετο ἡ πριγκήπισσα — ἔζησε μεταβῆ εἰς τὴν Καρχηδόνα μὲ τὸν σύζυγόν της, διοικητὴν τῆς βυζαντινῆς Αφρικῆς εἰς μίαν στάσιν τοῦ στρατοῦ διοικητῆς ἐφορεύθη, καὶ ἡ Πρεΐκτα ἥτο εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν στασιαστῶν. Τότε ἔνας ἀπροσδόκητος σωτὴρ ἀνεψάνη, ἔνας ὡραῖος Ἀρμένιος ἀξιωματικὸς Ἀρτάβανος, δὲ δποῖος μὲ τὸ θάρρος τοῦ τῆς ἀπέδωκε τὴν ἔλευθερίαν. Ἡ Πρεΐκτα ὑπεσχέθη εἰς τὸν λυτρωτὴν τῆς νὰ τὸν νυμφευθῇ καὶ ἔτσι δι φιλόδοξος Ἀρμένιος ἐβάδιζε διὰ τὸν γάμου αὐτοῦ πρὸς τὸν θρόνον. "Ολα ἐπήγαιναν κατ' εὐχήν: ἡ πριγκήπισσα εἶχεν ἐπιστρέψει εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ δὲ Ἰουστινιανὸς ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Ἀρτάβανον νὰ ἔλθῃ ἐπίσης δὲ Ἰουστινιανὸς τοῦ ἔδωσε τίτλους καὶ ἀξιώματα διὰ νὰ τὸν ἀνυψώσῃ πλησιέστερα πρὸς τὴν πριγκήπισσαν. Κάτι ἀπροσδόκητον δύμως ἐπῆλθε νὰ ταράξῃ τὴν ἔορτίν. Ὁ Ἀρτάβανος εἶχε λησμονήσει δτι ἔκει κάτω, εἰς τὴν Ἀρμενίαν, ἥτο ἡ πρώτη του σύζυγος: εἶχε ἀναχωρήσει πρὸ τόσου καιροῦ καὶ ἔκτοτε δὲν ἤκουσε πλέον νὰ διμιουργήσῃ αὐτήν. Ἐξαφνά ἔμφανίζεται ἔκεινη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ

κάπου δτι ἡ αὐτοκράτειρα, ἡ δποῖα συνηγοράντο τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπιεικείας τῶν ἄλλων, ἦτο πολὺ ἐπιεικὴς πρὸς τὴν γυναικείαν ἀδυνατίαν, καὶ δτι μὲ τὴν τοιαύτην διαγωγήν της διέφευξε τὴν πρωτεύουσαν. Ἡ αὐτηρότης τῶν νόμων τοῦ Ἰουστινιανοῦ κατὰ τῆς μοιχείας ἀποδεικνύει δτι, ὑπὸ τὴν ἐποψίαν αὐτὴν τούλαχιστον, ἡ Θεοδώρα ἐσυκοφαντήθη. Τὸ μόνον ἄληθες — διαφορετικὸν δύμως ἀπ' δτι διηγεῖται δὲ Προκόπιος — εἶναι δτι ἡ Θεοδώρα, ἡ τόσον δλίγον ἐπιεικὴς πρὸς τοὺς ἄνδρας, ἔδειξε πρὸς τὰς γυναικας ἔξαιρετικὴν καὶ μειλίχιον συμπάθειαν. Δὲν ἥμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν μὲ βεβαιότητα δτι ἡ ἐπιφροὴ τῆς Θεοδώρας ἐπροσάλεσε τὸν προστατευτικὸν ὑπὲρ τῆς γυναικὸς νόμους, εἴτε τοὺς ἀνυψόνοντας τὸν γάμον καὶ καθιστῶντας αὐτὸν πλέον ἀδιάλυτον, εἴτε τὸν ὑπερασπιζομένους τὴν γυναικα κατὰ τῶν διαφθορέων, εἴτε τὸν ἀνυψόνοντας τὴν κοινωνικὴν θέσιν τῶν γυναικῶν τοῦ θεάτρου. Εἶναι πιθανὸν δτι τὰ μέτρα ταῦτα ὑπεβλήθησαν ὑπὸ τῆς Θεοδώρας: τὸ βέβαιον εἶναι δτι, κατά τινα ἴστορικόν, ἐκ φύσεως ἐσυμπάθει καὶ ἐβοηθοῦσε τὰς δυστυχισμένας γυναῖκας, καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψίαν αὐτὴν ἀνεδείχθη αὐτηρὸς φύλακες τῇ δημοσίᾳ ἥθικῆς.

Ἀμειλίκτως λοιπὸν συνέτριψε τὸ εἰδύλλιον ἐνὸς τῶν ἐνδοξοτέρων στρατηγῶν τῆς αὐτοκρατορίας μὲ μίαν ἀνεψιὰν τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἡ Πρεΐκτα — ἔτσι ὠνομάζετο ἡ πριγκήπισσα — εἴτε μεταβῆ εἰς τὴν Καρχηδόνα μὲ τὸν σύζυγόν της, διοικητὴν τῆς βυζαντινῆς Αφρικῆς εἰς μίαν στάσιν τοῦ στρατοῦ διοικητῆς ἐφορεύθη, καὶ ἡ Πρεΐκτα ἥτο εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν στασιαστῶν. Τότε ἔνας ἀπροσδόκητος σωτὴρ ἀνεψάνη, ἔνας ὡραῖος Ἀρμένιος ἀξιωματικὸς Ἀρτάβανος, δὲ δποῖος μὲ τὸ θάρρος τοῦ τῆς ἀπέδωκε τὴν ἔλευθερίαν. Ἡ Πρεΐκτα ὑπεσχέθη εἰς τὸν λυτρωτὴν τῆς νὰ τὸν νυμφευθῇ καὶ ἔτσι δι φιλόδοξος Ἀρμένιος ἐβάδιζε διὰ τὸν γάμου αὐτοῦ πρὸς τὸν θρόνον. "Ολα ἐπήγαιναν κατ' εὐχήν: ἡ πριγκήπισσα εἶχεν ἐπιστρέψει εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ δὲ Ἰουστινιανὸς ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Ἀρτάβανον νὰ ἔλθῃ ἐπίσης δὲ Ἰουστινιανὸς τοῦ ἔδωσε τίτλους καὶ ἀξιώματα διὰ νὰ τὸν ἀνυψώσῃ πλησιέστερα πρὸς τὴν πριγκήπισσαν. Κάτι ἀπροσδόκητον δύμως ἐπῆλθε νὰ ταράξῃ τὴν ἔορτίν. Ὁ Ἀρτάβανος εἶχε λησμονήσει δτι ἔκει κάτω, εἰς τὴν Ἀρμενίαν, ἥτο ἡ πρώτη του σύζυγος: εἶχε ἀναχωρήσει πρὸ τόσου καιροῦ καὶ ἔκτοτε δὲν ἤκουσε πλέον νὰ διμιουργήσῃ αὐτήν. Ἐξαφνά

ἔμφανίζεται ἔκεινη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ

διειδικεῖ τὰ δικαιώματά της ὡς νόμιμος σύζυγος. Ἡ Θεοδώρα τῆς παρέχει ἵσχυρὰν ὑποστήριξιν. Ἐδείχθη αὐτηρότης τῶν ιερῶν δεσμῶν τοῦ γάμου καὶ ἥναγκασε τὸν Ἀρτάβανον νὰ πάρῃ τὴν γυναικα του. Τὴν Πρεΐκταν ὑπάνδρευσε μὲ ἄλλον.

Ἄρα γε τὸ Ἰδιον αἰσθημα σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἱερότητα τοῦ γάμου τὴν ὅμησε ἐπανειληνένως νὰ συμφιλιώσῃ τὸν Βελισάριον μὲ τὴν σύζυγόν του, τὴν Ἀντωνίην; Δὲν τολμῶ νὰ τὸ βεβαιώσω· εἶχε ἄλλα συμφέροντα ἵσως, εἰς τὸν πανίσχυρον θέλησίν της.

Υπάρχει δύμως ἄλλη περίστασις κατὰ τὴν δποίαν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀμφισβήτησε μεν τὴν εἰλικρινή της φροντίδα διὰ τὴν ἥθικήν ὅπως καὶ τὴν φιλευσπλαχνίαν της. Εἰς τὴν ἀσιατικὴν ὅχθην τοῦ Βοσπόρου, εἰς ἓνα παλαιὸν αὐτοκρατορικὸν παλάτιον, ἴδρυσε τὴν μονὴν τῆς Μετανοίας διὰ τὰς μετανοούσας ἑταῖρας· καὶ διὰ τὰς μετανοούσας προσβατήσαντας τὴν οἰκίαν της διαφέρει τὸν παρακαλέση τὸν θεόν νὰ τῆς δώσῃ τέκνα. Ο ἄγιος Σάββας ἥρονήθη: «ἡ γυναικα αὐτή, ἔλεγε βαναύσως, μόνον ἔχθρούς της ἔκκλησίας ἥμπορει νὰ φέρῃ εἰς τὸν κόσμον».

Τὸ βέβαιον εἶναι δτι ἡ Θεοδώρα, παρὰ τὴν εὐλάβειά της, ἔθεωρειτο ὑπὸ τῶν ὅρθιοδόξων αἰρετική. Ἡ κολούθηει ἀπροκαλύπτως τὸ δόγμα τῶν μονοφυσιτῶν, οἱ δποῖοι δὲν παρεδέχοντο τὸ τρισυπόστατον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Άλλ' ἔκτος τούτου προσεπάθει, μὲ τὸν δρμητικὸν χαρακτῆρα της, νὰ παρασύρῃ εἰς τὸν Ἰδιον δρόμον καὶ τὸν Ἰουστινιανόν. Ενα πρόσφατον βιβλίον παρουσιάζει τὴν Θεοδώραν εἰσιτηνική καὶ χριστιανή, ἀπησχολημένην ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς θρησκευτικῆς εἰρήνης της αὐτοκρατορίας καὶ εἰς τὴν συμφιλίωσιν τῶν διαμαχούμενων, χάριν τοῦ κοινοῦ καλοῦ. Καὶ εἰς τὸν ὑπάρχει βέβαια κάποια ἀλήθεια. Μὲ τὴν πολιτικὴν δξυδέρκειαν της ἡ Θεοδώρα διέβλεπε, καλλίτερα ἀπὸ τὸν Ἰουστινιανόν, τὸν κίνδυνον τὸν δποῖον προετοίμαζαν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν αἱ διενέξεις ἐν Ἀνατολῇ. Ἐννοοῦσε τὴν ἐπιβαλλομένην ἀνάγκην νὰ ἐπαναφέρῃ μὲ ὑποχωρήσεις τὴν Συρίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον εἰς τὸν κόλπον τῆς μοναρχίας, καὶ ἥμποροῦμεν νὰ βεβαιώσωμεν, χωρὶς νὰ φανῶμεν παραδοξολογούντες, δτι ἡ Θεοδώρα διέβλεπε ὁρθῶς τὸ μέλλον. Άλλ' ἥτο πολὺ ἀνεπαθής, πολὺ ἐμπαθής, πολὺ δεσποτική αἱ δε περιστάσεις ἀπαιτοῦσαν τὴν ψυχρὰν λογικὴν της πολιτικῆς. Ἐρείφηθη εἰς τὸν ἀγῶνα μὲ πάθος, μαχομένη ἀποφασιστικῶς δπως θριαμβεύσῃ καὶ ἀνάποτε ἥσθιαντο μάλιστα μετάνοιαν καὶ ἀποστροφὴν πρὸς τὸ παρελθόν της.

Μία τοιαύτη φυσιογνωμία βυζαντινῆς ἥγεμονίδος θὰ ἥτελης ἄν δὲν ἐθίγαμεν τὸ ξήτητα τῆς θρησκείας. Καὶ ἀποριθῶς εἰς αὐτὸ τὸ ξήτημα, τὸ θρησκευτικόν, βλέπομεν καλλίτερα τὴν δύναμιν τῆς θελήσεως της καὶ τὸν βαθμὸν τῆς θρησκευτικῆς εἰρήνης της αὐτηρότητας. Καὶ ἀπορεύεται εἰς τὴν θρησκευτικήν της ηγεμονίαν τοῦ Ιουστινιανοῦ, ἥτο ἡ πρώτη του διάταξιν ἀναφέρει τὰς ἀναριθμήτους δωρεάς της πρὸς τὰς ἔκκλησίας, τὰ νοσοκομεῖα, τὰ ἀσυλα, τοὺς ἐπισκόπους κλπ. Φαίνεται μάλιστα δτι εὐχαριστεῖτο

νὰ παρουσιάζεται ὑπὸ τὴν ίδιωτηα αὐτὴν τῆς φιλανθρώπου: ἐπάνω εἰς τὸ χρυσοκέντητον σινδόνι τῆς Ἄγιας Τραπέζης εἰς τὴν Ἄγιαν Σοφίαν, παριστάντεο ἐπισκεπτομένη, μαζὶ μὲ τὸν Ἰουστινιανόν, νοσοκομεῖα καὶ ἔκκλησίας. Ἐν τούτοις ἡ Ἐκκλησία ἔδειχθη σκληρὰ πρὸς αὐτὴν καὶ τῆς ἐπέροιψε τὰς βαρυτέρας φράσεις. Περὶ τὸ 529, ἥλθε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν εὐσεβῆς μοναχὸς τῆς Παλαιστίνης, ὁ ἄγιος Σάββας, δὲ δποῖος διὰ μακρᾶς ἀσκητικῆς ζωῆς εἶχε ἀποκτήσει τὴν φρήμην ἄγιου. Ἡ Θεοδώρα καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπροσμοποιήθησαν νὰ τὸν ὑποδεχθοῦν. Μίαν ἥμεραν ἡ αὐτηρότητα αὐτὴν τὸν ἐπῆρε ίδιαιτέρως καὶ τὸν ἕκετευσε νὰ παρακαλέσῃ τὸν θεόν νὰ τῆς δώσῃ τέκνα. Ο ἄγιος Σάββας ἥρονήθη: «ἡ γυναικα αὐτή, ἔλεγε βαναύσως, μόνον ἔχθρούς της ἔκκλησίας

νὰ φέρῃ εἰς τὸν κόσμον».

Τὸ βέβαιον εἶναι δτι ἡ Θεοδώρα, παρὰ τὴν εὐλάβειά της, ἔθεωρειτο ὑπὸ τῶν ὅρθιοδόξων αἰρετική. Ἡ κολούθηει ἀπροκαλύπτως τὸ δόγμα τῶν μονοφυσιτῶν, οἱ δποῖοι δὲν παρεδέχοντο τὸ τρισυπόστατον τοῦ Ιησοῦ Χριστοῦ. Άλλ' ἔκτος τούτου προσεπάθει, μὲ τὸν δρμητικὸν χαρακτῆρα της διαφέρει τὸν παρακαλέση τὸν θεόν νὰ τῆς δώσῃ τέκνα. Ο ἄγιος Σάββας ἥρονήθη: «ἡ γυναικα αὐτή, ἔλεγε βαναύσως, μόνον ἔχθρούς της ἔκκλησίας

τοῦ Ἰουστινιανοῦ πρὸς τοὺς μονοφυσίτας, ἀμφίρροπον, διστακτικήν, κυμαινομένην εἰς τὴν ἀπροκάλυπτον ὑποστήριξίν της ἐπίσης χρεωστοῦν οἱ αἱρετικοὶ τὰς ἐπιτυχίας των. Κατώρθωσε νὰ ἀνεβάσῃ τοὺς ὅμορφοντας τῆς εἰς τοὺς κυριωτέρους πατριαρχικοὺς θρόνους τῆς Ἀνατολῆς: τὸν Σεβῆρον εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, τὸν Τιμόθεον, τὸν ὅποιον ἀπεκάλει «πνευματικὸν τῆς πατέρα» καὶ τὸν Θεοδόσιον εἰς τὴν Ἀλεξανδρειαν, τὸν Ἀνθιμὸν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Καὶ ὅταν, μετὰ τὰς διαιματυρίας τοῦ πάπα, κατεῖδε τὸν κίνδυνον τὸν ὅποιον συνεπίγοντο διὰ τὸν Ἰουστινιανὸν αἱ ἔκλογαὶ αὐταὶ, ὑπεκώρησε, χωρὶς ὅμως νὰ ἐγκαταλείψῃ ποτὲ τοὺς ὄπαδοὺς καὶ τὰς ἀρχάς της. Ἐκάλεσε εἰς τὰ ἀνάκτορα τὸν Πατριάρχην Ἀνθιμὸν καὶ ἐπὶ ἕτη τὸν ὑπερήσπισε κατὰ τῶν ἀντιπάλων του. Ἐπροχώρησε ἀκόμη περισσότερον ἐπεζήτησε ἐκδίκησιν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ρώμην ἔξελεξε ὅργανόν της τὸν διάκονον Βιγίλιον ἵνα τῶν εὐνοούμενῶν της, πρόθυμον νὰ ὑπακούσῃ· καὶ διὰ νὰ τοῦ ἀνοίξῃ τὸν δρόμον εἰς τὸν πατικὸν θρόνον, δὲν ἐδίστασε καθόλου νὰ ἐκθρονίσῃ βαναύσως, διὰ τοῦ Βελισαρίου, τὸν πάπαν Σιλβέριον, ἀπαράλλακτα δύος ἀργότερα δὲν ἐδειλίασε νὰ καθαιρέσῃ βιαίως αὐτὸν τὸν Βιγίλιον, ὅταν εἶδε ὅτι ἡτο ἀνίκανος νὰ ἐργασθῇ ὑπὲρ τῶν σκοπῶν της. Μέχρι τοῦ θανάτου τῆς ὑπεστήριξε, φανερὰ ἢ μή, τοὺς μονοφυσίτας. Ὅταν ἡ περίστασις τὸ ἀπῆτε, δὲν ἐφοβεῖτο χάριν τῆς ἐπιτυχίας τοῦ σκοποῦ νὰ δίδῃ διαταγῆς ἐναντίας πρὸς τὰς διαταγὰς τοῦ Ἰουστινιανοῦ· καὶ οἱ ἐντολοδόχοι ἀναγκασμένοι νὰ ἔκλεξουν μεταξὺ τῶν δύο, ἔξισον σεβαστῶν, δὲν ἐδίσταζαν νὰ ὑπακούσουν εἰς τὴν Θεοδώραν.

Ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐσυγχώρησε εἰς τὴν Θεοδώραν οὔτε τὴν βάναυσον καθαιρέσιν τοῦ Σιλβέριον, οὔτε τὴν μαροὰν πίστιν της εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν μονοφυσιτῶν, οὔτε τὴν αὐθαίρετον βίαν μὲ τὴν ὅποιαν ἔξεδικεῖτο τοὺς ἱερωμένους καὶ ἡ ὅποια τὴν πάρεσσορε τόσον ὥστε νὰ περιφρονήσῃ καὶ αὐτὴν τὴν ἱερότητα τοῦ ἀσύλου. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἴστορικοὶ τῆς ἐποχῆς ἀφειδῶς τὴν κατηράσθησαν, οἱ δὲ μεταγενέστεροι περιέβαλον τὸ ὄνομά της μὲ ὑβρεῖς. Τῆς ἀπέθωσαν μάλιστα καὶ πράξεις διὰ τὰς ὅποιας δὲν εἶναι δίναιον νὰ θεωρηθῇ ὑπεύθυνος, τὴν σκληρὰν π.χ. βίαν κατὰ τοῦ πάπα Βιγίλιον, τὸ ὅποιον ἀναμφισβήτητος συνέβη μετὰ τὸν θάνατον τῆς Θεοδώρας. Δι' αὐτὸν καὶ ὁ καρδινάλιος Βαρόνιος ἔξελεξε τὰ χειρότερα δι' αὐτὴν ἐπίμετα: «πλάσμα εἰδεχθέει, δευτέρᾳ Εὖα πειθηνία εἰς

τὸν δριν, νέα Δαλιδά, Ἡρωδίος διψόδα τὸ αἷμα τῶν ἀγίων, κάτοικος τῆς κολάσεως, φίλη τῶν δαιμόνων, κατεχομένη ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ Σατανᾶ, διαβολογυναῖκα, μανιώδης εἰς τὸ νὰ καταστρέψῃ τὴν ὅμονοιαν ἡ ὅποια ἔξηγοράσθη διὰ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων». Καὶ σημειώσατε ὅτι ὁ Βαρόνιος ἔγραφε αὐτὰ ποὺν ἀκόμη ἀνακαλυφθοῦν τὰ Ἀπόκρυφα.

Ἡ Θεοδώρα ἀπέθανε ἀπὸ καρκίνου, τὸν Ιούνιον τοῦ 548. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἔκλαψε πικρὰ διὰ τὴν ἀπώλειαν αὐτῆν, τὴν ὅποιαν δικαίως ἐθεωρεῖ ἀδύνατον ν' ἀναπτληρωθῆ· καὶ πολλὰ ἔτη κατόπιν, ἔνας ποιητὴς θέλων νὰ τοῦ φανῇ ἀρεστός, τοῦ ἐνθύμιμε τὴν «ἔξοχον, ὁδαίαν καὶ φρόνιμον αὐτοκράτειραν» ἡ ὅποια τῷρα ἐδέετο ὑπὲρ τοῦ συζύγου της. Πρέπει νὰ διμολογήσωμεν ὅτι εἰς τὴν ἀποθέωσιν αὐτὴν ὑπάρχει κάποια ὑπερβολὴ. Ἡ Θεοδώρα δὲν εἶχε βέβαια τὰς ἀρεστάς, αἱ ὅποιαι ἀνοίγουν διάπλατα τὰς θύρας τοῦ παραδείσου. Δὲν γνωρίζομεν πολὺ καλὰ τὴν προέλευσίν της οὕτε μὲ ποιὰ γεγονότα ἥρχισε ἡ ζωὴ της. Ὡς αὐτοκράτειρα εἶχε καὶ κακίας καὶ ἐλλείψεις, τὰς ὅποιας θὰ ἡτο παιδαριῶδες νὰ θελήσωμεν ν' ἀποκρύψωμεν. Ἡτο μία μεγάλη φιλόδοξος, συχνὰ χωρὶς τύψιν, ἀνοικτήριμων, ἡγεμονίς δεσποτικὴ καὶ βιαία πολλάκις, τὴν ὅποιαν τίποτε δὲν ἐφόβιζε, διὰ τὸν ἐπρόκειτο νὰ συγκρατήσῃ τὴν ἴσχυν της. Ἡ ἴκανότης της δὲν ἡτο ἀμέτοχος τῆς ἀπιστίας, οὕτε ἡ πρὸς τὴν μεγάλην καὶ ὁραίαν ζωὴν ἀγάπη της ἀμέτοχος τῆς ἀπληστίας. Σπανίως ὑπῆρξε ἀγαθή. Ἄλλ' ἡτο πολὺ νοήμων, δραστηρία, θαρραλέα. Ἐννόησε θαυμασίως ἡ μερικὰς ἀπὸ τὰς ἀνάγκας τὰς ὅποιας ἀπαιτεῖ τὸ κυβερνᾶν. Εἰς μίαν κρίσιμον περίστασιν ἀνεδείχη μὲ πραγματικῶς ἀξία τοῦ θρόνου. Καὶ ὅταν ἡ ἐπίδρασίς της ἔξελιπε, ἡ ὅποια ἔγινε κάποτε αἴτια κακῶν, ἥρχισε ἡ παρακμὴ ἡ ὅποια ἐτελείωσε μαζὶ μὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ὅπηρξε κατ' ἔξοχὴν γυναικα, φιλάρεσκος, ἐιπαθής, πανούργος καὶ βιαία, πνευματώδης καὶ ἀπειρως γοητευτική. Ἄλλ' ὑπὸ τὸ ἔξωτερικὸν αὐτὸν ἐκρύπτετο ψυχὴ ἀνδρὸς πολιτικοῦ, ἰσχυρά, θαρραλέα, μὲ σταθερότητα καὶ θέλησιν, καὶ ἡ ὅποια πολὺ περισσότερον παρὰ διὰ τοῦ θαυματικὸν ἐπέδρασε ἐπὶ τῆς ἐποχῆς της. Καὶ διὰ νὰ τελειώσωμεν μὲ μίαν λέλιν «ἄν, δπως ὁραῖα ἐλέχθη, αἱ κακίαι της ἥσαν κακίαι τῆς καταγωγῆς της καὶ τοῦ αἰῶνος της, αἱ ἀρεταὶ τῆς ὅμως, ἀληθινὰ αὐτοκρατορικαὶ, ἥσαν ἰδικαὶ της».

[Μετάφρασις Κ. Μ.]

CHARLES DIEHL

ΤΟ ΔΕΚΔΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΥ Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΗΝ Τετάρτην 2 Νοεμβρίου ἥρχισαν τὰ ἀρχαιολογικὰ Μαθήματα τῶν «Παναθηναίων» μὲ τὴν Ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν Πλαστικὴν. Ο καὶ Ἀρβανιτόπουλος, ἐπιστήμων πλήρως ζωῆς καὶ μέλλοντος, ἀνέπτυξε τὸ θέμα του «Ἡ Τέχνη εἰς τὰ σπάγμα» μὲ ὑφος ἀπλοῦν καὶ φωτεινόν. Εἰσήγαγε τὸ ἀκροατήριον τοὺς εἰς τὴν ιστορίαν τῆς ἀρχαίας τέχνης ὑπὸ τῶν πρώτων βημάτων τῆς καὶ ἐρμήνευσε τὸ πρῶτον αὐτῆς στάδιον, ἐπιδεινώνταν τὰ σώματα εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου ἔργα. Πλήρη περίληψην τῶν μαθημάτων θὰ δώσωμεν εἰς τὴν στήλην αὐτῆν.

Μάθημα πρώτον. — «Ἡ τέχνη εἰς τὰ σπάγμα.

Ἡ Πλαστικὴ ἐνεφανίσθη σχετικῶς πολὺ ἀργά ἐπὶ τοῦ Ἐλληνικοῦ ἔδαφους: πρὸ τῆς ἀρχῆς τῶν Ὀλυμπιάδων (776 π. Χ.) δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ ὑπάρχειας Πλαστικῆς ἐν Ίωνες τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῶν νήσων, ἀνδρῶν εἰφύεις, κοσμογονισμένοι καὶ πλούσιοι. Εἰς αὐτὸν παρεῖχε μεγίστην ἀφορμήν τὸ ἐν Δήλῳ ιερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἴδιος καὶ ἄλλα μικρότερα τῶν Πανιώνων ιερά. — Οἱ Πελοποννήσοις ὑστέρουν καὶ ἐδυσανασέτουν διὰ τὴν ἀδυναμίαν των, ως δεικνύει ἐπίγραμμα τῶν τεχνιτῶν Εὐτελίδα καὶ Χρυσοθέμιδος

Τοῦτο, καίτοι φαίνεται παραδόξον, ἐν τούτοις ἔπειρε νὰ συμβῇ κατὰ αὐτὸν τὸ τρόπον. Τὰ πολυάριθμα μνημεῖα τοῦ Μινύου καὶ τοῦ Μυκηναίου πολιτισμοῦ δὲν παρουσιάζουν οὐδὲ ἔνδιχος σχεδόν Πλαστικῆς μόνον οἱ λέοντες τῶν Μυκηνῶν παραμένουν ως ἔξαιρεταν δεῖγμα τάσεως πρὸς τὴν Πλαστικὴν πολλὰ ὑποσχομένης, ἀλλὰ προσώρων.

Διὸ τῶν πηλίνων ὅμως καὶ μικρῶν «εἰδωλίων», τὰ δοποῖα καλλίτευτον τὸ τεράστιον χρονικὸν διάστημα μεταξὺ τοῦ 2800 καὶ 700 π. Χ. μᾶς παρουσιάζει ἡ Ἑλλὰς τὸ διδαγματοῦ διὰ παταιτεῖται μακρὸς χρόνος ἀποπειρῶν καὶ προετοιμασίας διὰ νὰ λεπτυνθοῦν αἱ χεῖρες τῶν τεχνιτῶν ἐπὶ τὸν εὐπλάστον πηλὸν καὶ τῆς μαλακῆς ὕλης πρὸς διαμόρφωσιν τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς, διὰ παταιτοῦντας διὰ νὰ ἀνοιχθῇ ἡ ὁδὸς εἰς τὸν καλλιτέχνην. Ἐπειταὶ ἡ Πλαστικὴ, ως τὸ ψυστόν σημεῖον τοῦ καλλιτεχνικοῦ πνεύματος ἐνδός λαοῦ, ἐμφανίζεται τελευταία ἀπὸ ὅλα τὰ εἰδη τῆς καλλιτεχνίας.

Ἐπερπετε δηλ., νὰ διαμορφωθοῦν τύποι θεῶν ἀνθρωπόφρων πρῶτον καὶ νὰ ἀναπτυχθῇ ἡ ἀνάγκη καὶ συνήθεια τῶν πιστῶν τοῦ νὰ ἀφιερώνουν ὅμοιάματα τῶν θεῶν εἰς τὰ ιερά των. Τὸ κατόρθωμα τοῦτο διφείλεται εἰς τὸ ἔπος. Ο «Ομηρος», οἱ πρὸ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀμέσως μετ' αὐτὸν ποιηταὶ, ἀκολουθούντες τὸ λαϊκὸν πνεῦμα, περιέγραψαν θαυμασίως τοὺς θεούς ως ἀνθρωπομόρφους. Ἄν δὲν συνέβαινε τοῦτο, θὰ ἔμενεν ἡ Ἑλλὰς ως ἡ Ασσυρία ή Βαβυλονία καὶ ἡ Αἴγυπτος ὀλευτεῖον πρὸς μόρφωσιν Πλαστικῆς καὶ πρόσδοσον αὐτῆς.

Ἄφ' οὐ προετοιμάσθη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ

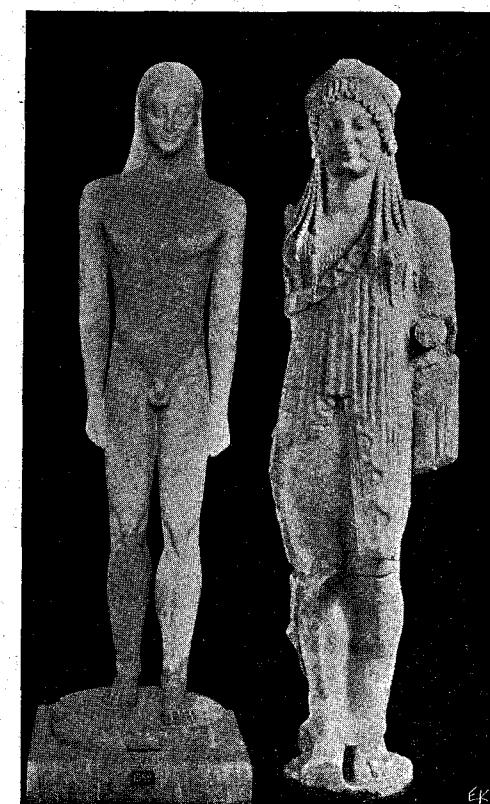
ἔδαφος, η ἐμφάνισις τῆς Πλαστικῆς δὲν ἦτο μακρόν.

Συνέβη δὲ τοῦτο ως ἔξῆς:

Οἱ Ἑλληνες, ως ὄλοι οἱ πρωτόγονοι λαοί, διηλθον παραχράτην «φετιχισμοῦ» (ἐκ τοῦ προτογαλλικοῦ φετιχεῖο—μαγεία). Ἐλάτερους διγκούς λίθων, ξύλων, κορμῶν δένδρων κτλ., τὰ ὅποια ἔθεωρον «διτετή», ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα, ως οἰκητήρια τρόπον τινὰ τῆς θεότητος Ταῦτα εἰσῆγον εἰς τοὺς ναούς των, τὰ ἀτέξεον (ἔδαφα) διὰ νὰ λαβούν ἐμφρονισμού μορφῆς ἀνθρωπίνης, τοὺς προσέσθετον χειρούς, τὰ δάπλικον μὲ κράνη, δόρατα, ἀσπίδας κττ. (ἐντεῦθεν τὰ περίφημα

«παλλάδια», διμοιώματα ἔντινα, ως ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὠπλισμένης Ἀθηνᾶς καὶ ἄλλων θεῶν), τὰ ἥλειφον μὲ ἔλαιον τὰ μετέπομποφρους ὅγκους, διὰ τοὺς οἰκιστούς ταῦτα νέστερα ποτοθεούντες τῶν πτηνῶν, σχεδὸν τὰ ἴδια ἐπραττεῖν ὁ κατά φύσιν τότε Ἑλληνικὸς λαός με τὰ διμοιώματα τῶν θεῶν τους.

Ἄποτοὺς τοὺς ἀνθρωπομόρφους ὅγκους ἔπειρεν τὸν πλαστικὸν τὸν τρόπον τοῦ Πλαστικοῦ. Ἐκάτη τοῦ πόλις καὶ χώρας ἥρχισε νὰ ἐργάζεται ποὺ μὲν ἐνωρίτερον, ποὺ δὲ ἀργότερον μὲ τὴν κατασκευὴν μεγάλων ὅμοιωμάτων τῶν θεῶν ἐπὶ λίθου καὶ μαρμάρου. Ἐπιτηδεύτατοι, ὁι διδάσκοντες τὸ μνημεῖον, ἀνεδείχθησαν οἱ Ιωνες τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῶν νήσων, ἀνδρῶν εἰφύεις, κοσμογονισμένοι καὶ πλούσιοι. Εἰναὶ παρεῖχε μεγίστην ἀφορμήν τὸν τρόπον τοῦ Πλαστικήν πολλά.

Αρχαϊκὸς Ἀπόλλων
κόρη τοῦ Μουσείου
τῆς Ἀκροπόλεως.

ἐν Ὀλυμπίᾳ, δι' δὲ Ἀθηναῖς ἦσαν ἐντελῶς ἀσημοι,
πτωχοὶ καὶ μικροὶ τότε

Είς τὰς τοιαύτας τοπικάς ζητήσεις ἔθεσε τέρμα μία μεγαλοφυῖα, τὴν ὅποιαν μᾶς ἐσώσειν ἡ παράδοσις ἐν-
τὸς τοῦ πεπλού τῶν μύθων ὑπὸ τὸ ὄνομα Δαιδαλος.
Οὗτος περὶ τὸ 700 κ.χ διειρυφθεὶς τὴν γυμνῆν ἀν-
δρικῆν δρόπητην ισταμένην μορφὴν, ἡ ὅποια εἶναι γνω-
στὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα «ἀρχαῖος Ἀπόλλων», διότι εὐρύσκε-
ται εἰς ἴερὰ τοῦ θεού τούτου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον
παίστατο δὲ δι' αὐτῆς καὶ θεος καὶ θρησκείας,
διότι ἡ ἐπιγραφὴ ὑποκατά τοῦ θεοῦ τὴν ἐρμηνείαν.

Οἱ Ἑλλήνες μὲ τὴν φαρασίαν τῶν τότε τὴν παιδικῆν ἐθνούμασαν τὴν τελειότητα καὶ τὴν φυσικότητα τοῦ δαιδαλείου ἔργου· ἐνόμισαν δὲ τὸν ζωηρὰ καὶ κινούμενα ἡσαν τὰ ἔργα τοῦ Δαιδάλου, ὥστε ἐπρεπε νὰ τὰ δένουν μὲ ἀλόντες διὰ νὰ μὴ δραπετεύσουν! Βεβίως παραβαλλόμενα ταῦτα μὲ τὰς πρότοις Δαιδάλους καὶ κατ' αὐτὸν ζητήσεις τῶν ἄλλων τεχνιτῶν, ἡσαν ἄφιστα καὶ φυσικώτατα· ὑπὸ ἔποψιν ὅμως αὐστηρᾶς τέχνης εἶναι γελοῖα, διά τὰς ἀνακριβείας τῶν μελῶν τοῦ σώματος, διὰ τὴν στάσιν τοῦ σώματος ὡς νεοσυνλέκτου στρατιώτου, καὶ διὰ τὸ κωμικὸν καὶ ἀδικαιολόγητον μειδίαμα. Υπὸ ίστορικὴν ὅμως σημασίαν εἰναι σπουδαιότατα, δειπνύοντα τὸν Ἕλον καὶ ἐνθουσιασμὸν τῶν τεχνιτῶν, τὴν ἀγάπτην ἵνα καταστήσουν αὐτὰ φυσικώτερα καὶ τὴν ὑπομονὴν τοῦ νὰ προχωροῦν βῆμα πρὸς βῆμα διὰ νὰ δαμάσουν τὴν ὑλὴν βραδεώνς ἀλλ᾽ ἀσφαλῶς, ἔως ὅτι τὸ κατορθώνουν καὶ παράγουν ἀνυπέρβλητα ἀριστουργήματα. Μάτινα δὲ κόσμος ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι βάριθαρος, θὰ τὰ θαυμάξῃ!

Ο τύπος ούτος τού **„Απόλλωνος“** κομισθείς υπὸ Διποίνου καὶ Σκύλλιδος, μαθητῶν τοῦ Δαιδάλου, εἰς τὴν ἀκμαῖαν τότε Σικυώνα τὴν ἐλληνικὴν ταύτην Φλωρεντίαν, ηὐδοκίμησε μεγάλως. Ἐκεῖ ἐπὶ 300 καὶ πλέον ἔτη εἰργάσθη ἡ Σικυωνία καὶ ἡ Ἀργεία σχολὴ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ προβολήματος, τοῦ νὰ μορφωθῇ τέλειον ἀνδρικὸν γυμνὸν σῶμα: διὰ τοῦτο τὴν ἀναφέρομεν ἀπὸ τοῦδε ἡνωμένην τὴν μεγάλην ταύτην Σχολὴν ὡς **‘Ἀργειοσικυωνίαν’**. Διεκρίθησαν δὲ εἰς τὸ ἔγον τέσσαρες μεγάλοι διδάσκαλοι, ὁ Κάναχος κινῆσας τὰς κεῖρας τοῦ τύπου ἐκείνου καὶ διατλάσας φυσικώτερον τὸν κορμόν, ὁ Ἀγελάδας κινῆσας τὰ σκέλη καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ τύπου καὶ μορφώσας περιθέρω τὸ σῶμα κατὰ τὸν Κάναχον, ὁ μέγας Πολύκλειτος κανονίσας τὸ μαθηματικῶς τέλειον ἀνδρικὸν σῶμα καὶ ἐφευρὼν τὴν κάμψιν τοῦ ἑτέρου σκέλους ὃς ἐν βαθίσματι καὶ τέλος δὲ Λινούσις, δοτις ἔλυσε τὸ δαιδάλειον πρόβλημα παραστήσας τέλειον κατὰ φύσιν καὶ τέχνην ἀνδρικὸν σῶμα. Τὸ τέρμα λοιπὸν διῶν τῶν ἀγώνων τῆς σχολῆς ταῦτης ἀποτελεῖ δὲ **‘Ἀποξένομενος’** τοῦ Λυσίτεων

Ο δέ γνωντας τύπος, τὸν δόπιον ἐπίσσης φαίνεται ὅτι ἔδωκεν ὁ Δαιδάλος, δινομάζεται «τύπος τῆς θείας» ἐπὶ τὸ ἀστειότερον, ἐκ τῶν περιφήμων ἀρχαῖων ἄγαλμάτων τῶν κορῶν τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως, τὰς δόπιας ἐνψυχῆς Γερμανὸς ὄντιμασε «θείας Tantē». Ήδοκόμησε δὲ μετὰ πολλὰς ἡγήσεις καὶ ἀναμίξεις ὁ τύπος γνωνικὸς πολυτελῶς ἐνδεδυμένης μὲ πλουσίαν κόμμωσιν καὶ φόρτον κοσμημάτων, ἵσταμένης ὁρθῆς, κρατούσης διὰ τῶν δύο ἥ, κατόπιν, τῆς μιᾶς μόνον χειρός τὸ μάτιον.

Ο τύπος οὗτος ἐκομισθη ὑπὸ νησιωτῶν, ιδίως
Χίων τεχνιτῶν εἰς τὰς ἀκμαίας ἐπὶ Πεισιστράτου
Ἀθήνας περὶ τὸ δῆμον π. Χ. Ἀκριβῶς τότε ἡ κατάκτη-
σις τῆς Ἰωνίας ὑπὸ τῶν Περσῶν διέλυσε τὴν πρώτην
ταῦτην καὶ μεγάλην Ἰωνικὴν Σχολὴν καὶ οὗτοις ἔμεινε
κονίστρα τῆς Τέχνης μόνη ἡ ἡπειρωτικὴ Ἑλλάς. Τὸν
τύπον τούτον διεμόρφωσεν ἡ μεγαλούργος Ἀττικὴ
Σχολὴ, ἥτις καὶ εἰς τὸν ἀνδρικὸν τύπον εἶχε καιρὸν
νά ἀσχολῆσαι, πάντοτε δῆμως ὑπὸ ἄξιτνεις τῆς
Ἀργειοσικυνίας, ἡ δοπια πάλιν ἡ σχολὴν καὶ εἰς
τὸν γυναικεῖον τύπον ἐν μέρει.

“Ελυσε δὲ θαυμοσίως ἐπίσης καὶ ἡ Ἀττικὴ Σχολὴ πρόβλημα τῆς διαμορφώσεως τοῦ τελείου γνναιείου σώματος τῆς ὁρθῆς ίσταμένης γύναικος. Καὶ φράστων ὁ Ἀριήρωδ διὰ τοῦ προσδιοισμοῦ τοῦ ἐνδύναμοτος, τὸ διόποιν εἶνας ἡ δύναμις καὶ συγχρόνως ἡ πυγκρόντυπουσα τάς τεχνικάς ἀτελείας ἀδύναμία τῆς Σχολῆς, ἔφερε περαιτέρῳ πρὸς τὸ φυσικότερον τὸν γνναικεῖον τούτον τύπον.” Ἐπειτα ὁ Ἡγίας καὶ ὁ Κάλαμος ὡς φωλελθέντες μεγάλως ἦκ τῶν προόδων τῶν Ἀργειοτικωνίων ἐφήρμοσαν αὐτάς καὶ ἀπτικῶς ἀνέτυχεν ὡς οφθαλμαντες καθαρῶς ἀτικὸν γνναικεῖον καὶ ἀνδρικὸν τύπον Τρίτος ὁ Φειδίας ἐπέτυχε τὸ τέλειον τῆς παραστάσεως θεῶν καὶ ὑπέδειξε τὴν ἀφαιρεσιν τοῦ γνναιείου ἐνδύναμοτος Μετ’ αὐτὸν ὁ Ἀλκαμένης ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον προέβη περαιτέρω καλύψας μόνον διὰ λεπτοτάτους καὶ διαφανοῦς ἱματίου τῷ γνναικεῖον σώμα. Οὐ δὲ Σκόπας καὶ Ιδίως ὁ Πραξιτέλης ἔφθασαν εἰς τὸ ἔλειον τῆς παραστάσεως τοῦ γνναικείου σώματος. Ἡ ἀδύναμία τῆς Σχολῆς, τὸ ἐνδυμα, ἀφηρεθῆ τέλος, καὶ Κυρδίᾳ Ἀφροδίτῃ τοῦ Πραξιτέλους, ἐντελῶς πλέον τυμνή, ἐνέχει τὴν ἀνυπέρβλητον λύσιν τοῦ προβιλήματος, τὸ διόποιν ἐτέθη διὰ τοῦ τύπου τῶν κορῶν τῆς Ἀκροπόλεως

Μάθημα δεύτερον. — Ἡ προφειδιακὴ τέχνη.

ΑΙ Ἀθῆναι ἐπὶ Πεισιστράτου ἥκμασαν εἰς πλούτον καὶ κατέστησαν ὡς πρὸς τὴν Τέχνην ἡ κοινωνίθρα τοῦ Ἐλληνικοῦ πνεύματος. Τοῦτο μαρτυρεῖ διὰ τὴν Πλαστικὴν ἡ εὐγλωττος φωνῇ τῶν μηνείων, ἴδιως τοῦ Μουσείου τούτου τῆς Ἀρχοτόλεως, ὃ δποτὲ εἶναι μοναδικὸν εἰς τὸν κόσμον διὰ τὴν ἀριστερήν τέχνην. Βῆμα πρὸς βῆμα ἡμιποροῦμεν νά παρακολουθήσωμεν ἐδῶ τὴν πρόοδον τῆς προφειδιαστικῆς Πλαστικῆς.

Καὶ διὰ μὲν τῶν πωρίνων ἔργων τῆς Αἰθούσης τοῦ Γρίτωνος, ἔργων πρωτόμωτάτων, βαρβάρου ἐκτελέσεως ἀλλὰ καὶ τολμηροῦ, συμπεραινομεν ὅτι ἀχειραγώγητος ή Ἀττική. Σχολὴ οὐδὲν σοβαρὸν θάρροντα νὰ ἐκπετάσῃ. Ἀλλὰ η ὑποταγὴ τῆς Ιωνίας ὑπὸ τῶν Περισσῶν ἀφ' ἔνος καὶ ἡ ἀκμὴ τῶν Ἀθηνῶν εἰς πλοῦτον ἀφ' ἑτέρου προσειλκυσαν τοὺς "Ιωνας τεχνίτας καὶ ἄλλους ἀπὸ πάσης Ἑλληνικῆς γῆς: πολλοὶ ἀντιρροστεύονται ἐνταῦθη μὲ ασφόδενα πρωτότυπα ἔργα ή μὲ τειγαράδας ἀπολεσθέντων, ἐκ τῶν δοτοίων τινές ἵσαν λεγιστοὶ καλλιτέχναι τοῦ ἀγοραῖσμαδ.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀντέχουν εἰς τὴν συσῳδὸν ταύτην δι-
ασκόμενοι γίνονται ἐφευρετικοὶ, εἶναι ἐνθουσιώδεις
εἰς τὸ ἔργον των, ζητοῦν, ἴδιον δρόμον. Τὰ μονάδικά
ταῦτα ἀγάλματα τῶν «κορωπί», τὰ δύο ήσαν ἀναθή-
ματα παφά τον παλαίσθιν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ἐρεισθν καὶ
ἄλλων κορωπίδων λαμπτρῶν οἰνογενειῶν τῶν Ἀθηνῶν,
εἶναι τὰ πλεῖστα ἔργα ξένων καλλιτεχνῶν, ἴδιως Χίων,
Ἀθήναις καταστευσθέντα ταῦτα κατέστρεψεν ὁ
Ἐρέξης τῷ 480 π. Χ., μετ’ ὅλιγον δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς,
τίνεγιειν τά τείχη, παρέχωσεν εὐλαβῶς πάρα τὸ Ἑρε-
θίστεον πρός Ἀνατολάς, ὅπου μετά 23 καὶ πλέον αἰώ-
νων ὑπὸ τοῦ ἔξικθησαν εἰς τὸ φῦσι καὶ διέσωσαν διά-
υστο τὸ πλείστον τῆς πολυτιμού διὰ τὴν Ἰστορίαν τῆς
Πλαστικῆς πολυκομιδῆς τοῦ

πλαστικής πολυχρωμίας των.
Τά τελευταία και τά άριστα της δηλης σειρᾶς τῶν «κορδῶν», ιδίως τό εντυπώγραφον ἔργον του Ἀντηγρυπος και τό ἀνάθημα του Εύθυνδικου είναι γνήσια ἀττικά ἔργα. Ἐν φ τὰ καθαρῶς Ἰωνικὰ ἔργα τῆς σειρᾶς δεικνύουν πρόσωπον μὲ ίσχυράς καὶ δέξιας σιαγόνας, μὲ μαρκάν ρίνα, μὲ συδόμενα κωμικάς χάριν τού συν-
μεταποιικού μειδιάματος χεῖλη, τά όποια δε είναι βε-
βαίως σύμφωνα μὲ τά πραγματικά χαρακτηριστικά τῶν τότε Ἀθηνῶν τά γνήσια ἀττικά ἔργα είνε φυσι-
κώτερα, μὲ εὐγενή καὶ λεπτά χάρακτηριστικά, μὲ χαρίε-

σαν καὶ σκεπτικὴν ἔκφρασιν, μὲν γλυκεῖαν καὶ λεπτὴν φυσιογνωμίαν, μὲν μειδίαμα μόλις ὑπολαθάνον· Ὁ χρωματισμὸς τῶν ἐν γένει δεῖ εἶναν δὲ βάροβραος καὶ αὐθίμητος τῶν πωρίνων ἔχων, ἀλλὰ σύμφωνος πρὸς τὴν φύσιν καὶ λεπτός. Τὸ δὲ ἔνδυμα, δὲ χιτών, δὲ χιτωνίσιος καὶ τὸ ἱμάτιον, τὸ πλούσιον καὶ ἕορταστικόν, καθίσταται φυσικῶτερον ὡς πρὸς τὴν θέσιν, πολὺν ὅραιότερον ὡς πρὸς τὰς πτυχάς, ἐπιβάλλον καὶ κομψόν, καὶ ἡ κόμμωσις τῆς ὁγιάσις κεφαλῆς χαριεστάτη, ἐπιμελής καὶ λεπτή.

Ακοιβῶς ή «κόρη» του Ἀντήνορος, δύσις πρῶτος κατεσκευάσε καὶ τοὺς τυραννοκτόνους, ἀρπαγέντας τῷ 480 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Ξέδου, καὶ ἡ χροιστάτη κεφαλὴ τῆς «κορόγης» τοῦ Εὐθυδίκου, ἡ δύοις φέρει ἔνα σπινθήρα τοῦ φειδιακοῦ πνεύματος, εἰναι τα τελειότατα ἔργα τῆς ὅλης σειρᾶς, ἔργα Ἀθηναίων τεχνιτῶν πλέον.

Ο Κάλαμις περαιτέρω, ὁ θυματάσσομενος ὑπὸ τῶν
ἀρχαίων διὰ τὴν λεπτότητα καὶ χάριν τῶν γυναικείων
ἔργων του, ἀπὸ τοαῦτα, βεβαίως ἀγάλματα ὅρμηθη
καὶ ἐμόρφωσε τὸν ὡραῖον προφειδιακὸν τύπον γνωνά-
κος, τὸν ὃποιον ἔφερε κατόπιν ὁ μέγας Φειδίας εἰς τὸ
ὑψιτον καὶ ἀντέρθητον σημεῖον διὰ τὴν παραστα-
σιν σεμνῶν θεατῶν. Ἀλλ' ὁ Κάλαμις ἐπιμένει εἰς τὸ
ἰωνικὸν ἐνδυμα: διότι τὰ μνημεῖα μᾶς δεικνύουν ἐπί-
μονον ἀγῶνα γυναικείου συμοῦ ἀμφιέσωες μεταξὺ^{τοῦ} 400 καὶ 430 π. χ., ὁ ὅποιος φανετεί βέβαιον ὅτι
πράγματι συνέβαινε μεταξὺ τῶν Ἀτθίδων περὶ δωρικοῦ
καὶ ιωνικοῦ ἐνδύματος, καὶ ὁ ὅποιος ἔχει σοβαρὸν ὀν-
τίκτυπον εἰς τὴν τέχνην.

Αλλ' ὡς πρὸς τὴν δημιουργίαν ἀττικοῦ ἀρδοικοῦ τύπου οἱ Ἀθηναῖοι δυσκόλως προχωροῦν τὰ μνημεῖα ἀποδεικνύοντι ὅτι εἶναι μαρκάρη καὶ χειραγωγία των ὑπὸ τῆς Ἀργείουσινονιάς πρὸ πάντων καὶ ὑπὸ τῆς Αἰγαίης τεκῆς ἐν μέρει Σχολῆς.

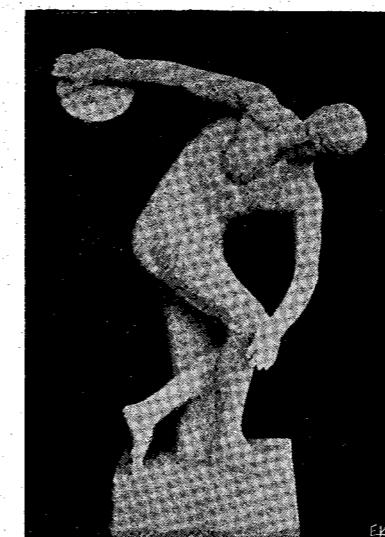
Ἡ τελευταῖα αὐτῇ, ἐπίσης ἀκμαίᾳ καὶ παλαιά ἀντι-
προσωπεύομένη μὲν ὄνοματα μεγάλων ἀρχαῖκῶν καλλι-
τεχνῶν, διόποιοι δὲ Κάλιφ, δὲ Γλαυκίας, δὲ Μίκων, δὲ Ὀνά-
τας, διεκρίνετο εἰς τὴν κατεργασίαν τοῦ χαλκοῦ, τὸν
διόποιον παρεσκεύαζε κατὰ ἕδιον τρόπον διὰ τοὺς ἀν-
δριάντας ἀπ' ἐκεῖ ἐπρομηθεύοντο καὶ οἱ ἀργειοσι-
κώνιοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν χαλκὸν διὰ τὰ ἀγάλματα.
Οἱ Αἰγινῆται, μὲ τὴν ἐνυκλωπήν τὴν διόποιαν διδέει
διαγλάκος εἰς τὴν ἔνεκπανθίσαν τῶν μελῶν προειπούν γὰρ

κατασκευάζουν ἔργα ἐν κινήσει καὶ κατόπιν νὰ φθάσουν εἰς τὸ ήρεμον τέλειον ἀνδρικὸν σῶμα, ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Ἀργειοσκυνωνίους, οἱ ὄποιοι ἐπίζητούν νὰ προσδιορίσουν αὐτὸν ἐν ἡρεμίᾳ καὶ ἐπειτα γὰ τὸ κινῆσουν.

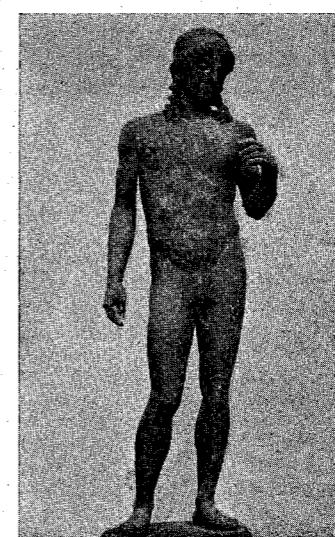
Ἐκ τῶν ὑστέρων πειθόμεθα διτοι οἱ Αἰγίνηται δὲν ἐβάδιζον εὐκολὸν ὅδὸν ἀλλ' καταστροφὴ τῆς Αἰγίνης ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἡ διανομὴ ἀντὶς εἰς αἰληφούχους κατὰ τὰ μέσα τοῦ δυον π. Χ. αἰώνος, διέλυσε διά παντὸς τὴν Σχολὴν ταύτην, ἡ δοτοία Ἰωσὶς ἦθελεν ἀμφισβήτησει μὲ πολλὴν ἐπιτυχίαν τὰς δάφνας τῆς Ἀργείωνικωνίας. Ἐφ' ὅσον διως ἔδρασαν οἱ Αἰγίνηται, μᾶς παρουσίασαν ἀκμαῖον πνεῦμα, μελέτην τῆς φύσεως ἔκτακτον, εὑφύιαν μεγάλην καὶ τόλμην ὑπερβολικήν

Οὐδεὶς δέν εἶπεν ἀσφαλῆ οὐδόν, ἀποδεικνύοντας οἱ μημηταὶ τῆς Σχολῆς ταῦτης, ὁ Μέρων, ἀνήκων φαινομενικῶς εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἀλλ᾽ ίδιαν ἀπομικὴν Σχολὴν ἀπαρτίζουν, καὶ ὁ Πυνθαγόρας, ἀνήκων διμοίως εἰς τὴν Ἀργειοσικουνίαν, ἀλλ᾽ ἀποτελῶν ἐπίσης Σχολὴν γεννηθεῖσαν καὶ ἀποθανοῦσαν μὲ τὸν ἑαυτὸν του.

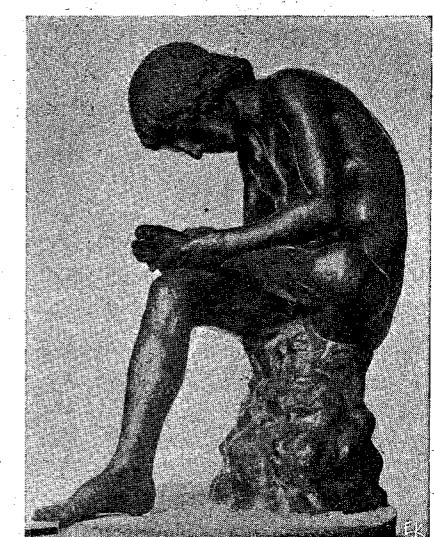
Ο Μύρων ἐπεροτίμα πολὺ τὰ ἐν κινήσει ἔργα καὶ διεργάθηκε περιφέρειας τοῦ παραίσταται εἰς τὸ ὄψιστον σημείου τῆς ἐντάσεως τῶν μυνῶν, καθ' ἣν τηνικὴν συγκεντρώνει ὅλας τὰς δυνάμεις διὰ νὰ ὁδηφῇ τὸν δίσκον. Τὸ θέμα ἥτο πολὺ δύσκολον, ἀπαιτοῦν γνῶσιν ἔκτακτον τῆς Ἀνατομικῆς, τὴν δότοιν δὲν εἶχε βεβαιώσεις δὲ Μύρων καὶ ὅμως εἶναι θαῦμα ὅτι μὲ μόνην τὴν παρατηρήσιν τῆς φύσεως κατορθώνει νὰ ἀναπληρώσῃ ἐξόχως πᾶσαν δεινοτητικὴν γνῶσιν αὐτῆς. Μ' ὅλα ταῦτα ὅμως δὲ Δισκοβόλος εἶναι κενῶν ἐκφράσεως, τὸ πρόσωπόν του εἶναι ἡρεμώτατον καὶ ἀπαθέτον, ὃ δὲ νεανίας αὐτὸς δεικνύει ὅτι δὲν ἔχει εἰδῆσιν τοῦ φοβεροῦ συγκλονισμοῦ, δύστις συμβαίνει εἰς ὅλα τὰ μέλη του. Τὸ ἔργον μόνον ὑπὸ ἀπειροτερέων θεατῶν, ὃς οἱ Ρωμαῖοι ἐπιτιμαστὴν καθ' ὑπερβολὴν

Ο Δισκοβόλος τοῦ Μύρωνος Ρώμη.

·Ο· Απόλλων τοῦ Ἡγία — Νεσ-
πόλις — Αυτίγραφον χαλκοῦν

*Ο Σπινάριο τοῦ Πυθαγόρα — Ρώμη
Χαλκοῦν πρωτότυπον.*

Ομοίων παρέκκλισιν μᾶς παρουσιάζει ὁ Πνιγαόδας· καὶ αὐτὸς προτιμᾷ τὰ κινούμενα ἔργα, ἀλλ᾽ ήρεμώτερα τοῦ Μύρωνος πιθανῶς πρωτιτύπων ἔργον αὐτοῦ εἰναι· ὃ χαριέστατος Σπινάριο, ἐν τῷ δύνητε τριῶν πρωτιτύπων ἔργων, τὰ δύοπις διεσώθησαν μέχρι σήμερον ἐν μεγάλον καλλιτεχνῶν. Κανέν άλλο ἔργον δὲν ἀποδίδει μὲ τόσην κάριν, μὲ τόσην φυσικότητα καὶ λεπτότητα, μὲ τόσην δροσερότητα καὶ εύκολιάν τὰ ὄφατα μέλλη παιδίου 12—13 ἑταῖν, μήτε τρυφερά μήτε ὅγκωδη. Ή κόμη τον μὲ ἔκτακτον ἐπιμέλειων κατασκευασθεῖσα θυσιάζει τὴν φύσιν μὲ τὸ ἀμεμπτον καὶ ἕρταστικὸν αὐτῆς ἐπίσης ἡ ἔκφρασις ἡ ἀδφά καὶ ἀφελής, ἡ χαριέσσα καὶ ιδεώδης, ἀμόκεις εἰς θεόν· αἱ ἀντιτίθεσις αὗται εἶναι μὲν κατό τῆς φύσεως ἀλλ᾽ υπὲρ τῆς Τέχνης.

Ἄλλοι οὖτε ὁ Πυθαγόρας, οὖτε ὁ Μύρων δίδουν στοιχεῖα πρὸς παρασκευὴν μεγάλων καλλιτεχνῶν· ἀποτελοῦν ἀξιοθαυμάστους ἔξαιρέσεις μόνον

Τὸν Φειδίαν προετοιμάζει ὁ Ἀγέλαδας, ὁ Ἡγίας καὶ ὁ Κάλαμις τῶν δύο πρώτων φέρεται μαθητής, ἥτοι μαμητής τοῦ κανόνος των, τὸν ὅπερι τελειοποιεῖ ὁ Φειδίας.

Καὶ ὁ μὲν Ἡγίας εἶναι πιστὸς μαθητὴς τοῦ Ἀγελάδα· χαλκοῖς Ἀπόλλων τῆς Πομπηίας, ὃ δόποιος ἀντιγράφει πιθανότατα ἔργον τοῦ Ἡγίου, μᾶς δεινώνει ὅτι ἔξαπτικέται λιαν ἐπιτυχῶς ὁ ἀργεῖος τύπος ἡ σεμνότης καὶ σοβαρότης τοῦ τύπου τοῦ Ἀγελάδα λαμβάνει ἀττικήν τινα λεπτότητα εἰς τὴν ἐπέξεργασίαν τοῦ κοριοῦ, ψυχλὴν καὶ ίδεώδη ἔκφρασιν εἰς τὴν φυσιογνωμίαν. Πόσον ταῦτα ἐνέκρουν για τὴν Φειδίας δεινήνει ἔργον του νεανικούν, Ἀπόλλων ἐπίσης, φέρων δλα τὰ χρωματηριστικά, ἀλλ' ἀνεπτυγμένα τελείωτερον, τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ἡγίου.

Ο δέ Κάλαμις ἐπιτινγχάνει καὶ εἰς τὸν ἀνδρικὸν τύπον, ἀλλ᾽ εἶναι ἀττικῶτερος τοῦ Ηγίου ἐν ἔργον του, δὲ λεγούμενος Ἀπόλλων ἐν ὄμφαλῷ, πολὺν ἀγαπητὸν κατὰ τὴν δοξαιότητα, καθὼς δεικνύεται τὰ πολλὰ ἀντίγραφα, φέρει πλήρη κάρδιος καὶ γλυκύτητος φυσιογνωμίαν, εἶναι ὅμιος ἀτονος, δύγκωδης καὶ ψυχρόδης κατὰ τὰ ἄλλα. Καὶ ὁ περίφημος χαλκοῦς Ήνιοχος τῶν Δελφῶν, εἰλι αι πιθανότατα ἔργον τοῦ ἔργαστηρού του Καλάμιδος ἐν ἐκφραστικώτατῃ κεφαλῇ του δεικνύει πᾶς οἱ προφειδιακοὶ Ἀθηναῖοι καλλιτέχναι κατώθισσαν νὰ συγκεφάσουν τὸ θηλυπτερέτες ὑφος τῶν Ιάνων μὲ τὸ σεμιὸν καὶ σοβαρὸν τὸν Ἀγρειοικυνθινών.

"Ολας αὐτάς τὰς ἀποτέλεσμας συνεννέπει ἡ μεγαλοψύνη τοῦ Φειδίου καὶ θέτει μὲν στιβαράν την τέχνην τὸν δριστικὸν κανόνα τῶν ἀττικῶν τύπων, τοὺς δποίους θὰ ἰδωμεν.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

ΑΓΓΕΛΟΥ Θ. ΣΗΜΗΡΙΩΤΟΥ: Tὰ Μαῦρα Κρῖνα.
Αθῆναι 1905.

Οταν πρωτοάκουσσα, σε κάπιοι σαλόνι, τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν, τὸν ὑψηλὸν καὶ ξερακιανόν, τὸν ἀσχημῷοφον καὶ γλυκὺν καὶ συμπαθητικόν, μὲ τὴν ὥραιαν ἔκφρασιν καὶ τὴν χρακτηριστικήν, ἀνατολιτικὴν προφορὰν τοῦ λάμβδα, ὅταν τὸν πρωτοάκουσσα νὰ ἀπαγγέλῃ κάποια ἀπὸ τὰ ἐκτεταμένα λυρικά του ποιημάτα, τοὺς Δρόμους, τὸν Ιούδαν, τὴν δυνατήν ἀκόμη καὶ ἀπηγορευμένην καὶ ἀνέκδοτον σάτυραν τῆς Πόλης, εἴτα μέσα μου: "Ἐνα μικρὸν λυρικὸν ἡφαίστειον κρύβεται εἰς τὰ στήθη τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ. Τὴν ίδιαν ίδεαν διατηρῶ ἀκόμη, μετὰ τὸ διάβασμα των "Θαυμασίων" καὶ τώρα των "Μαύρων-Κρίων" "Οπως ὅλα τὰ ἡφαίστεια, μικρὰ ἢ μεγάλα, ἀναδίδει καὶ αὐτὸ φλόγας, λάμψεις, καπνοὺς καὶ λάβαν. "Ολα ἀνακατεμένα καὶ ἀδιαχώριστα.

Ο κ Σημηιώτης είνε ποιητής αβονο, είνε λυρικός ποιητής χωρίς άλλο. "Ιν είνε άναγκη νά τὸν κατατάξῃ κανείς, ή θέσις του είνε μεταξύ, τῶν ήφαιστειογενῶν ἀπογόνων του Βίκτωρος Οὐγκώ. Ἐμφατικός, στομφώδης, ορτοκός. Μερικάς φοράς ἀπό μίαν ἀλληλινή συγκίνησιν. ἀπό μίαν ἐλεύθερα κίνησιν φαντασίας, ἀπό ἓνα κοχλασμὸν αἰσθηματικόν. "Αλλοτε ἀπὸ συνήθειαν, ἀπὸ προσπάθειαν, ἀπὸ προ μελέτην. "Αν ἀπὸ τὸ ἔργον του, ὑστερο ἀπὸ μίαν καταστοφῆν, ἐσάρχοντο κομμάτια καὶ ἔρειστα, θὰ εἰμ πορφύσε κανείς νά τὸν πιστεύῃ πολὺ μεγαλείτερον ἀπὸ δι, τι πραγματικῶς είνε. Μὲ δι, τι είνε καὶ δὲν είνε ἐ τούτοις ἔχει την θέσιν, του εἰς τὴν νέαν ποιητικὴν γενεάν. Καλλιτέρων πάντοτε ἀπὸ ἔκεινην ποὺ τοῦ ἀδόμη εἰς τὴν λαφυραγωγίαν τῶν νεοελληνικῶν φιλογικῶν τίτλων.

Μεταξύ τῶν ποιητῶν τῆς παραδοσικῆς μανίας τῆς φόρμας, μιᾶς φόρμας τὰς περισσότερας φοράς ἔχω-
τερικῆς, δχι συγγενούς — φωτεινή ἔξαιρεσις εἰς τὸ ει-
δος αὐτὸς ὁ εὔμορφος καὶ ἀληθόμορφος Γρυπάρος —
καὶ τῶν μεγαλοπλήκτων, πτωχαλαζονικῶν, ἀρχοντο-
χωριατῶν κυνηγῶν τῶν ὑπερέφων, αἱ λυρικαὶ ἐκρή-
ξεις τοῦ ποιητοῦ τῶν «Μαύρων Κρίνων» δημοιάζουν
περισσότερον μὲ ποίησιν. Ἀνάμεμψα ἀπὸ τὴν λάβαν
καὶ τοὺς καπνοὺς κάπτοις φλόγες ἀνεβαίνοντα πρὸς
τὸν οὐρανὸν. Καὶ αὐτὸς εἶνε ἀρχετόν

Κρίνα δώμως δὲν είνε τὰ ποιήματα τοῦ κ. Σημηριώτου, ὅσον καὶ ἀν είνε ὡραιός ὁ τίτλος. Δὲν είνε κρίνα οὔτε ἄπορα, οὔτε μάυρα. Τὸ τάλαντον τοῦ κ. Σημηριώτου δὲν ἀνήκει εἰς τὴν φυτολογίαν, ἀνήκει περισσότερον εἰς τὴν γαιολογίαν¹. Έχει περισσότεραν σχέσην μὲ τὰς δυνάμεις τὰς γενεσιοναργούς τῶν σεισμῶν καὶ τῶν ἡφαιστείων παρὰ μὲ τὰς σοφάς καὶ ἀρμονικάς δυνάμεις ποῦ κυβερνοῦν τὴν φυτικὴν μορφολογίαν. Τὸ μόνον κακὸν ποῦ εἰμιτοδῷ νὰ κάμα εἰς τὸν κ. Σημιωτήν είνε νὰ τοῦ ἔξοχίσων τὸν τίτλον. Τὸν ἔξοχίζω μὲ μερικά φύλλα ἀκόμη καὶ εἶμαι εὐχαριστημένος. Είνε ποιήματα ἄλλων ποὺ θὰ τὰ ἔξεχίζα εὐχαρίστως σύψυχα, τρεῖς καὶ δεκατρεῖς φορές. Διότι ὅλα δικαιολογοῦνται εἰς τὸν κόσμον αὐτῶν, καὶ τὰ ἐπτά θανάσιμα ἀμάρτυρά ταῦτα ἀκόμη ἐκτὸς ἀπὸ τὰ κακὰ καὶ ἀγόντα ποιήματα. Δ' αὐτὰ δὲν ὑπάρχουν συγχρόνησις, οὔτε ἐν τῷ γενναῖῳ αἰώνι.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΖΩΗ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Ε. ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ: *Oι κώδικες Ἀδριανούστολεως.* Ἐν τῇ «Byzantinische Zeitschrift» τοῦ κ. K. Krumbacher, τόμ. XIV (1905), τεύχος διπλοῦν 3 καὶ 4, σ. 588—611.

Το δημοσίευμα τοῦτο είναι ἀξιόλογος συμβολή εἰς τὰς ἔρευνας καὶ μελέτας τὰς σχετικάς μὲ τὰ χειρόγραφα τῶν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀνατολή βιβλιοθηκῶν. Δι' αὐτοῦ ὁ φίλιστος καὶ φιλότυμος καθηγητής κ. Στεφανίδης παρέχει συγκεκριμένας ὀπωρούποτε ειδῆσεις περὶ τῶν χειρογράφων κωδίκων τῶν ἑναποκειμένων εἰς τὴν βιβλιοθηκὴν τοῦ ἑλληνικοῦ γυμνασίου Ἀδριανούπολεως. Καὶ ή συμβολὴ αὐτοῦ είναι τόσῳ μᾶλλον εὐπρόσδεκτος καθ' ὃσον ποτοῦ ἔκδοθῇ τὸ τελευταῖον τεῦχος τῆς Byzantinische Zeitschrift (22 Αὐγούστου 1905) ἡτο ὅγνωστος εἰς τὸν καθ' ὅλου παλαιογραφικὸν κόσμον καὶ αὐτὴ ἡ ὑπαρξίς χειρογράφων εἰς τὴν βιβλιοθηκὴν τοῦ ἱδρύματος τούτου τούλαχιστον οὔτε ἐγώ γνωσίζω οὔτε ὁ κ. V. Garthausen ἀναφέρει εἰς τὸ τέλειον κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ ἡττον ἔργον των Sammlungen und Catalogue Griech.

Ο κ. Στεφανίδης δὲν καταγίνεται μέν, καθώς φαί-
νεται, ειδικῶς μὲ τὰ παλιογραφικά πρόγματα, ἀλλ᾽ ἔ-
λαβεν αὐτὸν όπως γυμνασίου χειρόγραφα ἐκ τῆς
φιλικῆς ἐπιθυμίας τοῦ κ. Κρουμπάχερ νά στείλῃ εἰς
αὐτὸν ὅτι τυχόν ὑπῆρχεν ἄξιον λόγου ἐν αὐτοῖς. Ἐπε-
χειρίσεις δὲ τὸ ἀληθῶς ἄχαρι τούτο ἔργον τῆς ἀναδι-
φύσεως ἐπινεόμενος ὑπὸ τῆς ἀγαθῆς πάντοτε ἐπί-
δος. ὅτι ἀπόκειται ἐν αὐτοῖς πολύτιμον ὑλικόν. Ἀλλά,
προσθέτει. «ἡ ἐλπὶς ἡμῶν δὲν ἐπήληθευσεν. Ἄλλ ἐ-
πειδὴ η του περιεχομένου τῶν χειρογράφων καθόλου
διατίθεται στοιχείως τοῦ θεοδώρου τοῦ Πιωχοπο-
ρρόμου πρὸς τὸν Μανούηλ Πορφυρογέννητον τὸν Κο-
μηνηνόν τους ἀρχομένους:

γνῶσις δὲν εἶναι ἀπεστερημένη ἐνδιαφέροντος, οὐδὲ ἀ-
μοιρός ὥφελείας, παρέχομεν... τὰς μετά πάσης δυ-
νατῆς συντομίας ληφθεῖν συμειώματα ἡμῶν, μὴ ἔ-
χοντα ποσῶς ἀξιώματα συστηματικῶν τῶν χειρογόραφων
καταλόγου. Καὶ πολύτιμη διὰ τὰ συμειώματα τοῦ κ-

καταλογού». Και πράγματι διά τα σημειωματα του κ. Στεφανίδου δὲν δύναται νά λεχθεί ότι συναπαρτίζουσι καταλόγον εκπληρούντα πάσας καθ' όλην τάς ἀπατήσεις τῆς σημερινῆς ἐπιστήμης. Είναι ἀτέλης, ἀτελεστάτη ἀναγραφή εἰς τὴν δοτίαν ἐλλείποντα στοιχεῖα ἐκ τῶν κυριώτερων απαραίτητῶν, καθὼς είναι ή ἀκριβῆς σημειώσις τῶν φύλλων ἐκάστου κώδικος και ή κατά τοὺς ἐπιστημονικούς συμπερασμούς ἀναγωγή αὐτοῦ, δισ-

κις είναι ἀχρόγυιστος, εἰς ὡρισμένον αἰώνα. Ήρός του-
τοις καὶ τοῦ περιεχομένου τῶν χειρογράφων δὲν πα-
ρέχεται πολλάκις ἐπιχής ἔννοια. Τὰ δὲ σημειώματα καὶ αἱ ἐπιχραφαὶ τῶν κεφαλαίων δὲν ἀναφέρεται πότε ἀναγράφονται ἀκριβῶς ὡς ἔχουν εἰς τοὺς κώδι-
κας καὶ πότε πλήρεις μὲν, ἀλλὰ διωρθωμέναι σχετι-
κῶς μετὰ δροθιογραφικὰ λάθη. Διὸ τοὺς λόγους λοι-
πὸν τούτους καὶ ἄλλους πολλοὺς ἐπιβεβλημένον εἴ-
ναι ν' ἀναλάβῃ κανεὶς εἰδικῶς μὲ τὰς παλαιογραφικὰς
στουνδὰς ἀσχολούμενος νά συντάξῃ ἐπεντεῦ καὶ μεθοδι-
κὸν κατάλογον τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ γυμνασίου
Ἀριστονούπολεων ἐναποκειμένων χειρογράφων κωδι-
κῶν. Ὁμοιογάν δὲ δῆτι ἡ χαρᾶ μου θά ἦτο μεγάλη
ὅτι κανεὶς ἀλλος δὲν μὲ προελάμβανεν εἰς τὸ ἀντο-
χότως μεγάλος ποθῶμενον ὑπὲ ἐμοῦ ἔχον τοῦτο.

Η ἀναγαρφῇ τοῦ κ. Στεφανίδου ἀναφέρεται εἰς δύο δημόσια αρχεῖα κωδικας. Εξ αὐτῶν δὲ μερικοὶ εἶναι ἔξιοι ἔξαιρετικῆς προσοχῆς. Π.χ. ὁ ὑπ' ἀριθμὸν 10, ὁ δόποιος διασώζει δύναγνωστα μέχρι τούτῳ ἐμμετρεῖα ἔχοντα τοῦ Γεωργίου Αἰτωλὸν γραμμένα εἰς λογίαν γλῶσσαν καὶ ἀναφερόμενα εἰς τὸν μητροπολίτην Θεσσαλονίκης Ἰωάνναφ Αργυρόπουλον. Εἶναι δὲ ὁ Γεωργίος Αἰτωλὸς ἐκ τῶν ἐξοχωτέρων Ἑλλήνων λογίων τοῦ ΙΓ' αἰώνος γνωστὸς ἡδίως ἐκ τῶν εἰς στίχους ομοιοπαταλήκτους καὶ εἰς γλῶσσαν δημάδην μύθων αὐτοῦ (ὅς ἐπτὸ πλεῖστον διασκευῆς τῶν λεγομένων Αἰτωτείων ἢ εἰς τὸν Βάθριαν ἢ Βάθριον ἀποδιδούμενων) τοὺς ὅποιους ἐξέδωκεν ὁ μακαρίτης φίλος Emile Legrand² καὶ σχεδὸν συγχρόνως δὲ κ. Σ. Π. Λάμπρος³. Οἱ δὲ Ἰωάνναφ Αργυρόπουλος, πρὸς ὃν ἀναφέρονται οἱ στίχοι, κατείχει τὸν μητροπολίτηκόν Φρόντον Θεσσαλονίκης ἀπὸ τοῦ 1566-1575⁴, κατ' ἄλλους δὲ ὑπολογισμοὺς⁵ καὶ βραδύτερον, μέχρι τοῦ 1578.

¹ Τεύτον τεῦχος τοῦ Byzantinisches Archiv. Ἐν Λειψίᾳ (Teubner) 1903.

2 Recueil des fables Ésopiques mises en vers par Georges l'Étolien et publiées pour la première fois d'après un manuscrit du Mont Athos . . . Paris 1896.

³ E. τὸ δελτίον. τῆς Ἰστορικῆς παι. Ἐθνογλυπής Ἐταιρίας Τόμ. Ε' σ. 1-162. Και ἐν ᾧ τεχνῃ. Περὶ τῶν Γεωγρίον Αἰ-

² Παραγενώσθη ἵστος ἀπί: χ.
³ Παραγενώσθη, νομίμω, ἀπί: γ.
⁴ Sir J. P. Lambros: Catalogue of the Greek manus-

⁴ B. Μιστακίδον: Διάφορα περὶ Θεοσαλονίκης σημειώματα . . . Ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ ἐκ Κωνσταντίνου Εὐλέπτικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, τόμ. ΚΖ' (1895-1899) σ. 379.

εἰς τὴν ἔξηπτηρέτησιν τοῦ δόποίου ἀφιερώμησαν ἐν τῷ δυνατῷ μετρῷ καὶ τῷ «Παναθήναια», πρώτην φοράν βλέπομεν ἀναλαμβανομένην μὲ τὴν συστηματικότητα, τὴν ἀποκλειστικότητα καὶ τὴν εὐρύτητα, πρὸς τὴν ὅποιαν ἀποβλέπει ἡ ἀναγγελλομένη περιοδικὴ ἔκδοσις. Ἐκδοσὶς δικαιουμένη εἰς πᾶσαν ἐνίσχυσιν ἡ-
θυτῆν καὶ ὄλικήν. Τὴν ἐπιτροπὴν τῆς ἔκδοσεως ἀπο-
τελοῦν οἱ κ. κ. Παῦλος Νιοβάνας ὁ ἀγαπητὸς συ-
νεργάτης μας, Γ. Ζουφές ὁ μεταφραστὴς τῆς «Κο-
λάσεως» καὶ Ἀριστος Καμπάνης ἕνας νέος λογογρά-
φος καὶ ποιητής. Τὸ ἐπιτελεῖον τῶν μεταφραστῶν
ἀποτελοῦν τὰ ἐκλεκτότερα ὀδόματα τῆς συγχρόνου
δημιουργικῆς φιλολογίας. Εἰς τὰ πρῶτα τεύχη θὰ
δημοσιευθοῦν ἔργα τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Δάντη, τοῦ
Γκαΐτε, τοῦ Λουκιανοῦ, τοῦ Αεροπάρδη, τοῦ Τσέχοφ,
τοῦ Σέλλεν, τοῦ Ιεροῦ Αγγύστου, τοῦ Ρεγάν, τοῦ
Μακάλευ, τοῦ Σααδή, τοῦ Ἐπικήτου, τοῦ Βώρωνος
τοῦ Οὐάιλδ. Μὲ παρομοίαν συνεργασίαν ἔνα περιο-
δικὸν δικαιουμένη τῷ δόπῳ εἰς κάθε ὑπερηφάνειαν Τὰ
«Παναθήναια», διὰ στενωτάτων σχέσεων συνδεόμενα
πρὸς τὴν νέαν ἔκδοσιν, παρέχουν τὰ «Ηλύσια» εἰς
τοὺς συνδομητάς των εἰς τὸ ἥμισυ σχεδὸν τῆς τιμῆς
των, δηλαδὴ ποσὸν κατόπερ τῶν τῆς πραγματῆς
των ἀξίας, ὡς βλέπει ὁ ἀναγγώστης εἰς τὴν σχετικὴν
ἀγγελίαν, καὶ φρονοῦν διὰ παρέχουν ὑπῆρξειαν, ἡ δό-
πια θὰ ἐκτιμηθῇ κατ' ἀξίαν.

EΝΑ νέον βιβλίον «De Profundis» δικαιουμένον νὰ
λάβῃ ὑψηλὴν θέσιν εἰς τὴν ἀγγλικὴν φιλολογίαν,
μετεφράσθη εἰς τὴν γαλλικήν. Εἶναι τὸ τελευταῖον ἔρ-
γον τοῦ «Ἀγγλου ποιητοῦ» Οσκαρ Οὐάιλδ, τοῦ δόποίου ἡ
ζωὴ ἢ τὸ τόσον σκανδαλώδης ἀλλὰ καὶ τόσον δυστυχ-
ομένην. Τὸ βιβλίον αὐτὸν εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ ποιητοῦ εἰς
τὴν εἰρότην τοῦ Reading. Εἶναι σελήνες τὰς δόπιας
ἐγένενται εἰς τὴν ψυχήν τοῦ συγγραφέως ἡ δυστυχία
του, ἀξιαὶ νὰ διαβασθοῦν ὡς θρησκευτικαὶ ἐντολαὶ.
Ο καλλιτέχνης τοῦ λόγου καὶ διοικητὴς ἀναλάμπουν
εἰς κάθε γραμμήν. Τὸ βιβλίον προτάσσονται μερικαὶ
ἐπιστολαὶ τοῦ συγγραφέως πρὸς τὸν φίλον τοῦ Ross.
Εἰς τὸ τέλος δημοσιεύεται ἡ «Ballade de la Géode
de Reading» τὸ τιλευταῖον ἔργον τοῦ ποιητοῦ.

ΘΕΑΤΡΟΝ

TΟ δρᾶμα τοῦ Λέοντος Γκαντιλιό Πρὸς τὸν «Ἐρωτα-
τὸ δόποίου ἐδόθη εἰς τὸ θέατρον Ἀντούν, ἐλκύει
τὸ παριστόν κοινὸν καὶ κατατὰ δύονταν τὴν ἀγά-
πην του.

Ἡ ὑπόθεσις εἶναι πολὺ ἀπλῆ. «Ο νέος ζωγράφος
Μαρτέλ γνωρίζει τὴν Λευκήν, ἡ δόπια ἐργάζεται ὡς
μοδέλον. Ο Μαρτέλ ἀγαπᾷ τὴν Λευκήν, ἀλλὰ δὲν θεω-
ρεῖ σοβαρὸν τὸν ἔρωτα του. «Οταν λοιπὸν τοῦ ἐπρό-
τειναν νὰ νυμφευθῇ τὴν Υθόνην, ὁ Μαρτέλ δέχεται
ἀμέσως καὶ ἀρραβωνίζεται. Ἐπειτα ἀπὸ δύονταν και-
ρὸν συναντῆται κατὰ τύχην τὴν Λευκήν, καὶ τότε μόνον
ἀφοῦ ἐγγάρισε καλὰ τὴν Υθόνην, ἡ σθάνθη ὅτι ἀγαπᾷ
τὴν Λευκήν. Ἐν τῷ μεταξὶ δύος ἡ Λευκή εἰχε ὑπα-
ρχευθῆ τὸν Γκραντιέρ, πλούσιον καὶ ἡλικιωμένον.
Ἡ Λευκή δὲν εὐτιχίστηκε μὲ τὸν σοβαρὸν καὶ μετρη-
μένον ἄνδρα τῆς Ἡ συνάντησις τοῦ Μαρτέλ τὴν κά-
μενη νὰ λημονήσῃ διὰ εἶναι ὑπανθρωπεύμενη, χωρὶς ὅμως
καὶ νὰ θέλῃ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν σύζυγόν της. πρὸς
τὸν δόπον αἰσθάνεται εὐγνωμοσύνην. Ο ἔρωτος τοῦ
Μαρτέλ ἀπέναντι τῆς κάτως ἀδιαφόρου ἀγάπης τῆς
Λευκῆς θερμαίνεται, καὶ διὰ μανθάνει διὰ τὴν δόπιαν
θὲατρικὴν γένειν.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ

O διακεριμένος βυζαντινολόγος κ. Γαβριὴλ Μιλ-
λὲ ἀπὸ πολλοῦ ἐργάζεται εἰς μακρὰν μονογρα-

φίαν περὶ τῶν βυζαντινῶν μηνιμείων καὶ ἔργων τεχ-
νῆς τοῦ Μυστρᾶ. Καὶ ἀλλοτε διέτριψεν ἐν τῇ πόλει
ταῦτη τῶν Παλαιολόγων, ἐφετος δ' ἐπὶ ἔξι δόλους μῆ-
νας εἰργάσθη ἐπὶ τόπου μετὰ ἀκούραστον ἀφοσίωσιν
συλλέγων καλλιτεχνικὸν ὑλικὸν, φωτογραφῶν, ζωγρα-
φίζων καὶ μελετῶν πᾶσαν λεπτομέρειαν πρὸς συμ-
πλόρωσιν τοῦ βιβλίου του Θάλην. Θάλην δὲ τὸ βιβλίον
τοῦ κ. Γαβριὴλ Μιλλὲ περὶ τοῦ Μυστρᾶ ἐκπληκτικὴ
ἀπολάλυψις. Ἐν τῇ πόλει τῶν Παλαιολόγων, ἡ δόπια
ἔξηπηδησεν ἐξαιρίφης μίαν ἡμέραν ἐκ τῶν χλοερῶν
κλιτῶν τοῦ Ταύγετου, τελείται ἀληθινὴ ἀναγέννησις
τῆς ἐλληνικῆς τέχνης. Τὰ βυζαντινὰ καλλιτεχνήματα
τῶν προτεριῶν χρόνων ἐμπνέονται ἀπὸ αἰσθητήματα
θρησκευτικά, καὶ παρουσιάζουν κάποιαν ἱερατικὴν ψυ-
χρότητα: ἐν τῷ Μυστρῷ ἡ τέχνη ἐλευθεροῦται ἀπὸ
τὴν θρησκείαν, καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὴν αἰσθητήν τὴν
ἀληθινήν του καλοῦ, ἡ δόπια ἐνέπνευσε τάριστουργή-
ματα τῆς Ἐλλάδος.

Εἰς τὰς τοιχογραφίας τοῦ Μυστρᾶ, αἱ δόπιαι κάθε
ἡμέραν καταστρέφονται διὰ τὴν ἔλλειψιν ἐπιβλέψεως,
εὑρίσκεται τις ἀναγέννησιν τέχνης αὐτῆς σχεδὸν δυ-
νάμεως δόπια εἶναι ἡ Ἰταλικὴ ἵναγέννησις, καὶ ὑπάρ-
χουν μεταξὶ ἀντὸν καλλιτεχνήματα, τὰ δόπια ὑπεν-
θυμίζουν τὴν τέχνην αὐτοῦ τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου.

EΥΧΑΡΙΣΤΟΣ δὲ κίνησις παρατηρεῖται καὶ πρὸς
ἄλλην διεύθυνσιν ὑπὲρ τῆς καλλιτεχνῆς βυζαντινῆς
παραδόσεως. Ὁ ἐντριβέστατος περὶ τὴν βυζαντινήν
μουσικὴν κ. Ιωάννης Τσώκλης ἐκδίδει ἀπὸ τινος τῆς
Φόρωμαγγα, μουσικὴν ἐφημερίδα εἰκόνογραφημένην, τῆς
δόπιας σκοποῦ εἶναι ὅ ἀγώναν «πρὸς ἐπικράτησιν εν
τοῖς Ιεροῖς ἡμῶν Ναοῖς τοῦ μουσικοῦ ἐκείνου συστή-
ματος, τὸ δόπιον ἀπορρέει ἐξ αὐτῆς καὶ μόνον τῆς
ὑπὸ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας διασωθεῖ-
σης μέχρι σημερίνης ἀμαγοῦς καὶ ἀλωβήτου μουσικῆς
φωνητικῆς παραδόσεως». Ἡ ἐγκριτὸς αὐτῆς μουσικῆς
ἐφημερίδες ὑποστηρίζεται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἐλ-
λάδος καὶ ἡ Ιερά Σύνοδος κατήρτισεν ἐπίσημον ἐπε-
τροπήν, ἡ δόπια ἐπιμελεῖται τῆς ἐδόσεως αὐτῆς. Διὰ
τοῦ ἰδρυθέντος ἐν τῷ Καρδίναλι τημάτος τῆς Βυζαντι-
νῆς μουσικῆς καὶ διὰ τῆς Φόρωμαγγα τελείται σοβαρὰ
ἔργασια πρὸς ἐπικράτησιν ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ μουσι-
κοῦ συστήματος σημάνως πρὸς τὴν πάραδοσιν τῆς Μεγάλης
τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Οἱ διαπορεπτέστοι
τῶν παραδόσεων μέχρι τημάτων βυζαντινῶν μη-
μείων. Ἡ Βυζαντινὴ τέχνη τοῦ συμπαθοῦντος βυζαντινοῦ
λόγου εἶναι ἡ οὐσιωδέστερα συγγραφή, καὶ ἡ ἀστιω-
τέρᾳ περιήληψις τῆς ιστορίας τῆς ἐλληνικῆς τέχνης
κατὰ τοὺς μεσους αἰώνας καὶ τῶν μεγάλων προσόδων,
τὰς δόπιας ἐπετελεσσαν κατὰ τὸ τελευταῖα ἴδιως ἐτη
αἱ μελέται αὐτῶν, ἐν ταῖς δόπιαις ἐπινοήνται θέσιν κατέ-
χουσαν αἱ ἔργασιαν τοῦ καθηγητοῦ. Γαβρ. Μιλλέ «Βυζαντινὴ τέχνη» (σελ. 127 - 301) μὲ εἰκόνας
ἀριστοτεχνικά τῶν σπουδαιοτέρων βυζαντιναὶ μη-
μείων. Ἡ Βυζαντινὴ τέχνη τοῦ συμπαθοῦντος βυζαντινοῦ
λόγου εἶναι ἡ οὐσιωδέστερα συγγραφή, καὶ ἡ ἀστιω-
τέρᾳ περιήληψις τῆς ιστορίας τῆς ἐλληνικῆς τέχνης
κατὰ τοὺς μεσους αἰώνας καὶ τῶν μεγάλων προσόδων,
τὰς δόπιας ἐπετελεσσαν κατὰ τὸ τελευταῖα ἴδιως ἐτη
αἱ μελέται αὐτῶν, ἐν ταῖς δόπιαις ἐπινοήνται θέσιν κατέ-
χουσαν αἱ ἔργασιαν τοῦ καθηγητοῦ. Ἐcole des
Hautes Etudes τῶν Παρισίων κ. Γαβρ. Μιλλέ. «Η
τέχνη αὐτη, λέγεται ἐν συμπεράσματι διαφορετικά, μᾶς
ἀριστερούς εἰχον καὶ μετάφρασαν εἰς τὴν ἐλληνικήν.
Ἡ Βυζαντινὴ τέχνη τοῦ συμπαθοῦντος βυζαντινοῦ
λόγου εἶναι ἡ οὐσιωδέστερα συγγραφή, καὶ ἡ ἀστιω-
τέρᾳ περιήληψις τῆς ιστορίας τῆς ἐλληνικῆς τέχνης
κατὰ τοὺς μεσους αἰώνας καὶ τῶν μεγάλων προσόδων,
τὰς δόπιας ἐπετελεσσαν κατὰ τὸ τελευταῖα ἴδιως ἐτη
αἱ μελέται αὐτῶν, ἐν ταῖς δόπιαις ἐπινοήνται θέσιν κατέ-
χουσαν αἱ ἔργασιαν τοῦ καθηγητοῦ. Ἐcole des
Hautes Etudes τῶν Παρισίων κ. Γαβρ. Μιλλέ. «Η
τέχνη αὐτη, λέγεται ἐν συμπεράσματι διαφορετικά, μᾶς
ἀριστερούς εἰχον καὶ μετάφρασαν εἰς τὴν ἐλληνικήν.
Ἡ Βυζαντινὴ τέχνη τοῦ συμπαθοῦντος βυζαντινοῦ
λόγου εἶναι ἡ οὐσιωδέστερα συγγραφή, καὶ ἡ ἀστιω-
τέρᾳ περιήληψις τῆς ιστορίας τῆς ἐλληνικῆς τέχνης
κατὰ τοὺς μεσους αἰώνας καὶ τῶν μεγάλων προσόδων,
τὰς δόπιας ἐπετελεσσαν κατὰ τὸ τελευταῖα ἴδιως ἐτη
αἱ μελέται αὐτῶν, ἐν ταῖς δόπιαις ἐπινοήνται θέσιν κατέ-
χουσαν αἱ ἔργασιαν τοῦ καθηγητοῦ. Ἐcole des
Hautes Etudes τῶν Παρισίων κ. Γαβρ. Μιλλέ. «Η
τέχνη αὐτη, λέγεται ἐν συμπεράσματι διαφορετικά, μᾶς
ἀριστερούς εἰχον καὶ μετάφρασαν εἰς τὴν ἐλληνικήν.
Ἡ Βυζαντινὴ τέχνη τοῦ συμπαθοῦντος βυζαντινοῦ
λόγου εἶναι ἡ οὐσιωδέστερα συγγραφή, καὶ ἡ ἀστιω-
τέρᾳ περιήληψις τῆς ιστορίας τῆς ἐλληνικῆς τέχνης
κατὰ τοὺς μεσους αἰώνας καὶ τῶν μεγάλων προσόδων,
τὰς δόπιας ἐπετελεσσαν κατὰ τὸ τελευταῖα ἴδιως ἐτη
αἱ μελέται αὐτῶν, ἐν ταῖς δόπιαις ἐπινοήνται θέσιν κατέ-
χουσαν αἱ ἔργασιαν τοῦ καθηγητοῦ. Ἐcole des
Hautes Etudes τῶν Παρισίων κ. Γαβρ. Μιλλέ. «Η
τέχνη αὐτη, λέγεται ἐν συμπεράσματι διαφορετικά, μᾶς
ἀριστερούς εἰχον καὶ μετάφρασαν εἰς τὴν ἐλληνικήν.
Ἡ Βυζαντινὴ τέχνη τοῦ συμπαθοῦντος βυζαντινοῦ
λόγου εἶναι ἡ οὐσιωδέστερα συγγραφή, καὶ ἡ ἀστιω-
τέρᾳ περιήληψις τῆς ιστορίας τῆς ἐλληνικῆς τέχνης
κατὰ τοὺς μεσους αἰώνας καὶ τῶν μεγάλων προσόδων,
τὰς δόπιας ἐπετελεσσαν κατὰ τὸ τελευταῖα ἴδιως ἐτη
αἱ μελέται αὐτῶν, ἐν ταῖς δόπιαις ἐπινοήνται θέσιν κατέ-
χουσαν αἱ ἔργασιαν τοῦ καθηγητοῦ. Ἐcole des
Hautes Etudes τῶν Παρισίων κ. Γαβρ. Μιλλέ. «Η
τέχνη αὐτη, λέγεται ἐν συμπεράσματι διαφορετικά, μᾶς
ἀριστερούς εἰχον καὶ μετάφρασαν εἰς τὴν ἐλληνικήν.
Ἡ Βυζαντινὴ τέχνη τοῦ συμπαθοῦντος βυζαντινοῦ
λόγου εἶναι ἡ οὐσιωδέστερα συγγραφή, καὶ ἡ ἀστιω-
τέρᾳ περιήληψις τῆς ιστορίας τῆς ἐλληνικῆς τέχνης
κατὰ τοὺς μεσους αἰώνας καὶ τῶν μεγάλων προσόδων,
τὰς δόπιας ἐπετελεσσαν κατὰ τὸ τελευταῖα ἴδιως ἐτη
αἱ μελέται αὐτῶν, ἐν ταῖς δόπιαις ἐπινοήνται θέσιν κατέ-
χουσαν αἱ ἔργασιαν τοῦ καθηγητοῦ. Ἐcole des
Hautes Etudes τῶν Παρισίων κ. Γαβρ. Μιλλέ. «Η
τέχνη αὐτη, λέγεται ἐν συμπεράσματι διαφορετικά, μᾶς
ἀριστερούς εἰχον καὶ μετάφρασαν εἰς τὴν ἐλληνικήν.
Ἡ Βυζαντινὴ τέχνη τοῦ συμπαθοῦντος βυζαντινοῦ
λόγου εἶναι ἡ οὐσιωδέστερα συγγραφή, καὶ ἡ ἀστιω-
τέρᾳ περιήληψις τῆς ιστορίας τῆς ἐλληνικῆς τέχνης
κατὰ τοὺς με

έξαλειφθον ἡ ἐντύπωσες, ποῦ μοῦ ἔμειναν ἀπὸ τὲς ὅχι ἀγένοδες περιτέτειες αὐτῆς τῆς ἐκδόσεως.

‘Αργοστόλι 6 Αύγουστου 1905

Γ. Α. Λ.

Ἐφημερίδες:

Εἰς τὸ φύλλον τῆς 1 Νοεμβρίου τῆς ἐφημερίδος «**L' Hellenique**» γράφει περὶ τῆς Ἐλληνορρουμανικῆς ὁμήρους ὁ Μάξ Νορδάου ὅπου καταδεικνύει τὴν ἀδικον διαγωγὴν τῶν Ρουμάνων καὶ προκαλεῖ τὴν προσοχὴν τῶν εἰς τὸν κοινὸν κίνδυνον, ὃ ὅποιος ὀφείλει νὰ τοὺς ἔνωσῃ μὲ τοὺς Ἑλληνας.

Ο. κ. Δ. Ἀναστασόπουλος ὁ Ἀθηναῖος γράφει εἰς τὸ «**Astur**» τῆς 8 Νοεμβρίου ἄρθρον ὃντὸν τὸν τίτλον *Γκριλπάρτορε δ Γρίθος και Μουσαίος δ Ἑλλην*. Τὸν ἡ κατακλεῖς τοῦ ἄρθρου: «Τὸ Χριστιανικὸν τοῦ Γκριλπάρτορε πνεῦμα τὸ ἀκούσιως τοῦ αὐθαδιάζον εἰς κάθε φρούριον τοῦ τὸ Ἑλληνικὸν τοῦ Ἑλληνος ποιητοῦ, τὸ ἐν συνεδήσει πλήρει καὶ ἀκριβῇ ἀναδιδύμενον ὃς ἄριστος ἀπὸ κάθε στίχου, ἵδον ὃ, τι τοὺς χωρίζει ὃς ἀβύσσος.

Τὸ «**Néon Astur**» γράφει:

«Εἰς τὸ τελευταῖον φύλλον τῶν «Παναθηναίων» δ. Βέης δημοσιεύει τρία ἀκριτικὰ τραγούδια τῆς Πελοποννήσου Θεαροῦμεν περιττὸν νὰ ἔξαρσωμεν τὴν σημασίαν τῆς ἐργασίας αὐτῆς πρὸς ἀνακάλυψιν καὶ ἔξασφάλισιν τῶν τελευταίων μνημείων τῆς δημοτικῆς μας ποίησεως τῶν συνδεμένων πρὸς τὸν περιφρόμον αὐτὸν. Ήρωα τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ δὲν νομίζομεν ἀναγκαῖον νὰ συγχαρῶμεν τὸν κ. Βέην, εἰς τὸν ὅποιον ὀφείλονται καὶ ἄλλαι ἐργασίαι τοικατῆς σπουδαιοτάτης φύσεως.

«Υποθέτομεν ὅμως ὅτι εἶνε καὶρος αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰς ἐργασίας νὰ τὰς ἔνισχυσῃ καὶ ἡ Κυβέρνησις ἀκριτικὸς ποιητικὸς κύκλος ἔχει διὰ τὴν Ἐλλάδα ἀνυπόλιγτον ἐδυνατὸν σημασίαν, πρὸς πολὺσσον δὲ ἐπρεπε τακτικὴ καὶ συστηματικὴ ἐργασία, ἔνισχυομένη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως νὰ συναρμόσῃ εἰς ἐν ὅλᾳ αὐτὰ τὰ ἀνεκτίμητα πετράδια τῆς μεσαιωνικῆς μας ποίησεως, κατεσπαρμένα εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου»

Η ίδια Ἐφημερίς δημοσιεύει ἐν συνέχειᾳ τὰ «Απομνημονεύματα τοῦ σιρ Ορατίου Ρόμπολτ».

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

«Ἡ πρώτη ἐπιστολὴ τοῦ Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτη, τὴν ὅποιαν δημοσιεύσθηκεν εἰς τὸ τεῦχος τοῦτο, δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀνέκδοτος. Μέρικαὶ περιουσιαὶ μόνον. Ἀλλ’ ἐθεωρήσαμεν καλὸν καὶ διὰ τὰς ἐν λόγῳ μικρὰς περικοτάς νὰ δώσωμεν πληρέστερον τὸ κείμενον. Τελείως ἀνέκδοτος εἶναι ἡ τρίτη, ἡ ὅποια θὰ δημοσιευθῇ εἰς τὸ προσεχές.

‘Ηγγέλθη χθὲς δ. θάνατος τοῦ Νορβηγοῦ ποιητοῦ Ενρικ Ιψεν.

‘Ο ποιητὴς κ. Ματσούκας ἔξακολουθεῖ τὰς ἐνθουσιώδεις περιοδείας του ἀνὰ τὴν Κύπρον. Ή τελευταῖα του, εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κυρηνείας, ἀπέφερε τὸ ποσόν τῶν 400 λιρῶν αἱ ὅποιαι ἀπεστάλησαν εἰς τὸν πρόσδοχον τῆς Κυβερνήσεως κ. Ράλλην ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου.

Κατὰ τοὺς προσεχεῖς Ολυμπιακούς Ἀγῶνας θὰ διοργανωθοῦν ἀρχαιολογικαὶ ἐκδόσιμαι ὑπὸ τῶν γραφείων Λίβερτ καὶ Γκιόλμαν ἡ τοῦ Λίβερτ εἰς Δελφούς καὶ Κόρινθον, ἡ δὲ τοῦ κ. Γκιόλμαν εἰς Κόριν-

θον, Μυκήνας. Τίρυνθα, Ἐπίδαυρον, Δελφοὺς καὶ Ολυμπίαν.

Διάφορα ἔπαθλα ὡρίσθησαν ὑπὸ μελῶν τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας, ἐπίσης ὑπὸ Ιδιωτῶν.

‘Αλυτάρχης διωρίσθη ὁ κ. Μιλτιάδης Νεγρεπόντης καὶ βοηθός αὐτοῦ ὡς Γυμνασίαρχος ὁ κ. Ιωάννης Χρυσάρης. Κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν Ἀγώνων θὰ διορισθῶν ἐκ τῶν ἔνων ἐπιτροπῶν ἐπίτιμοι ἀλυτάρχαι ἀλλογενεῖς, ἄλλοι ἐκάστην ἡμέραν.

‘Απὸ τῆς 3 Νοεμβρίου, ἥρχισεν ἡ ἔκδοσις ἔβδομαδιάσις, ἀργότερα καθημερινής, ἐφημερίδος «Ἐλληνισμός» ὑπὸ τοῦ συνδέσμου «ὑπὲρ τῆς ἀνορθόσεως τοῦ καθεστώτος».

‘Απὸ τῆς 1ης Νοεμβρίου εἰσῆλθαν εἰς τὸ 14ον ἔπος τῆς ἔκδοσεώς των αἱ «Μούσαι» τῆς Ζακύνθου τοῦ ἀγαπητοῦ συναδέλφου κ. Λεωνίδα Χ. Ζάωη

Τὴν 5 Νοεμβρίου ἔγιναν μὲ μεγάλην ἐπισημότητα τὰ ἐγκαίνια τοῦ Νέου Διδασκαλείου τὸ ὅποιον ἀνηγέρθη δαπάναι τοῦ Γεργορίου Μαρασλῆ.

‘Η «Πατρίς» τοῦ Βουκουρεστίου ἀγγέλλει ὅτι θὰ ἐξδίδεται ἀπὸ σύμερον ἐν Ἀθήναις ὡς Ἐφημερίς καθημερινή.

Τελευταῖας ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια τῆς πρώτης συδηροδοκιμῆς γραμμῆς τῆς Κύπρου. Η γραμμὴ ἔνωνται τὴν πρωτεύουσαν Λευκωσίαν μὲ τὴν Ἀμμόχωστον.

Λέγεται ὅτι δ. Σαμάρας θὰ κατέλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τοὺς προσεχεῖς Ολυμπιακοὺς Ἀγῶνας καὶ θὰ διευθύνῃ ὁ ἴδιος τὸ νέον του μελόδραμα *Mademoiselle de Belle-Isle*.

‘Αναγγέλλεται ἡ ἔκδοσις νέου βιβλίου τοῦ Μορεάς ὑπὸ τὸν τίτλον *Paysages et Sentiments*.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

‘Ἐκ τῆς ἐνδομητρίου παθολογίας τοῦ ἐγκεφάλου *H. MIKROGYRIA* ὑπὸ Μιλτ. Α. Οἰκονομάκη ιατροῦ ἐπιμελητοῦ τῆς ἐν τῷ Αίγινητείῳ νοσοκομείῳ νευρολογικῆς καὶ ψυχιατρικῆς κλινικῆς τοῦ Πανεπιστημίου. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1905.

ΤΑ *MAYRA KRINA*, ποιήματα ὑπὸ Ἀγγέλου Θ. Σημηριώτου Ἀθήναι 1905 σχ. 16ον σελ. 176, δρ. 3.50.

ΓΕΩΛΟΓΙΑ, μετὰ εἰκόνων, ὑπὸ Γεωργίου Π. Βουγιώνα Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὀφελιμῶν βιβλίων. Ἀθήναι 1905 τυπογραφεῖον Ραφτάνη — Παπαγεωγίου σχ. 16ον σελ. 99, λεπτά 40.

ΤΟΥ ΔΙΟΚΛΗΤΙΑΝΕΙΟΥ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΟΣ *NEON EK TEGEAS APIOSPAZMA* ὑπὸ Α. Σ. Αρβανιτοπούλου (ἰδιαίτερον τεῦχος ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Αθηνᾶ» τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικῆς Εταιρείας τόμου ΙΗ').

ΑΠΟ ΒΑΡΗΣ ΕΙΣ ΣΩΖΟΠΟΛΙΝ ὑπὸ Δημητρίου Χη Δανήλ. Βάρνα 1905 σχ. 16ον σελ. 48, φρ. 0.50

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΑ ΒΟΥΝΑ ὑπὸ Θαλῆ Αθήναι 1905. Τυπογρ. Παρ. Λεώνη, σχ. 16ον σελ. 164 δρ. 2.

UN POÈTE DE LA VIE MODERNE: EMILE LANTE par André - Fage. — 1905 Valenciennes édition de l' Essor Septentrional, 120 bis rue de Paris. Prix 50 centimes.